

**OSMANLI DEVLETI'NIN ÇANAKKALE
CEPHESİ'NDE ASKERİ DONATIMI
(Gemiler, Tabyalar-Toplar)**

Yüksek Lisans Tezi

Özgür AŞKAR

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**OSMANLI DEVLETİ'NİN ÇANAKKALE CEPHESİ'NDE ASKERÎ DONATIMI
(Gemiler, Tabyalar-Toplar)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

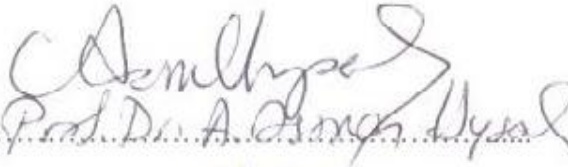
**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zerrin GÜNAL**

**Hazırlayan
Özgür AŞKAR**

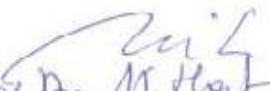
Çanakkale – 2007

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
Yakınçağ ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı'na ait
"Osmanlı Devleti'nin Çanakkale Cephesi'nde Askerî Donatımı
(Gemiler, Tabyalar-Toplar)"
adlı çalışma, jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan... Prof. Dr. Zerrin Günel

Üye... Prof. Dr. A. Özgür Ünal

Üye... Yrd. Doç. Dr. Muhammet Erat

Üye... Yrd. Doç. Dr. M. Halil ATABAY

Üye... Yrd. Doç. Dr. Fikri Samsar

ÖZET

I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'nin savaştığı cephelerden biri de Çanakkale Cephesi idi. Bu araştırmamızda, 31 Temmuz 1914'ten, 25 Nisan 1915'te kara savaşlarının başladığı tarihe kadar, Çanakkale Cephesi'nde tabya ve topların konuşlandırılışı, Osmanlı Donanması'nın Çanakkale'deki faaliyetleri ve Boğaz Harbi'ndeki rolü ele alınmıştır. Tabya ve toplar hakkında genel bilgi verildikten sonra tabya ve topların günümüzdeki haliyle ilgili görsel değerlendirme yapılmıştır. Savaş sırasında kullanılan silahlar ile ilgili bilgiler görsel malzeme eşliğinde sunulmuştur. Osmanlı Donanması'nda görev alan gemilerin donanım özellikleri fotoğraflarla desteklenerek değerlendirilmiştir.

ABSTRACT

One of the fronts the Ottomans fought during the Word War I was the Gallipoli Campaign. My thesis focuses on the military movements from 31 July 1914 to 25 April 1915, when the allies launched the land invasion. The study also deals with the position of the artillery, the activities of the Ottoman navy in and around the Gallipoli and the Hellespont. Finally the thesis lists and examines the artillery, the weapons and the ships used in during the Gallipoli campaign.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
KROKİ LİSTESİ	viii
RESİM LİSTESİ	ix
KAYNAKLAR	xi
ÖNSÖZ.....	xiii

GİRİŞ

OSMANLI DEVLETİ'NİN I. DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİ VE ÇANAKKALE CEPHESİ	1
--	---

I. BÖLÜM

ÇANAKKALE CEPHESİ'NDE TABYA VE TOPLARIN KONUŞLANIŞI

1.1. 31 Temmuz 1914 - 3 Kasım 1914 Tarihleri Arasında Askeri Hareketlilik, Tabya ve Top Durumu	5
1.2. 3 Kasım 1914 – 18 Şubat 1915 Tarihleri Arasında Askeri Hareketlilik Tabya ve Top Durumu	19
1.3. 19 Şubat 1915 – 17 Mart 1915 Tarihleri Arasında Askeri Hareketlilik Tabya ve Top Durumu	33
1.3.1. 19 Şubat 1915 Birleşik Filo Harekatı.....	33
1.3.2. 19 Şubat 1915'te Birleşik Filo Harekatından Sonra Alınan Önlemler	34
1.3.3. 25 Şubat 1915'te Birleşik Filo Harekatı	38

1.4. 17 Mart 1915- 25 Nisan 1915 Tarihleri Arasında Askeri Hareketlilik Tabya ve Top Durumu	44
1.5. Anadolu Yakasındaki Tabya ve Topların Günümüzdeki Durumu Hakkında Görsel Bir Değerlendirme	53
1.6. Rumeli Yakasındaki Tabya ve Topların Günümüzdeki Durumu Hakkında Görsel Bir Değerlendirme	81
1.7. Çanakkale Cephesi'nde Kullanılan Topların Özellikleri	100

II. BÖLÜM

XX. YÜZYIL BAŞINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN ÇANAKKALE CEPHESİ'NDEKİ DENİZ GÜCÜ VE BOĞAZ HARBİ'NDE DENİZ GÜCÜNÜN ROLÜ

2.1. Çanakkale Boğaz Harbi Öncesi Osmanlı Donanması	109
2.2. Çanakkale'de Osmanlı Donanması'nın Üstlendiği Görevler	110
2.3. Çanakkale Cephesi'nde Osmanlı Donanması Gemileri ve Özellikleri	117
SONUÇ	127
BİBLİYOGRAFYA	130

KISALTMALAR

A. : Anadolu

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

Atase : Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı

bkz. : Bakınız

Blg. : Bölge

Bnb. : Binbaşı

Bt. : Batarya

Bşk. : Başkan

BDHTH : Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, V. Cilt, 1. Kitap, Çanakkale Cephesi Harekatı, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1978.

Çev. : Çeviren

Gr. : Grup

Kom. : Komutan

Komt. : Komutanlık

Kur. : Kurmay

R. : Rumeli

s. : Sayfa

Tab. : Tabya

Tb. : Tabur

Tümg. : Tümgeneral

Ütg̃m. : Üsteğmen

Yay. Haz. : Yayına Hazırlayan

Yb. : Yarbay

Yzb. : Yüzbaşı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 3. Kolordu'nun Barış Teşkilatı (31 Temmuz 1914).....	6
Tablo 2: Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı'nın Barış Kuruluşu (Temmuz 1914)	7
Tablo 3: 31 Temmuz 1914 öncesi Çanakkale Müstahkem Mevkii Topçusu.....	10
Tablo 4: Çanakkale Müstahkem Mevkiinde Bulunan Top Sayısı (31 Temmuz 1914).....	11
Tablo 5: 3. Kolordu'nun Sefer Kuruluşu (4 Ağustos 1914).....	12
Tablo 6: 9. Tümen'in Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı'na Bağlanması (5 Ağustos 1914).....	14
Tablo 7: Çanakkale Boğazının Taarruzlara karşı savunma planı (8 Kasım 1914).....	22
Tablo 8: 7. Tümenin Gelibolu'ya, 3. Kolordu Komutanlığı'nın Çanakkale'ye gelmesinden sonraki durum(4 Kasım 1914)	23
Tablo 9 : Başkomutanlığın 11 Kasım 1914'te verdiği emir ile son durum.....	25
Tablo 10: 4 Kasım 1914'te Çanakkale Müstahkem Mevkii topçu birlikleri	27
Tablo 11: 9. Tümenin 18 Şubat 1915'teki Durumu	28
Tablo 12: 3. Kolordu Komutanlığı (18 Şubat 1915).....	29
Tablo 13: Çanakkale Müstahkem Mevkii Topçu Alaylarında Bulunan Top Sayısı (18 Şubat 1915)	31
Tablo 14: 3. Kolordu'nun 25 Şubat 1915'teki durumu.....	36
Tablo 15: 9. Tümen 25 Şubat 1915'teki durumu	37
Tablo 16: 3 Mart 1915 günü 9. Tümen'in Maydos Müfrezesi'nin durumu.....	42
Tablo 17: 3 Mart 1915 günü 9. Tümen'in Menderes Müfrezesi'nin durumu	43
Tablo 18: 3. Kolordu (18 Mart 1915).....	45
Tablo 19: 18 Mart 1915'te Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı Bağlıları.....	46
Tablo 20: Çanakkale Müstahkem Mevkii Topçusu (18 Mart 1915).....	49

Tablo 21: Değişik tarihlerde yurt dışından alınan toplar.....	103
Tablo 22: anakkale Cephesi'nde kullanılan toplardan bazılarının zellikleri	105
Tablo 23: 9. Eylül 1914'te Osmanlı Donanması.....	110
Tablo 24: 18 Mart 1915'e kadar döşenen mayın hatları	112
Tablo 25: Bileşik Filo'nun Çanakkale Boğazı Muharebesine Katılan Muharebe Gemileri ve zellikleri.....	114

KROKİ LİSTESİ

Kroki 1: Çanakkale Müstahkem Mevkii Topçusunun Konuşlanması (31 Temmuz 1914).....	9
Kroki 2: 9. Tümenin Konuşlanması (1 Ağustos 1914).....	15
Kroki 3: Müstahkem Mevkii Topçusunun Konuşlanması (20 Eylül 1914)	18
Kroki 4: Çanakkale Boğazına Yönelik Taarruzlara Karşı Harekat Planı (8 Kasım 1914).....	23
Kroki 5: 3. Kolordu'nun Konuşlanması (4 Kasım 1914)	24
Kroki 6: 18 Şubat 1915'te Müstahkem Mevkii Topçusunun Konuşlanması.....	32
Kroki 7: 18 Mart 1915'te Topçu Konuşlanması	47
Kroki 8: Tabya ve Batarya Mevzileri	53

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Nara Kalesi Genel Görünümü.....	55
Resim 2: Nara Tabyası'nın havadan bir görüntüsü.....	55
Resim 3: Anadolu Mecidiye Tabyası'ndan genel bir görünüm.....	56
Resim 4: Çimenlik Kalesi (Kale-i Sultaniye) ve Tabyası.....	57
Resim 5: Çimenlik Kalesi surlarında savaş izleri.....	58
Resim 6: Çimenlik Kalesi surlarında patlamamış top mermisi.....	59
Resim 7: Çimenlik Kalesi'nde bulunan bonet ve top mevzisi.....	59
Resim 8: Anadolu Hamidiye Tabyası'nın bulunduğu mevkiden 1915 yılında çekilmiş bir resim.....	61
Resim 9: Anadolu Hamidiye Tabyasının günümüzde çekilmiş bir resmi.....	61
Resim 10: Kepez Bataryası'nın mevzilendiği alanda kalan geri kalan beton yapı.....	62
Resim 11: Kepez bataryasının bulunduğu yerden boğazın görünümü.....	63
Resim 12: Hasan Mevsuf Şehitliği.....	64
Resim 13: Hasan-Mevsuf Şehitliği anıtı ve üzerindeki yazı.....	65
Resim 14: Hasan Mevsuf Tabyası'nda koruma altına alınan toplar.....	66
Resim 15: Hasan- Mevsuf Bataryası'ndaki gemi topları.....	66
Resim 16: Anadolu Mesudiye Tabyası.....	68
Resim 17: Anadolu Mesudiye Tabyası.....	68
Resim 18: Erenköy Tabyası'na ait bir top kundağı.....	70
Resim 19: Erenköy Tabyası'na ait başka bir top kundağı ve yıkık surlar.....	71
Resim 20: Çalılar arasında kaybolan ve toprağa gömülen bir top.....	71
Resim 21: Topçamlar Tabyası'ndaki toprak içine gömülü bir top.....	73
Resim 22: Topçamlar Tabyası'nda kundağıyla toprağa gömülmüş bir top.....	74
Resim 23: Topçamlar Tabyası'ndaki yıkık durumdaki bonet.....	75
Resim 24: Kumkale Tabyası'nın görünümü.....	76
Resim 25: Orhaniye Tabyası'nın ana boneti.....	77
Resim 26: Orhaniye Tabyası'nın ana boneti üzerindeki kitabe.....	78
Resim 27: Orhaniye Tabyası'nın bonetlerinden birinin içten görünümü.....	79
Resim 28: Orhaniye Tabyası Topu.....	80
Resim 29: Orhaniye Tabyası Boneti.....	80

Resim 30: Değirmenburnu Tabyası'nın Anadolu yakasından çekilmiş resmi	81
Resim 31: Namazgah Tabyası'nın restorasyondan önceki hali	82
Resim 32: Namazgah Tabyası'nın 2006'da restorasyondan sonraki hali	83
Resim 33: Rumeli Hamidiye Tabyası'nın giriş bölümü	84
Resim 34: Rumeli Hamidiye Tabyası'ndaki bonetler arasındaki top mevzisi	85
Resim 35: Rumeli Mecidiye Tabyası'ndaki bonetler arasındaki top mevzisi	86
Resim 36: Rumeli Mecidiye Tabyası'ndaki bonetin iç görünümü	87
Resim 37: Rumeli Mecidiye Tabyası'nın genel görünümü	87
Resim 38: Yıldız Tabyası'nın bonetleri arasındaki top mevzisi	88
Resim 39: Yıldız Tabyası'ndaki bonetler	89
Resim 40: Yıldız Tabyası'nın aşağısındaki Havuzlar'dan bir görünüm	90
Resim 41: Tenger bölgesindeki toplardan birinin görüntüsü	92
Resim 42: Tenger bölgesindeki bonetlerden birinin görüntüsü	93
Resim 43: Seddülbahir Tabyası'ndan bonetler	94
Resim 44: Seddülbahir Kale'sinin yıkık surları	95
Resim 45: Ertuğrul Tabyası'nda bonetler arasındaki mevzisinde kalan ve tahrip edilen bir top	96
Resim 46: Ertuğrul Tabyası'ndan boğazın giriş bölümü	97
Resim 47: Ertuğrul Tabyası'nın restorasyondan sonraki hali	97
Resim 48: Uçaksavar Topçu birliği	103
Resim 49: Bir uçaksavar topu önünde Türk ve Alman askerleri	104
Resim 50: 105 mm'lik Howitzer	104
Resim 51: 28,5 cm'lik Fransız Schneider Topu	105
Resim 52: 27 cm'lik Muhasara Topu	106
Resim 53: Fransız dağ topu	107
Resim 54: Alman Howitzer tipi Obüs	108
Resim 55: Mesudiye zırhlısı	117
Resim 56: Barbaros Zırhlısı	118
Resim 57: Yarhisar Muhribi	120
Resim 58: Nusret Mayın Gemisi'nin maketi	123
Resim 59: Nusret Mayın Gemisi'nin 1915 yılına ait bir resmi	123
Resim 60: Ertuğrul Yatağı	125

KAYNAKLAR

Araştırmamızın ana kaynaklarını, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı arşivinde bulunan belgelere, "Çanakkale Savaşları ile ilgili arşiv belgeleri, harp cerideleri, telgraf metinleri, istihbarat raporları, sıhhi hizmetler, çeşitli konularda cetveller, kroki ve haritalar, konuşlanma, esirler, tayin, terfi ve ödül belgeleri, savaş tutanakları, teşkilat şemaları, gözetleme raporları, savaşta bulunmuş askerlerin veya muharebeleri izlemiş gazetecilerin yazdıkları rapor, mektup ve günlükler gibi çeşitli konulardaki belgelere" dayalı olarak yazılmış resmi tarih kitapları oluşturmuştur. Ayrıca birinci el kaynak niteliği taşıyan eski harfli eserler, anı ve hatıralar ile tarihi harita ve krokiler çalışmamıza kaynak teşkil etmiştir.

1- Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı

I. Dünya Savaşı'na ait her türlü askeri belgenin yanı sıra Trablusgarp, Balkan ve Kurtuluş Savaşı'na ait belgelerin de bulunduğu arşivde Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı'nın 1978'de yayınladığı "Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, V. Cilt, Çanakkale Cephesi Harekâtı"¹ adlı üç ciltten oluşan eser, arşiv belgelerine dayanılarak yazılmış tezimize temel oluşturabilecek niteliktedir. Ayrıca "Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi"² ve "I. Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik"³ adlı kitaplar ordu donatımı hakkında verdikleri bilgiler bakımından önemlidir. Esasen söz konusu yayınlar, Çanakkale Cephesi ile ilgili belgelere dayalı olarak yayınlanmış tek başvuru eserler olmuştur.

¹ **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, V. Cilt, Çanakkale Cephesi Harekâtı**, I. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993.

² **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1908-1920)**, Cilt III, I. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1971.

³ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri I. Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik**, Cilt X, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1985.

2- Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Çanakkale Savaşları ile ilgili Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan arşiv belgelerine dayalı olarak hazırlanan “Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri I ve II” adlı iki ciltten oluşan kitaplar 2005 yılında T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmış olup oldukça faydalıdır. Arşivdeki belgelerin fotokopilerini içermesinin yanı sıra fotoğraf ve haritalara da bu kitaplarda yer verilmiştir.

3- Eski Harfli Eserler ve Diğerleri

Çanakkale Cephesi'nde görev yapmış Türk subay ve askerlerinin yada Askeri Harp Tarihi öğretmenlerinin 1915-1928 yılları arasında yayınladıkları kitap, konferans, rapor, anı, çeviri vb. eserlere de müracaat edilmiştir. İngiliz ve Fransız savaş gemilerinden oluşan Birleşik Filo'nun saldırılar ve bu saldırıları karşısında Osmanlı birliklerinin aldıkları önlemleri içermeleri bakımından önemli olan “Boğazlar Meselesi ve Çanakkale Muharebe-i Bahriyesinde Türk Zaferi”⁴ ve “Harb-i Umumi'de Çanakkale Muharebat-ı Bahriyesi”⁵ önemli eserleridir.

4- Diğerleri

Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Milli Kütüphane ve İstanbul Bayezit Devlet Kütüphanesi'nden alınan bir çok makalenin tezimize büyük katkıları olmuştur⁶. Çanakkale'de bulunan Deniz Müzesi'nde savaş sırasında kullanılan savaş aletleri fotoğraflanmış bilgi notları düşünülmüştür.

⁴ Sedat Paşa, **Boğazlar Meselesi ve Çanakkale Muharebe-i Bahriyesinde Türk Zaferi**, Askeri matbaa, Erkân-ı Umumîye Talim ve Terbiye Dairesi Neşriyatı, İstanbul 1927.

⁵ Adil, Selahattin., **Harb-i Umumi'de Çanakkale Muharebat-ı Bahriyesi**, Erkan-ı Harbiye Mektebi Matbaası, İstanbul 1336/1920.

⁶Kurtoğlu, Fevzi., “Çanakkale ve 18 Mart 1915”, **Deniz Mecmuası**, (336 sayılı ektir), Deniz Matbaası, İstanbul 1935; Dümer, Vehbi., “Çanakkale Savaşında Türk Bahriyesi” **Deniz Mecmuası** (336 nolu ektir), İstanbul 1935; Besbelli, Saim., “Çanakkale'de Türk Bahriyesi (1914-1918)”, **Donanma Dergisi**, (424 sayılı ektir), Deniz Basımevi, İstanbul 1959.

ÖNSÖZ

Çanakkale Cephesi'nde Osmanlı Devleti'nin Askeri Donatımı (Tabyalar-Toplar, Gemiler) adlı tez çalışmasında, 31 Temmuz 1914'ten 25 Nisan 1915'e kadar, Osmanlı Devleti'nin tabya ve topların konuşlanışı, askeri hareketlilik, Osmanlı Donanması'nın Çanakkale'deki faaliyetleri incelenmiştir.

Tezin giriş bölümünde, I. Dünya Savaşı'nın başlaması, Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi ve Çanakkale Cephesi'nin açılması kısaca değerlendirilmiş olup, Birinci bölümde, Çanakkale'nin savunulmasından sorumlu olan 1. Ordu'ya bağlı 3. Kolordu ve bağlılarının konuşlanışından başka, Çanakkale hareket alanındaki Çanakkale Müstahkem Mevkii ele alınmıştır. Çanakkale hareket alanında görev alan topçu birliklerinin donatımı ve tabyalara göre dağılımı, bunların mevzilendirildikleri yerlerin günümüzdeki durumu hakkında görsel bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise, Osmanlı Donanması'nın Çanakkale'deki faaliyetleri, donanımı ve boğaz harbindeki rolü ele alınmıştır. Sonuçta da deniz ve kara kuvvetlerinin birlikte hareketi sonucu kazanılan boğaz harbi üzerinde kısa bir değerlendirme yapılmıştır.

Çanakkale Cephesi'nden günümüze kalan maddi belgeler çoğunlukla yok olmuş olsa da bu konuda yeterince belgeye sahip yakın dönem tarihinin en taze savaş alanı olarak hala izlerini görmek mümkündür. Araştırmamızda temel amaç, konu ile ilgili görsel malzemeyi tanımak, öğrenmek ve elde ettiğimiz bilgileri görsel olarak bilgi notları eşliğinde bir araya toplamaya çalışmak oldu.

Araştırmamız sırasında, bilgi ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Zerrin GÜNAL'a teşekkürü bir borç bilirim.

Özgür AŞKAR
Çanakkale-2007

GİRİŞ

OSMANLI DEVLETİ'NİN I. DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİ VE ÇANAKKALE CEPHESİ

XIX. yüzyıl boyunca Avrupa devletleri nezdinde ortaya çıkan bloklaşma sürecinde Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf bloklarının giderek birbiri ile çatışır hale geldiği bilinmektedir. Bu süreçte söz konusu olan ve önde gelen çekişme daha ziyade Osmanlı Devleti'nin paylaşılması meselesinde düğümlenmişti. Çatışmalar, saldırganlığı artırırken savaş için bir kıvılcım yetmişti. 1908'de Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhakı, Sırp lar arasında bir tepkiye neden olmuş, bu tepki, 28 Haziran 1914'te Avusturya veliahdının bir Sırp lar tarafından öldürülmesine, 28 Temmuz 1914'te Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a savaş açmasına neden olmuştu. Bir hafta içinde küçük bir meselenin Avrupa'yı tümüyle savaşa sürüklemesi bloklar arası süregelen gerginliğin sonucuydu. Almanya, 1 Ağustos 1914'te Rusya'ya savaş ilan edince, bir hafta geçmeden bloklar arasında karşılıklı savaş ilanları sonrasında Birinci Dünya Savaşı bütün Avrupa'ya yayılmış oldu¹.

Avrupa'daki siyasi gelişmeler, büyük devletler arasındaki ekonomik ve siyasi alanda sürüp gelen rekabet, kıtayı belirgin iki siyasi bloka ayırdığında, Osmanlı Devleti, siyaseten kendisini yalnız hissetmiş ve bu durumdan kurtulmak için müttefik arayışına girişmişti. Ancak, Balkan yenilgisi sonucu toprak kaybederek ekonomik ve

¹ Birinci Dünya Savaşı'nın sebeplerden biri de 1871'den sonraki Alman dış politikasıdır. Almanya, ekonomik ve siyasi yönden, dünyada daha etkin hale gelmek istiyordu. Özellikle doğuya doğru genişlemek ve yeni pazarlar ele geçirmek düşüncesindeydi. Alman İmparatoru Bismarck'ın, Alman İmparatorluğu'nu korumak için giriştiği hareketler, sonuçları itibariyle, Avrupa'yı bloklaşmaya ve bloklar arasındaki rekabet de silahlanma yarışına götürmüştü. Ayrıca 1870 yılında Almanya'ya yenilen Fransa bu yenilginin intikamını almak ve Alsace-Lorraine'i yeniden ele geçirmek istiyordu. Almanya'ya rakip durumda olan Rusya, Fransa ve İngiltere Alman tehdidine karşı üçlü itilaf bloğunu oluşturmuşlardı. Böylece; İngiltere, Fransa ve Rusya Üçlü İtilafı; Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya da Üçlü İttifakı oluşturmuşlardı. Fakat Üçlü İttifak bloğunda yer alan İtalya, Avusturya idaresinde kalan topraklarını geri almak istiyordu. Bu yüzden 1915 yılında taraf değiştirerek İtilaf Devletleri bloğuna geçecekti; Geniş bilgi için bkz., Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)**, C.I-II, Alkım Yayınevi, İstanbul, tarihsiz, s. 99, 101, 103-104; bkz., Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılabı Tarihi**, Cilt: II- Kısım: IV, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 513; Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, C. V, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996, s. 361; Ayr. bkz., Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-1994)**, Filiz Kitapevi, İstanbul 1995, s.460.

mali alanda olduğu kadar askeri alanda da güçsüzlüğü iyice anlaşılan Osmanlı Devleti'nin büyük devletler nezdindeki müttefik arayışı başarısız oldu².

Bununla beraber Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri bloğuna katılmak için yaptığı başarısız girişimlerden sonra, ittifak için 22 Temmuz 1914'te Almanya'ya başvurdu³. Görüşmeler sonunda, ittifak 2 Ağustos 1914'te imzalandı. Böylece Osmanlı Devleti fiilen olmasa da Üçlü İttifak bloğuna dahil oldu. İttifak anlaşmasından sonra seferberlik ilan eden Osmanlı Devleti üzerinde, Almanya baskılarını arttırdı ve bir an önce savaşa girmesini istedi. Böylece Almanya'nın, Avrupa cephesindeki yükü azalacaktı⁴. Fakat Almanlar yapılan ittifak anlaşması hükümleri açısından haklı olsa da Osmanlı Devleti savaşa girecek durumda değildi. Çünkü stratejik açıdan önemli noktalar olan Çanakkale ve İstanbul Boğazı henüz savunma gücünden yoksundu⁵.

Ağustosun ilk haftasından itibaren gelişen bazı olaylar Osmanlı Devleti'ni savaşa doğru sürükledi. İngiliz donanmasından kaçan Goeben ve Breslau adlı iki Alman gemisinin Çanakkale Boğazı'ndan geçerek İstanbul'a gelmesine izin verildi. Tarafsız Osmanlı Devleti bu durum karşısında gemileri satın aldığını duyurdu ve gemilerin adları Yavuz (Goeben) ve Midilli (Breslau) olarak değiştirildi⁶. Bu gemilerin komutanı olan Amiral Souchon, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından üç ay gibi kısa bir süre geçtikten sonra, Enver Paşa'nın emriyle Osmanlı Donanması'nı alarak Karadeniz'e çıktı ve 29-30 Ekim 1914 gecesi Rus limanlarını bombardımana tuttu. "Karadeniz Olayı" olarak adlandırılan bu girişimi, 1 Kasım 1914'te Rusların savaş ilanı, İngilizlerin Akabe'yi bombardımanı ve İzmir açıklarında bir Osmanlı gemisinin batırılması takip etti. Ayrıca İngilizler 3 Kasım 1914'te, Çanakkale Boğazı giriş tahkimatını bombardımana tuttu. Karadeniz Olayı'nın ardından 3 Kasım 1914'te, 18 savaş gemisinden oluşan Birleşik Filo

² **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekatı**, c. V/1, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 9.

³ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 107-108.

⁴ **BDHTH**, V/1, s. 10.

⁵ Enver Ziya Karal, **a.g.e.**, s. 382.

⁶ Saim Besbelli, "Çanakkale'de Türk Bahriyesi (1914-1918)", **Donanma Dergisi**, (424 sayılı ektir), Deniz Basımevi, İstanbul 1959, s. 4.

tarafından, 17 dakikalık bir bombardıman şeklinde yapılmıştı. Müstahkem Mevkii topçusunun menzili dışında kalmasından dolayı, Birleşik Filo'ya karşı konulamamıştı⁷. Bombardıman, Osmanlı Devleti'ne savaş ilanı anlamına geliyordu. Bombardımandan sonra, 11 Kasım 1914'te Osmanlı Devleti, Rusya ve İngiltere'ye karşı resmen savaş ilan etmek zorunda kaldı⁸. Böylece Birinci Dünya Savaşı'na giren Osmanlı Devleti, 23 Kasım 1914'te Padişah'ın Müslümanların dini lideri olması nedeniyle Cihad-ı Mukaddes ilan ederek bütün Müslümanları, Hıristiyanlara (İngiltere, Fransa ve Rusya) karşı ayaklanmaya çağırdı, ama önemli bir sonuç elde edemedi⁹.

Osmanlı Devleti, müttefiki Almanya'yı Doğu Avrupa'da rahatlatmak için 20 Aralık 1914'te Kafkas Cephesini açtı¹⁰. Kafkas Cephesindeki durumun Osmanlı lehine olduğu bir dönemde Rus orduları komutanı Grandük Nikolas, İngiliz Harbiye Nazırı Lord Kitchener'dan, Osmanlı kuvvetlerinin bir kısmını Kafkas Cephesi'nden uzaklaştıracak bir kara veya deniz saldırısının mümkün olup olmadığını sormuştu. Grandük Nikolas, böyle bir saldırı için Çanakkale'den bahsetmediği halde Londra'da Çanakkale fikri çoktan doğmuştu¹¹. Rusların yardım isteğinden önce, 25 Kasım 1914'te Winston Churchill, Mısır'ı savunmak için ideal yol olarak Çanakkale Boğazı'na bir hareket düzenlenmesi fikrini ortaya atmıştı¹². 19 Ocak 1915'te Rus Başkomutanlığına önerilerinin kabul edilerek Çanakkale Boğazı'nın zorlanacağı bildirildi¹³.

İngiltere'nin amacı boğazları ele geçirip Osmanlı Devletini savaş dışı bırakmak, boğazlar yolu ile Rusya'ya yardım etmek, Alman-Avusturya ordularını arkadan çevirerek doğuya doğru yayılmalarını engellemektir. İngiltere bu sayede doğudaki sömürge topraklarını güvence altına alabilecekti¹⁴.

⁷ Y. Hikmet Bayur, **a.g.e.**, c. III, s.60; **BDHTH**, V/1, s. 100.

⁸ **BDHTH**, V/1, s. 69.

⁹ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 111.

¹⁰ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 112.

¹¹ Fevzi Kurtoğlu, "Çanakkale ve 18 Mart 1915", **Deniz Mecmuası**, Deniz Matbaası, İstanbul 1935, s. 55; Enver Ziya Karal, **a.g.e.**, Cilt V, s. 430.

¹² **BDHTH**, V/1, s. 47.

¹³ İhsan İlgar, **Çanakkale Savaşları 1915**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1982, s. 47.

¹⁴ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 113.

Böylece Osmanlı Devleti birbiri ardına kısa zamanda çok cepheli bir savaş içinde kendini bulmuştur. Kafkas, Kanal, Irak, Suriye-Filistin cepheleri dışında Çanakkale Cephesi, Büyük Britanya İmparatorluğu tarafından planlanan ve “Büyük Gösteri” olarak adlandırılan sonuçsuz bir askeri harekât olmuş, ancak hemen hemen bir yıl boyunca Osmanlı savaş gücünün bu cepheye kilitlenmesine sebep olmuştur.

I. BÖLÜM

ÇANAKKALE CEPHESİ'NDE TABYA VE TOPLARIN KONUŞLANIŞI

1.1. 31 Temmuz 1914 - 3 Kasım 1914 Tarihleri Arasında Askeri Hareketlilik, Tabya ve Top Durumu

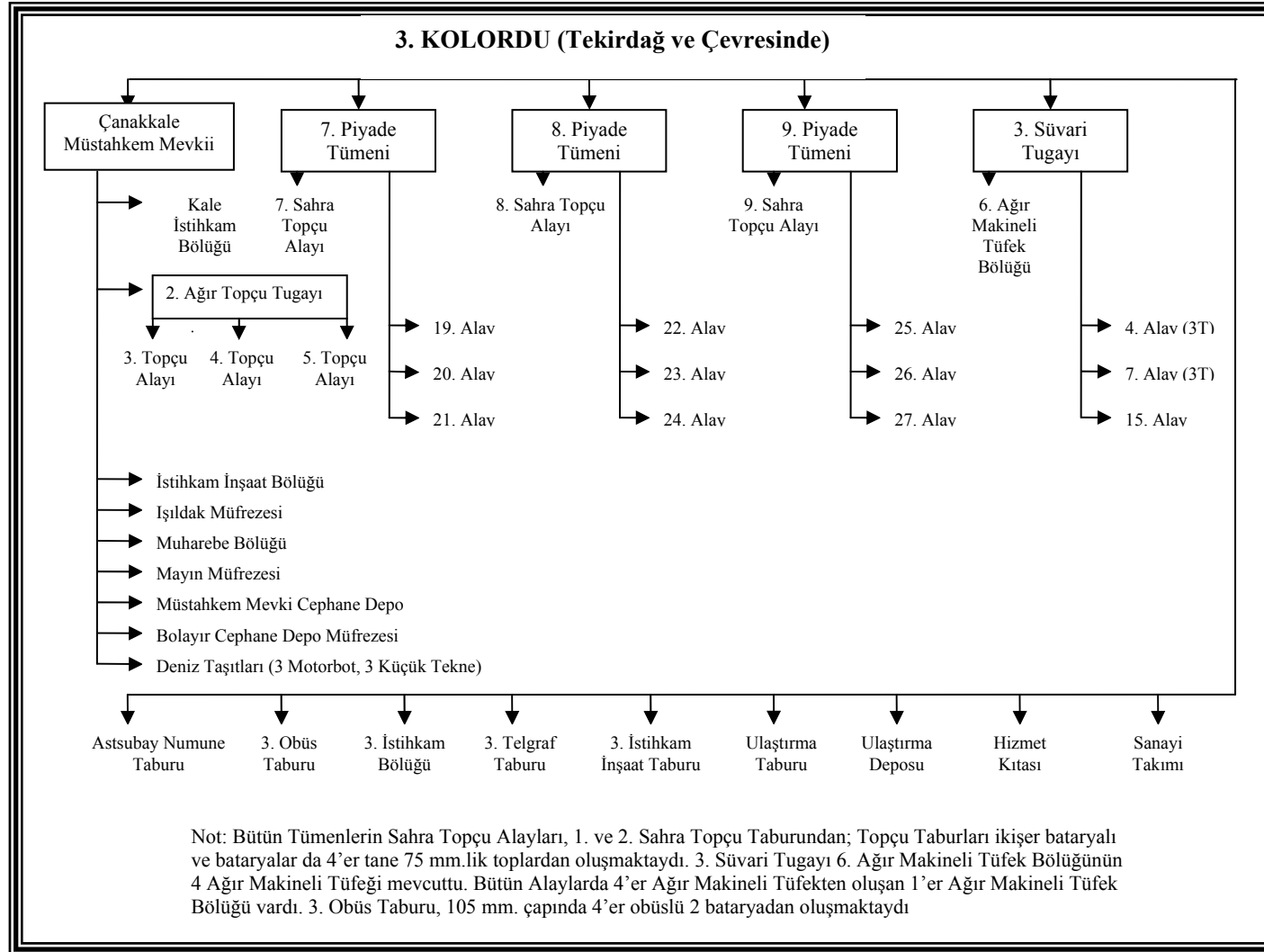
31 Temmuz 1914'te, Tekirdağ ve çevresinde olup, Çanakkale hareket alanının savunmasından sorumlu 1. Ordu'ya (1.Ordu Komutanı Liman Von Sanders olup karargâhı İstanbul'dadır¹) bağlı 3. Kolordu bulunuyordu (Bkz. Tablo 1). Çanakkale Boğazı'ndan sorumlu olan Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'ndan (Bkz. Tablo 2) başka, Birinci Dünya Savaşı seferberlik öncesinde, 3. Kolordu'ya bağlı olup, karargâhıyla Çanakkale'de bulunan 9. Piyade Tümeni de vardı².

Çanakkale Müstahkem Mevki emrinde boğaz savunmasının temelini oluşturan 2. Ağır Topçu Tugayı bulunmaktaydı. Bu tugayda, 15 Haziran 1914 öncesinde 32'si Çanakkale Boğazı'nda, 3'ü de Bolayır mevziinde Bağımsız Ağır Topçu Taburu olmak üzere, toplam 35 batarya vardı³. 35 batarya için yeteri kadar subay ve er olmadığından, savaş gemilerine karşı daha etkin olabilmek için, Ağır Topçu Genel Müfettişi Posseldt (Poseld) ve İstihkâm Genel Müfettişi Weber (Veber) Paşalar, bataryaların bir bölümünün kuruluşan çıkarılarak, arttırılacak subay ve erlerle öteki bataryaların personel kadrolarının barış düzeyine çıkarılmasını Harbiye Nezareti'ne önerdiler. Harbiye Nezareti'nin 15 Haziran 1914 tarihli emriyle bu 35 bataryanın 13'ü, kuruluşan çıkarılarak, batarya sayısı 22'ye indirildi. Yeni kuruluşa iki aşamada geçilecekti; önce bataryalar olabildiği kadar özdeş toplardan oluşacak, daha sonra tabyalar içerisinde topların yerleri değiştirilerek veya kuruluş dışı

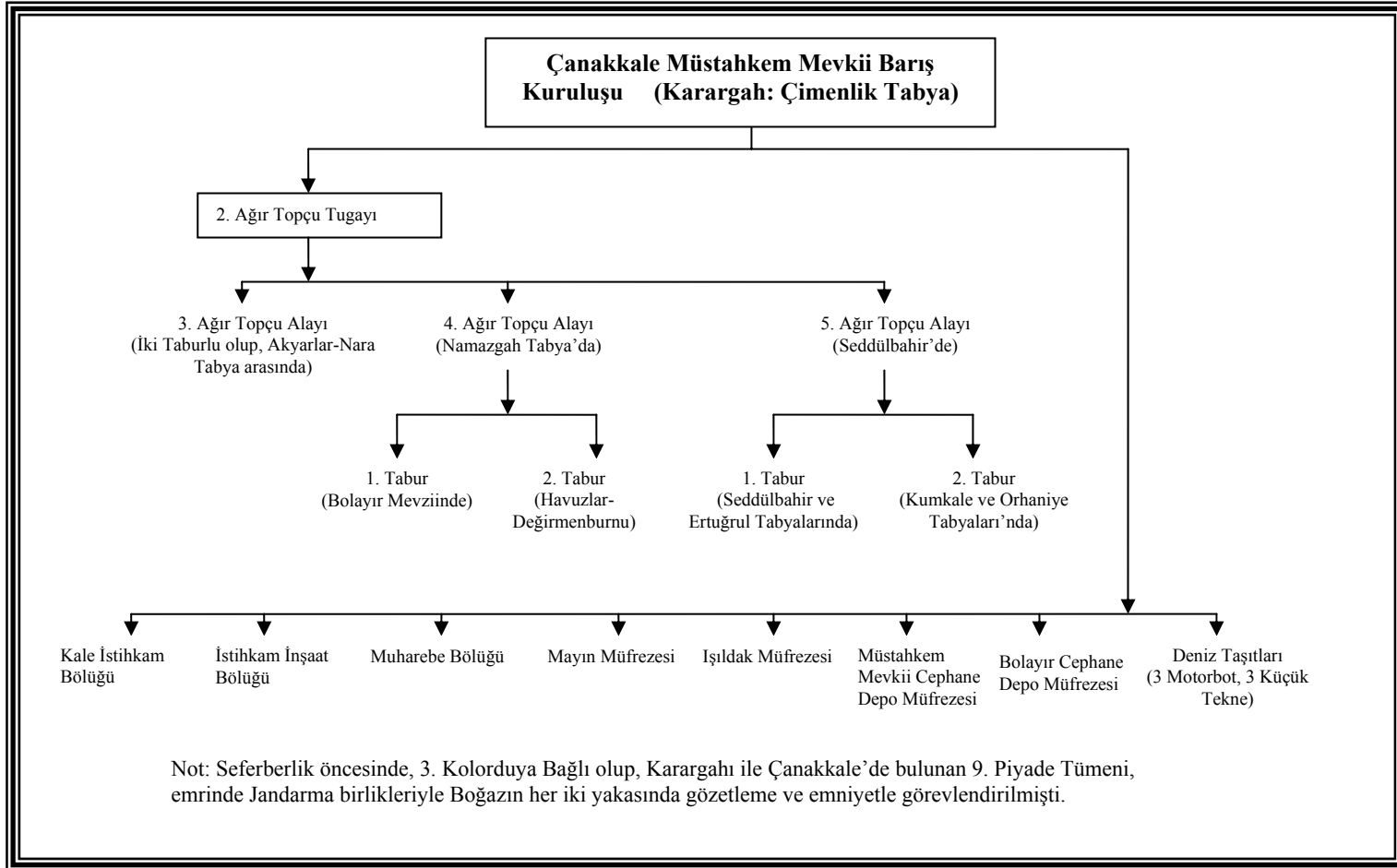
¹ BDHTH, c. V/1,, s. 36; Sanders, Liman Von, "Çanakkale Hatıraları", Çanakkale Hatıraları II, Arma Yayınları, Yay. Haz. Metin Martı, İstanbul 2002, s. 45.

² BDHTH, c. V/1, s. 31,32,33.

³ BDHTH, c. V/1,, s. 36.

Tablo 1: 3. Kolordu'nun Barış Teşkilatı (31 Temmuz 1914).

Tablo 2: Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın Barış Kuruluşu (Temmuz 1914).

bırakılan tabyalardan sökülüp getirilecek toplarla, özdeş toplardan oluşacak bataryalar kurulacaktı. Ancak kuruluş dışı bırakılan toplar Avrupa’da I. Dünya Savaşı’nın başlaması ve Osmanlı Devleti’nin Üçlü İttifaka girmesi üzerine tekrar kuruluşa alındı. Bu durumun sebebi Çanakkale Boğazı’nın topçu savunmasına dayanmasıdır⁴.

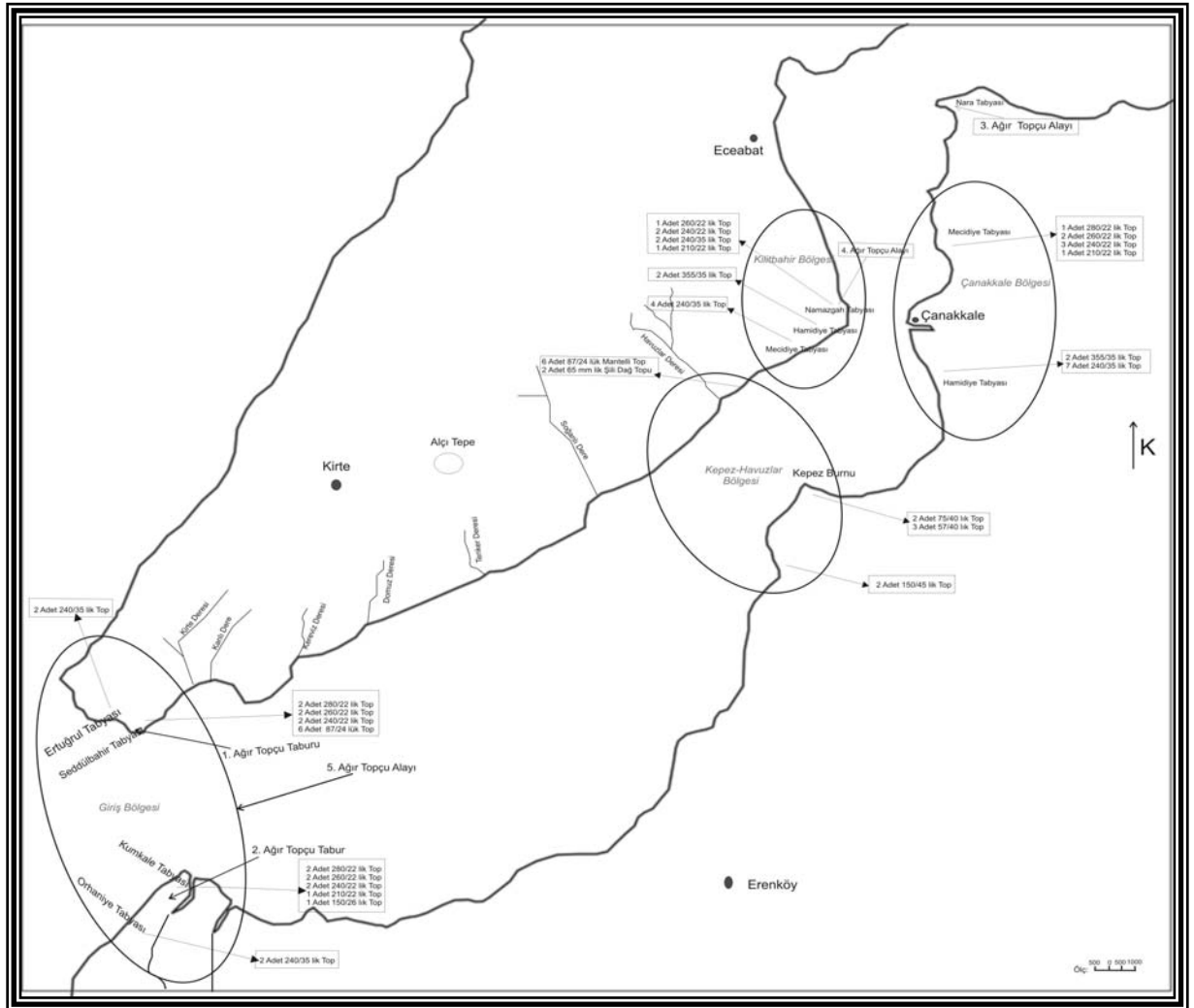
Müstahkem Mevki kuruluşunda bulunan 2. Ağır Topçu Tugayı 31 Temmuz 1914’te, ikişer taburlu üç topçu alayı ve toplam 121 adet değişik çapta toptan teşkil edilmişti. 3. Ağır Topçu Alayı Kepez-Çanakkale Bölgesi’nde, 4. Ağır Topçu Alayı Bolayır–Havuzlar-Kilitbahir Bölgesi’nde 5. Ağır Topçu Alayı Seddülbahir-Kumkale bölgesindeydi (Bkz. Kroki 1, Tablo 3-4). Kilitbahir, Seddülbahir, Mecidiye, Orhaniye ve Dardanos tabyalarının yakın savunmalarıyla ilgili istihkâmcılık hizmet ve düzenlemeleriyle görevli bir istihkâm inşaat taburu; haberleşme hizmetlerini yürütmekte olan ve ancak barış görevleri için yeterli bulunan bir muhabere bölüğü yer almaktaydı⁵.

3. Kolordu, 4 Ağustos 1914’te seferberlik kuruluşuna geçti (Bkz. Tablo 5). 5 Ağustos 1914 tarihli, Başkomutanlık’tan gelen yığınak ve seferberlikle ilgili yönergesiyle 3. Kolordu Çanakkale Hareket alanından uzaklaştı. 3. Kolordu Karargahı, bağlı birlikleriyle, 7. ve 8. piyade Tümenleri Tekirdağ çevresinde konuşa geçti⁶. Seferberlik öncesi 3. Kolordu emrinde olan 9. Tümen, 2 Ağustos 1914’te ilan edilen genel seferberlikten sonra, 5 Ağustos 1914’te Müstahkem Mevkii Komutanlığı’na bağlandı. Böylece Müstahkem Mevkii Komutanlığı 5 Ağustos 1914’te emrinde, 9. Piyade Tümeni, 2. Ağır Topçu Tugayı, İstihkâm İnşaat Taburu

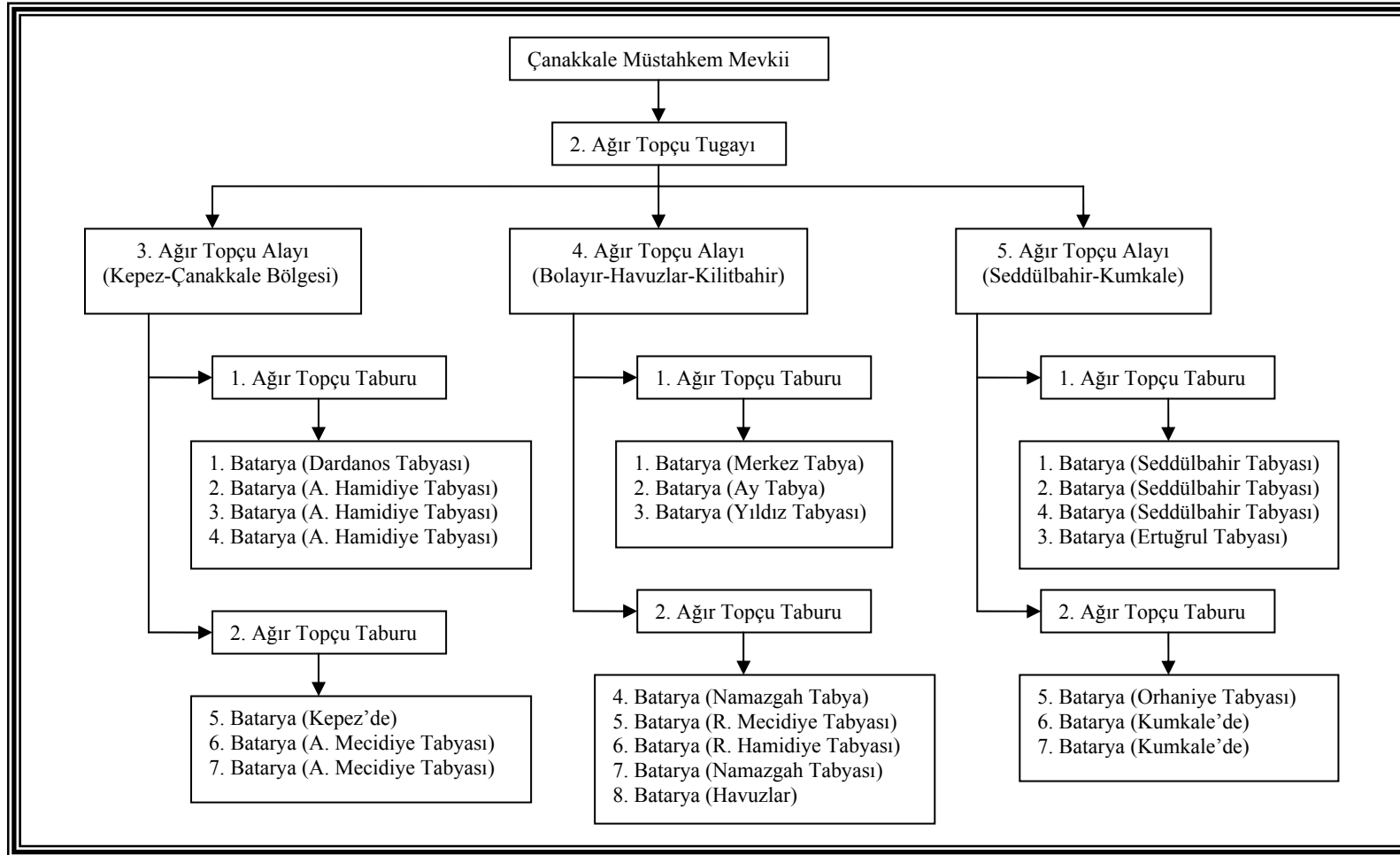
⁴Selahattin Adil, **Harb-i Umumi’de Çanakkale Muharebat-ı Bahriyesi**, Erkan-ı Harbiye Mektebi Matbaası, İstanbul 1336/1920, s. 5-6; İhsan İlgar (a.g.e., s. 48) ’e göre “Almanların planıyla 15’likten büyük çapta 45 top, 25 mantelli, 52 adi ateşli Krupp, 30 Nordanfeld kadro dışı bırakılıyordu. Eğer biraz geç kalınsaydı bu toplarda oradan taşınacak, eritilecek girişteki bataryalar donanma ateşiyle susturulunca düşman donanmasının boğazdan geçişi çok kolay olacaktı.” demektedir.; **BDHTH**, c. V/1, s. 81.

⁵ Atase Arşivi Klasör no: 35-Dosya no: 19-Fihrist no: 21; **BDHTH**, c. V/1, s. 82, 83.

⁶ **BDHTH**, c. V/1, s. 49-50.

Kroki 1: Çanakkale Müstahkem Mevkii Topçusunun Konuşlanması
(31 Temmuz 1914)

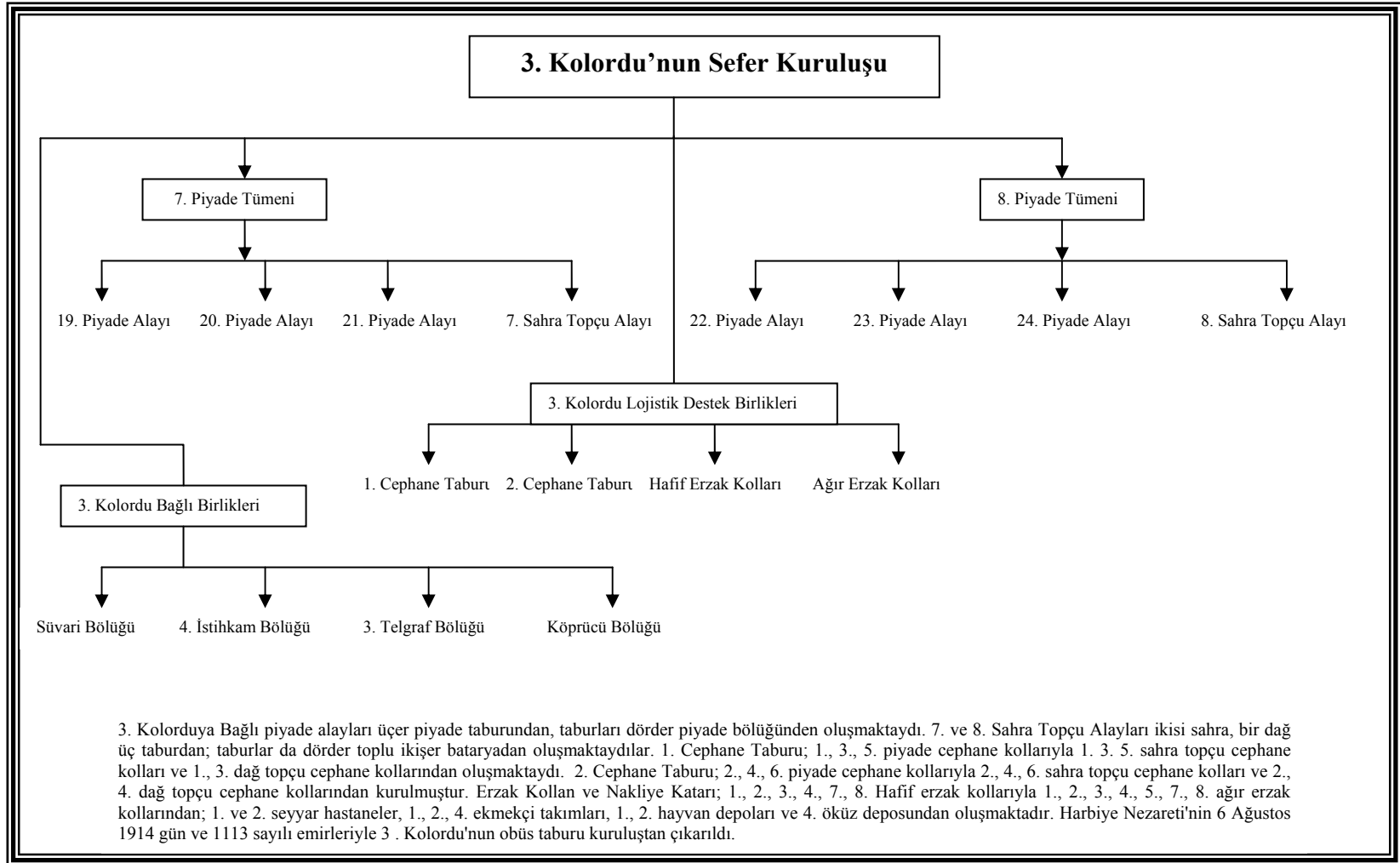

Tablo 3: 31 Temmuz 1914 öncesi Çanakkale Müstahkem Mevkii Topçusu.

Topların Türü Çap ve Çap Uzunlukları	Kızaklı Toplar								Çabuk Ateşli Gemi Topları						
	355/35	355/23	280/22	260/22	240/35	240/22	210/22	150/45	75/40	57/40	150/26	210/6,4'lük Havan	65 mm Şili Dağ Topu	87/24'lük Mantelli Top	TOPLAM
Kuruluştaki Bulunan Toplar	4	-	5	7	17	9	3	1	2	2	3	-	2	12	67
Kuruluş Dışı Bırakılan Toplar	1	1	4	3	-	16	8	7	-	-	-	14	-	-	54
Genel toplam	5	1	9	10	17	25	11	8	2	2	3	14	2	12	121

Not: Bolayır mevziinde bulunan 4. ağır Topçu Alayı'nın 1. Taburu ile Çanakkale Müstahkem Mevkii Cephane Depo Müfrezesinde bulunan kadro dışı toplar, bu çizelgede gösterilmemiştir.

Tablo 4:Çanakkale Müstahkem Mevkiinde Bulunan Top Sayısı (31 Temmuz 1914).

Tablo 5: 3. Kolordu'nun Sefer Kuruluşu (4 Ağustos 1914)

ve bağı birliklerden teşkil edilmiş oldu (Bkz. Tablo 6). 1 Ağustos 1914'te emrinde jandarma birlikleri, boğazın iki tarafını gözetleme ve emniyet hizmetiyle görevlendirilmişti⁷. 9. Tümen'in kendisine ayrılan bölgede 1 Ağustos 1914'ten sonra, kıyı kesimi üç bölgeye ayrıldı. Bunlardan birinci bölge (Karaçalı-Bakla Burnu-Despot Limanı-Saz Limanı kesimi) 27. Piyade Alayı ve bölgedeki jandarma birliklerince gözetlenmekte, ikinci bölge (Saz limanı-Seddülbahir kesimi) 26. Piyade Alayı ve bölgedeki jandarma birliklerince gözetlenmekte, üçüncü bölge (Anadolu kıyısında, Kumkale, Küçük Beşiğe kesimi) 25. Alay tarafından, Küçük Beşiğe'den Akçay'a kadar olan kesim ise, bu bölgedeki jandarma taburunca gözetlenmekteydi (Bkz. Kroki 2)⁸.

Boğaz'ın savunulmasında, ateş gücünün etkinliğinin artırılması büyük bir önem taşıyordu. Bu nedenle toplarla, cephane ve gereçlerinin, hızla muharebeye hazırlanması ve Osmanlı askerlerinin, Alman subaylarının yönetiminde topçuluk bakımından yetiştirilmeleri amacıyla, Alman personelinden yararlanma yoluna gidildi. 30 Ağustos 1914'te General Merten⁹ idaresinde subay, torpidocu, telefoncu ve top çavuşu olarak, toplam 160 Alman personeli bir Alman gemisiyle Çanakkale'ye geldi. Orhaniye, Ertuğrul, Dardanos, Anadolu ve Rumeli Hamidiye Tabyalarıyla, Namazgah Tabyası'na dağıtılan Alman personele, General Merten'in hazırladığı bir yönergeye göre, bu tabyalardaki Osmanlı askerlerinin eğitimine başlandı¹⁰. Çanakkale Harekat Alanı'nda bulunan Osmanlı birliklerinin, 31 Temmuz 1914'ten, 19 Şubat 1915'e kadar geçen sürede eğitimleri geliştirildi. Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı'nda topçu subay ve astsubayların eğitimi için, kıyı topçuluğu uzmanı Yarbay Vosidlo¹¹ görevlendirildi ve Anadolu Hamidiye Tabyası Komutanlığı'na atandı¹².

⁷ BDHTH, c. V/1, s. 34-36.

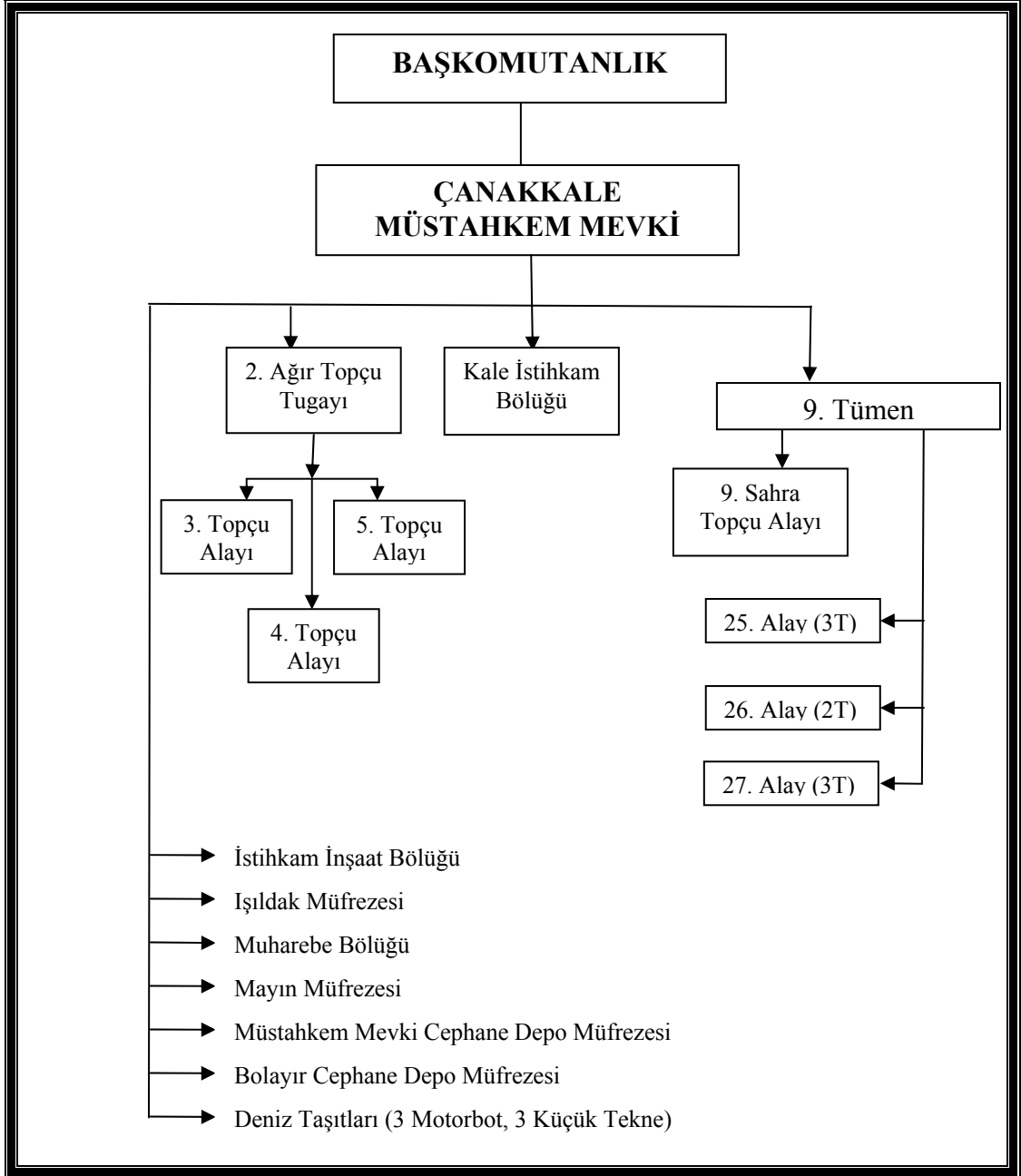
⁸ BDHTH, c. V/1, s. 79.

⁹ Başkomutanlık Değesi Korg. Merten (Alman). Bkz. İsmet Görgülü, **On Yıllık Harbin Kadrosu (1912-1922)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993, s. 62

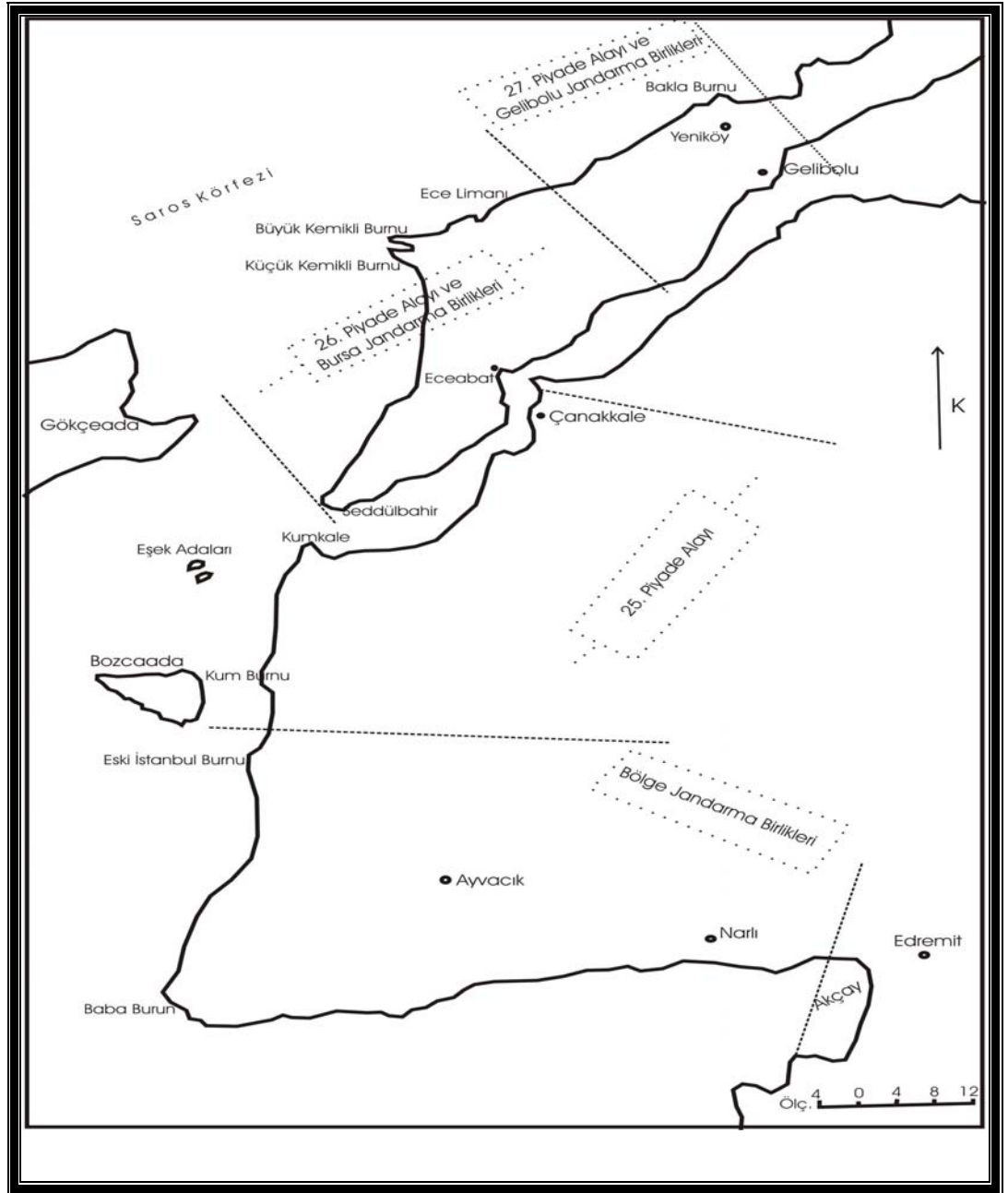
¹⁰ BDHTH, c. V/1, s. 97.

¹¹ İstanbul Müstahkem Mevkii Komutanlığında memur idi. Bkz. Sedat Paşa, **Boğazlar Meselesi ve Çanakkale Muharebe-i Bahriyesinde Türk Zaferi**, Askeri Matbaa, Erkân-ı Umûmiye ve Terbiye Dairesi Neşriyatı, İstanbul 1927, s. 120.

¹² BDHTH, c. V/1, s. 39.

Tablo 6: 9. Tümen'in Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'na Bağlanması (5 Ağustos 1914).

Kroki 2: 9. Tümenin Konuşlanması (1 Ağustos 1914).

Boğaza girerek Karanlık limanına gelebilecek düşman savaş gemilerinin, Merkez Tahkimatı'nı düşürmelerine engel olmak için, çoğuyla Halil sırtlarında, bir kısmıyla da Rumeli kesiminde yerleştirilmek üzere, Başkomutanlıkça 19 Eylül 1914'te, 8. Ağır Topçu Alayı ile bir ağır obüs taburu (Örnek Topçu Taburu) Müstahkem Mevki emrine gönderildi. Bu birlikler, Çanakkale'ye geldikten sonra Örnek Topçu Taburu, 8. Ağır Topçu Alayı kuruluşuna verilmiş olduğu halde, Müstahkem Mevkii'ye bağlandı ve 8. Ağır Topçu Alayı'nın 2. Ağır Topçu Taburu, Erenköy güneybatısında; Örnek Topçu Taburu, bunun 400 m batısında 1. Ağır Topçu Taburu da, Boğaz batısında Tengerderesi kesiminde 6 Ekim 1914'te mevzilendirildi. Obüs Bölgesi adı verilen bu bölgeye yerleştirilen topçu takımları Merkezi Tahkimata ait topların ölü alanını kapatmış oluyordu. Bu bölgede yer alan toplar boğaz girişine kadar etkili atışlar yapabiliyordu. İstanbul'dan 25 Eylül'de 8. Ağır Topçu Alayı ile birlikte gelmiş bulunan beş adet 15 cm'lik obüslerden, 9. Tümen bünyesinde oluşturulan obüs bataryası da, Alçıtepe çevresinde görevlendirildi¹³.

7 Ekim 1914 tarihli Başkomutanlık emriyle gönderilen dört adet 15 cm'lik ateşli obüsle, altı adet 21/6.4 cm'lik havan, 13 Ekimde Çanakkale'ye geldi. Havanlar Tengerdere bölgesinde mevzilendirilerek, buradaki havan sayısı 10'a çıkarıldı. Obüslerse, 28 Ekimde Erenköy'deki Örnek Topçu Taburu'nun bir bataryasını oluşturdu. 15 Kasımda da bu tabur, 8. Ağır Topçu Alayının 3. Taburu adını alacaktır¹⁴.

9 Ağustos 1914'te Harbiye Nezareti'nden gelen emirle, 15 Haziran 1914'teki organizasyon emriyle kadro dışı kalan toplardan yararlanma yoluna gidildi. 3. Ağır Topçu Alayı'nın Kepez'deki 5. Bataryası'ndan evvelce kadro dışı bırakılmış olan mantelli toplardan Ağustos 1914'te Kepez'de yeni bir batarya oluşturuldu. 16 Ağustosta, 4. Ağır Topçu Alayı bölgesinde Soğanlıdere ağzında bir batarya, 3. Ağır

¹³ BDHTH, c. V/1, s. 88,89.

¹⁴ BDHTH, c. V/1, s. 88,89.

Topçu Alayı bölgesinde Kepez, Çimenlik tabyalarında birer nordenfelt¹⁵ bataryası kuruldu. 17 Ağustosta İstanbul'dan gönderilen 75/40'lık bir gemi topu, Kepez' deki 5. Batarya'ya tertip edilerek bu batarya, altı topa çıkarıldı. Çatalca'dan gönderilerek, 17 Ağustosta Çanakkale'ye gelen iki batarya, Yıldız ve Nara tabyalarına yerleştirilerek, 18 Ağustos 1914'te ateşe hazır duruma getirildi. Çabuk ateşli iki gemi topundan oluşan Dardanos tabyasında bulunan iki topa ek olarak Eylül ayında İstanbul'dan 150/40'lık üç top daha getirilerek, Dardanos Tabyası beş toplu olarak 2 Ekim 1914'te ateşe hazır hale geldi. Kadro dışı bırakılan Yıldız Tabya'daki havan bataryası, 2 Ağustosta tekrar yerini aldı. Ayrıca Goncasuyu ve Palazbaba tabyalarındaki dört havandan üçü Tengerdere bölgesinde seçilmiş olan mevziilere 7 Eylül 1914'te yerleştirildi¹⁶.

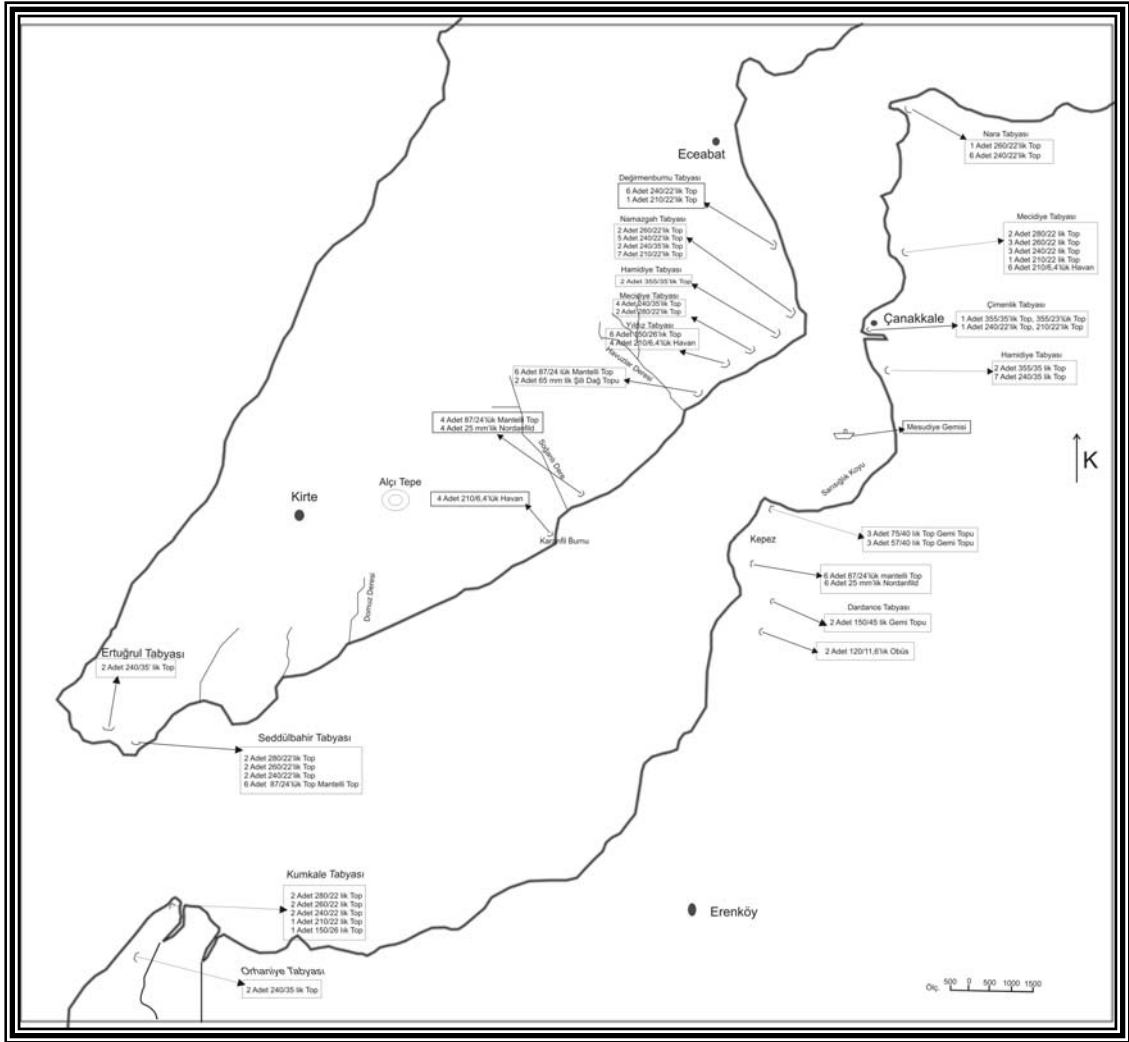
Alınmakta olan önlemler arasında, Osmanlı Donanma Komutanı Amiral Suşon'un, Boğaz savunmasının güçlendirilmesi, açısından, Mesudiye Muharebe Gemisi'nin bir bordasındaki 6 adet 15'lik toplarla, boğazın girişini yalayıcı biçimde demirleyebileceği, öteki bordasındaki 6 adet 15'lik toplar da, sökülüp kıyıda mevzilendirilerek kullanılmasıyla ilgili 1 Eylül 1914 tarihli önerisi yer alıyordu. Kabul gören bu öneri üzerine 23 Ağustosta Mesudiye zırhlısı Çanakkale'ye geldi. Kepez burnu doğusunda Sarısığlar Koyu'nda demirleyerek sabit batarya görevini üstlendi. Küçük toplarıyla mayın hatlarını savunmak, torpido hücumlarını defetmek ve 15'lik toplarıyla uzak mesafeden ateş etme görevlerini üstlendi. Böylece Merkezi Tahkimatta yer alan tabyalara da yardımcı olabilecekti. Toplarından üçü sökülüp Karanfil Burnu civarına taşınmıştı (Bkz. Kroki 3)¹⁷.

¹⁵Nordenfelt: Silah, İsveçli bir mühendis olan Helge Palmcrantz tarafından tasarlandı. Çok namlulu makineli silahın patentini 1873'te aldı. Londra'da çalışan İsveçli çelik üreticisi Thorsten Nordenfelt tarafından silahın üretimi yapıldı. Daha sonra silahın adı Nordenfelt olarak değiştirildi. İngiltere Kraliyet Donanması tarafından benimsendi ve kullanıldı. 1888'de Nordenfelt, Maxim Silah Fabrikası ile birleşti ve adı Maxim Nordenfelt Silahları ve Cephane Fabrikası Şirketi oldu. Bkz. Stephen Bull, **Encyclopedia of Military Technology and Innovation**, Columbia Üniversitesi Yay., Londra 2004, s. 163, Ayrıca Bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Nordenfelt_Gun

¹⁶ **BDHTH**, c. V/1, s. 88,89.

¹⁷Selahattin Adil, **a.g.m.**, s. 12; Fevzi Kurtoğlu, **a.g.m.**, s. 22; Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 10; **BDHTH**, c. V/1, s. 94.

29-30 Ekim 1914'te Osmanlı Donanması'nın Rus limanlarını bombardımanından sonra Çanakkale Boğazı'nın savunulması için Tekirdağ'da bulunan 3. Kolordu'ya bağlı 7. Tümen 30 Ekim 1914'te Gelibolu'ya geldi¹⁸.

Kroki 3: Müstahkem Mevkii Topçusunun Konuşlanışı (20 Eylül 1914).

¹⁸ BDHTH, c. V/1, s. 99.

1.2. 3 Kasım 1914 – 18 Şubat 1915 Tarihleri Arasında Askeri Hareketlilik, Tabya ve Top Durumu

23 Ağustosta İstanbul'dan gönderilen 120 mm'lik bir obüs takımı 4 Şubat 1915'te Kumburnu'nda mevzilendi. 4 Ekimde Çanakkale - Kilitbahir arasında döşenen, mayın hattının korunması amacıyla 87/24'lük mantelli¹⁹ toplardan iki batarya oluşturuldu. Anadolu Hamidiye ve Rumeli Mecidiye Tabyaları yörelerinde mevzilendirilen bu bataryalar, ileride 5 Ocak 1915'ten itibaren 3. ve 4. Ağır Topçu Alaylarının kuruluşlarına 12. ve 18. Bataryalar olarak dahil edilecektir²⁰. Sarısığlar Koyu'nda demirli bulunan Mesudiye Gemisi'nin sancak bordasındaki altı adet 15'lik topundan, 13 Aralık 1914'te sökülebilen üç topuyla oluşturulan batarya, 2 Ocak 1915'te Baykuş yöresinde seçilen mevzide ateşe hazır duruma getirildi. 4. topun da sökülmesi gemi komutanına emredilmişse de, ne dördüncü top, ne de ötekilerin sökülmesi mümkün olabilmisti. Sarısığlar'a demirleyen ve sabit batarya olarak kullanılması planlanan Mesudiye Zırhlısı, İngiliz denizaltısı tarafından 13 Aralık 1914'te batırıldı²¹.

Bölgedeki 8. Tümen'in, Sina-Filistin Cephesi'ne gönderilmesi üzerine, çıkarmalara karşı bunun yerine, Tekirdağ'da Kurmay Yarbay Mustafa Kemal komutasında 19. Tümen'in kurulmasına başlandı²². Orhaniye bataryasının etkinliğini artırmak amacıyla, tüm personeli, Alman personeliyle değiştirildi. 18 Aralık 1914'te Hadımköy'den gönderilen 120/30'luk Topçu Taburu, 27 Aralık'ta Çanakkale'ye geldi ve 8. Ağır Topçu Alayı'nın emrinde olarak, aldığı talimat uyarınca Üvecik ve Geyikli bölgesinde görev yapmak üzere mevzilenme hazırlıklarına başladı (31 Aralık 1914). 8. Ağır Topçu Alayı'nın 4. Taburu adı verilen bu tabur, 7 Ocak 1915'te bir bataryası Üvecik, öteki bataryası da Geyikli'de mevzilenmiş olarak ateşe hazır

¹⁹ Mantelli top: Dakikada en fazla 3 veya 4 mermi atabilen, kullanılması külfetli, ağır kamalı top. Bkz. Şefik Aker, Çanakkale-Arıburnu Savaşları ve 27. Alay, **Çanakkale Hatıraları I**, Arma Yayınları, Yay. Haz. Metin Martı, İstanbul 2002.

²⁰ **BDHTH**, c. V/1, s. 88,89.

²¹ Fevzi Kurtoğlu, **a.g.m.**, s. 48; Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 10; **BDHTH**, c. V/1, s. 94.

²² **BDHTH**, c.V/1, s. 106; **Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri I**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005, s. 12, 13.

duruma getirildi. Bu tabur, 19 Şubat 1915'ten itibaren Boğaz savunmasına katılmak üzere, İntepe bölgesine alındı. Beşiğe'yi tedirgin eden Birleşik Filo'ya karşı kullanılmak üzere, Kumkale'de kadro dışı bırakılan toplardan bir batarya oluşturulması kararlaştırıldı ve 31 Aralık 1914'te 4 adet bredvel topundan kurulan bir batarya, Menderes Müfreze Komutanlığı emrine gönderildi. İstanbul'dan 10 Ocak 1915'te Çanakkale'ye gelen 37, 47 ve 75'er mm'lik olmak üzere, toplam 16 gemi topu da, 4. Ağır Topçu Alay bölgesinde Baykuş, Soğanlıdere ve Kumburnu kesimlerinde mevzilendirildi. Erenköy ve Tengerdere'deki obüs bataryaları, menzilleri itibariyle Boğaz girişindeki muharebelere katılamadıklarından, bir bataryanın Halileli, öteki bataryanın da Hisarlık'ta seçilecek yeni mevzilere alınmaları 8. Ağır Topçu Alay Komutanlığı'na emredildi (14 Ocak 1915). 15 Ocak 1915'te hazırlıklarına başlandı²³.

Bozcaada ile Anadolu kıyısı arasında düşman gemilerinin keşiflerini engellemek amacıyla, 9 Şubat 1915'te Dardanos'taki bir 120/11,6'lık obüs takımı, Üvecik ile Eski İstanbulburnu arasında hazırlanacak mevzilerde yerleşmek üzere Kumburnu'na alınarak, buradaki Menderes Müfrezesi Komutanlığı emrindeki topçu taburu emrine girdi. Daha sonra 13 Şubat 1915'te İstanbul'dan, Çanakkale'ye gönderilen altı havandan oluşturulan batarya, Seddülbahir yöresinde mevzilendirilirken, 5. Ağır Topçu Alayı'na gönderilen 37 mm'lik 4 adet toptan ikisi Ertuğrul, diğer ikisi de, Orhaniye Tabyası'nda uçaksavar topu olarak mevzilendirildiler²⁴.

22 Ekim 1914'te Başkomutanlıktan gelen emir doğrultusunda Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı, Başkomutanlık Delegesi Korgeneral Merten başkanlığında, Yarbay Vosidlo ve Müstahkem Mevkii kurmay başkanından oluşturulan bir komisyonca, boğaz savunması için bir plan hazırlandı. 8 Kasım 1914'te hazırlanan plana göre; Boğaz, denizden yapılacak taarruzlara karşı savunma bakımından dört bölgeye ayrıldı (Bkz. Tablo 7- Kroki 4)²⁵. Dış savunma bölgesi,

²³ BDHTH, c. V/1, s. 104.

²⁴ BDHTH, c. V/1, s. 105.

²⁵ BDHTH, c. V/1, s. 45-47.

Anadolu yakasında Orhaniye ve Kumkale, Rumeli tarafında Seddülbahir ve Ertuğrul Tabyalarını kapsıyordu. Ara savunma bölgesinde Kepez ve Dardanos tabyaları vardı. Sonradan her iki tarafa da yeni bataryalar kuruldu. En kuvvetli bölge olan Soğanlıdere-Kepez ve Nara-Değirmendere arasındaki bölgede dokuz tabya vardı. En fazla mayın hattı ve diğer savunma tesisleri burada kurulmaya gayret edilmişti²⁶. Çanakkale Boğazı girişi her zaman kuşatılabileceğinden ve kolayca düşürülebileceğinden, Boğaz'a giren düşmanın kanalize olacağı ve kuşatılma durumuna düşeceği için tahkimatın Çanakkale Boğazı'nın içinde yapılmasına önem verildi²⁷.

3 Kasım 1914'te saat 06:50'de İngiliz ve Fransız gemilerinden oluşan filo 17 dakika boyunca giriş tahkimatını bombardıman etti. Bu bombardımana karşılık Ertuğrul ve Orhaniye tabyalarından 10 top atışı ile cevap verilebilmiştir. Giriş tabyalarındaki tahribat Seddülbahir hariç azdı. Seddülbahir'de cephaneliğin isabet alması sonucu cephanelik patlamış ve büyük bir hasara neden olmuştu. Müstahkem Mevkii topçusunun menzili dışında kalmasından dolayı, Birleşik Filo'ya karşı konulamamıştı²⁸. 3 Kasım 1914'te Birleşik Filo'nun boğaz giriş tahkimatını bombardımanından sonra 4 Kasım 1914'te 3. Kolordu Çanakkale'ye geldi. Çanakkale Boğazı'nın deniz ve karadan yapılacak taarruzlara karşı savunulması görevini üstlendi. 9. Tümen, Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu ve Bolayır Ağır Topçu Taburu 3. Kolordu kuruluşuna alındığı gibi, Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı da, kolordu kuruluşuna dahil edildi (Bkz. Tablo 8). Bu değişiklikten sonra 3. Kolordu birliklerinin sorumluluk alanında değişiklikler yapıldı. 9 Tümen'in Gelibolu Yarımadası'nda bulunan birlikleri Maydos Müfrezesi adını alarak Saz Limanı-Seddülbahir arasındaki bölgeden sorumlu olacaklardı. Anadolu yakasındaki birlikleri ise Menderes Müfrezesi adını alarak Kumkale-Akçay ağzı arasındaki kesimi gözetleyerek, Kumkale ile Eski İstanbul Burnu arasındaki yeri örtecekti (Bkz. Kroki 5)²⁹. Başkomutanlıktan gelen emir doğrultusunda, 11 Kasım 1914'te 3.

²⁶ Mithat Sertoğlu, "Dün de Bugün de Çanakkale Geçilmez", **Yıllar Boyu Tarih**, sayı 3, s.4-5.

²⁷ Selahattin Adil, **a.g.m.**, s. 8; **BDHTH**, c. V/1, s. 86.

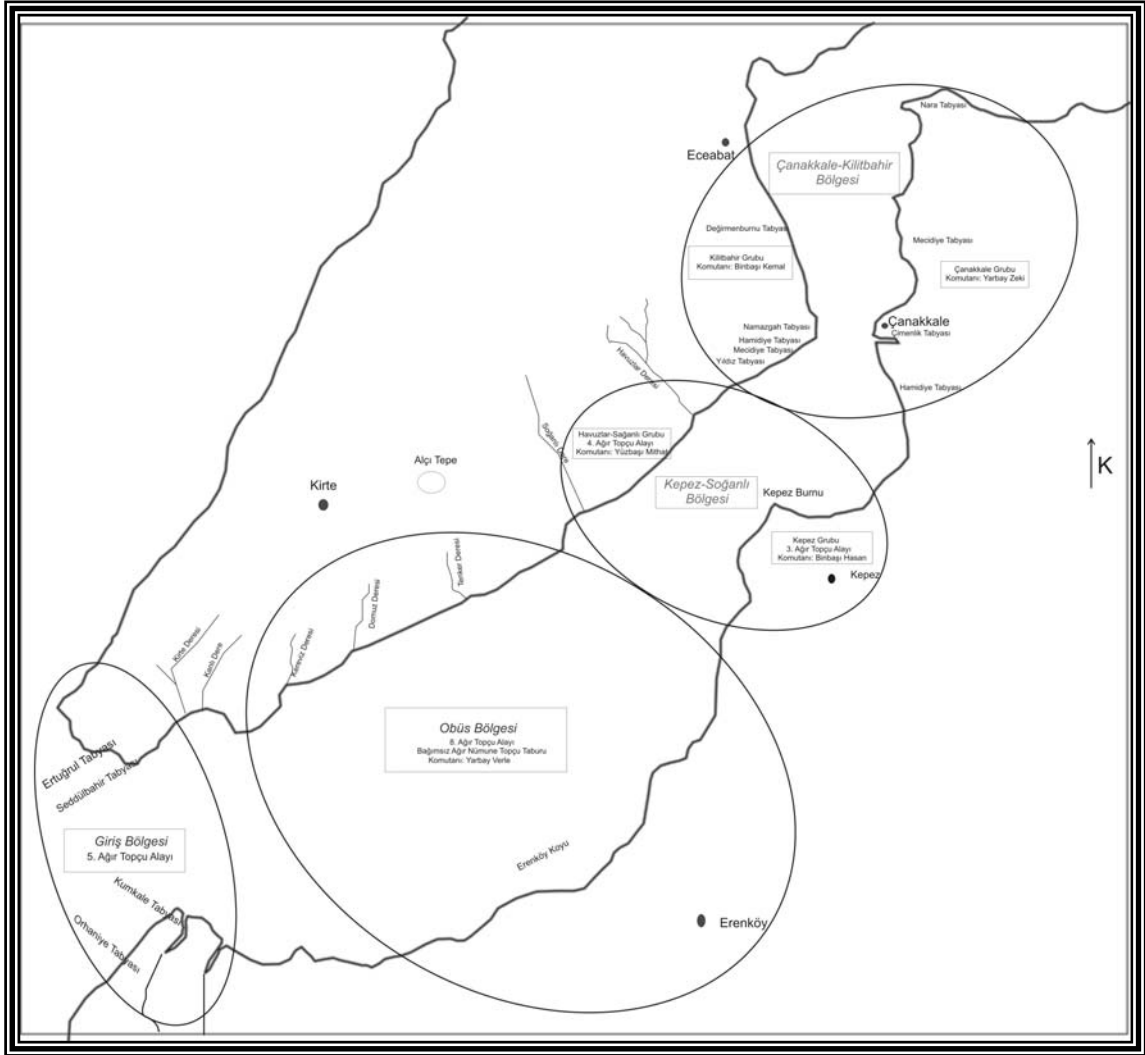
²⁸ Selahattin Adil, **a.g.m.**, s. 11; Y. Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C.III, s.60 ; **BDHTH**, c. V/1, s. 100.

²⁹ **BDHTH**, c. V/1, s. 101.

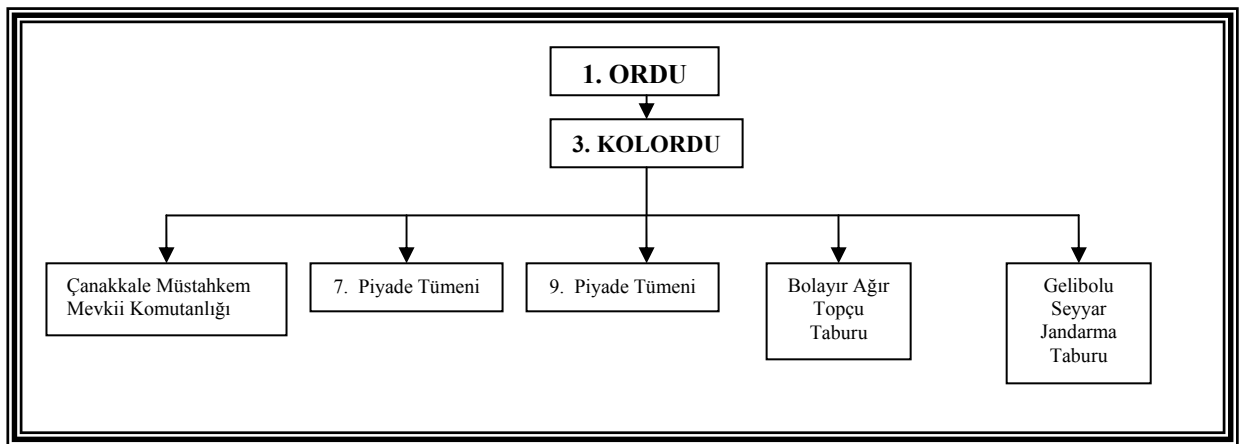
Bölgeler	Gruplar	Birlikler	Görevi
1. Bölge (Giriş Bölgesi)		5. Ağır Topçu Alay Komutanı emrinde, 5. Ağır Topçu Alayı, Yenişehir ve Seddülbahir tabyalarının yakın savunması için birer piyade bölüğü,	Birinci bölgedeki birliklerin görevi düşman donanmasının Çanakkale Boğazı'nın girişinden geçmesine engel olmaktır.
2. Bölge (Obüs Bölgesi)		Yarbay Verle komutasında, 8. Ağır Topçu Alayı, Bağımsız Ağır Numune Topçu Taburu	İkinci bölgenin görevi, giriş bölgesinden geçen düşman donanmasının, merkez tabyalarının büyük toplarının ateşlerinden etkilenmeden Erenköy Koyu'nda demirlemesi veya burasını üs yaparak girişimlerde bulunmasını önlemektir. Erenköy Koyu, Boğaza girmeyi başaran düşman filosu için, sığınma ve hazırlanma yeri olabilir. Burası özellikle merkez tahkimatının en güçlü topların bulunduğu Anadolu Hamidiye Tabyası'nın ölü alanıdır. Erenköy Koyu'nun doğusuna ve karşı kıyıya yerleştirilecek ağır topçu, düşman filosunu yan ve gerileninden ateşle kavrar. Erenköy Koyu'ndan sonra daralan kesim, savunmayı güçlendirir.
3. Bölge (Kepez-Soğanlı Bölgesi)	1) Kepez Grubu	Yüzbaşı Mithat komutasında, 3. Ağır Topçu Alayı, 2. Ağır Topçu Taburu'nun 2. Ağır Bataryası (Dardanos), 5. Batarya, 9. Batarya, bir obüs takımından oluşmaktaydı.	Üçüncü bölgenin görevi, set bataryalarının ³⁰ bölgesi, mayınların toplanmasına, patlatılmasına engel olmaktır. Düşman mayınları zararsız duruma getirmek için, mayın arama - tarama gemileriyle, mayınları taramak gibi uzun sürecek bir yola başvuracak veya ileri gönderdiği mayın muhripleriyle mayın hatlarında bir geçit açmak isteyecektir.
	2) Havuzlar ve Soğanlı Grubu	Binbaşı Hasan komutasında, 4. Ağır Topçu Alayı, 2. Ağır Topçu Taburu, 8. Batarya, bir havan bataryası	
4. Bölge (Çanakkale-Kilitbahir Bölgesi)	1) Çanakkale Grubu	Yarbay Zeki komutasında, Nara, Mecidiye, Çimenlik, Hamidiye tabyalarındaki bataryalar.	Dördüncü bölgenin görevi, düşmanın Marmara Denizi'ne girmesine engel olmaktır.
	2) Kilitbahir Grubu	Binbaşı Kemal komutasında, Değirmenburnu, Namazgah, Hamidiye, Mecidiye ve Yıldız tabyalarındaki topçu birlikleri	

Tablo 7: Çanakkale Boğazının Taarruzlara karşı savunma planı (8 Kasım 1914).

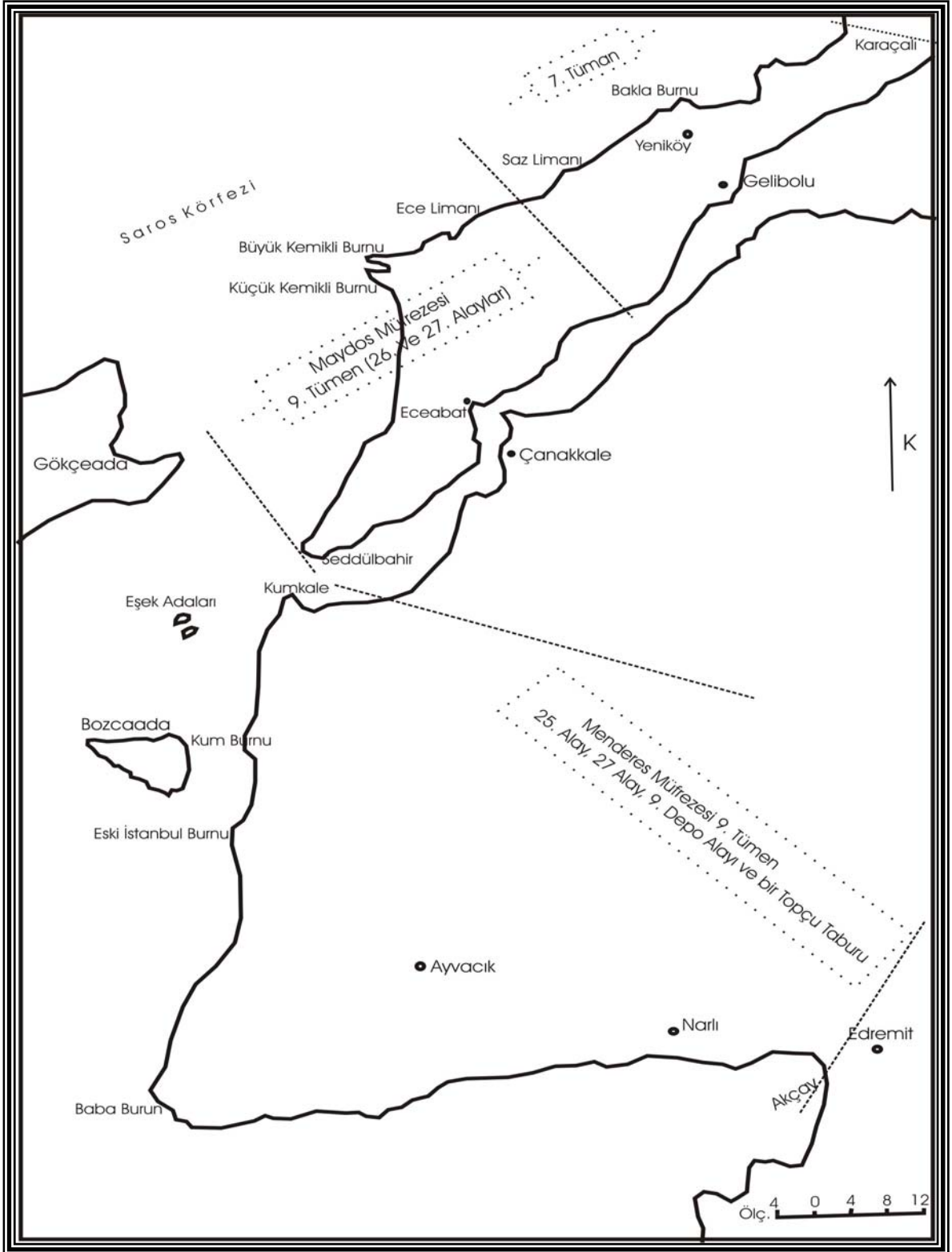
³⁰ **Set Bataryaları:** Mayın hatlarını koruyan ve genel olarak küçük çaplı toplardan oluşan bataryalardır.

Kroki 4: Çanakkale Boğazına Yönelik Taarruzlara Karşı Harekat Planı (8 Kasım 1914).

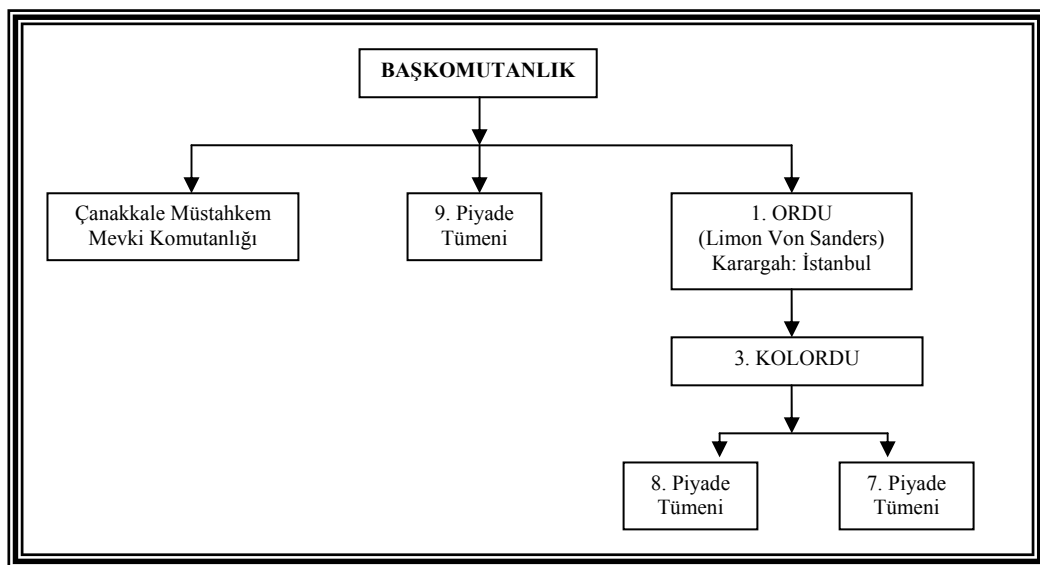

Tablo 8: 7. Tümenin Gelibolu'ya, 3. Kolordu Komutanlığı'nın Çanakkale'ye gelmesinden sonraki durum(4 Kasım 1914).

Kroki 5: 3. Kolordu'nun Konuşlanması (4 Kasım 1914).

Kolordu Karargâhı Gelibolu'ya nakledildi. Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı, kuruluşunda 9. Tümen olduğu halde, yeniden Başkomutanlık'a ve 3. Kolordu Komutanlığı da, 1. Ordu Komutanlığı'na bağlandı (Bkz. Tablo 9)³¹. Böylece 14 Kasım 1914'te 3. Kolordu'nun Gelibolu'ya gelmesi üzerine Koyun Limanı-Değirmenler çizgisinin kuzeydoğusundan Saros Körfezi'ndeki Karaçalı'ya kadar olan bölgenin savunulmasını üstlendi. Tekirdağ'da ise 8. Tümen ve 3. Kolordu'nun kalan diğer birlikleri genel ihtiyatı oluşturacaktı³².

Tablo 9 : Başkomutanlık'ın 11 Kasım 1914'te verdiği emir ile son durum.

3 Kasım 1914 bombardımanından sonra Boğaz tahkimatını güçlendirmek amaçlı önlemler alınmaya devam ediliyordu. Bu nedenle 3. Kolordu'ya bağlı Tekirdağ'da ihtiyat birliği olarak bırakılan 8. Tümen birliklerinden tertip edilen bir dağ topçu taburuyla takviyeli 22. Piyade Alayı, 22 Aralıkta Çanakkale'ye geldi. Alay, Müstahkem Mevkii'nin genel ihtiyatı olarak, Çanakkale'de bırakıldı. 3. Dağ Topçu Taburu ise Erenköy'e gönderildi. Daha sonra bu tümen, (Erenköy'deki 3. Dağ Topçu Taburu dışında) Şam'daki 4. Ordu emrine gönderildi. Çanakkale'den alınan

³¹ BDHTH, c. V/1, s. 37.

³² BDHTH, c. V/1, s. 102.

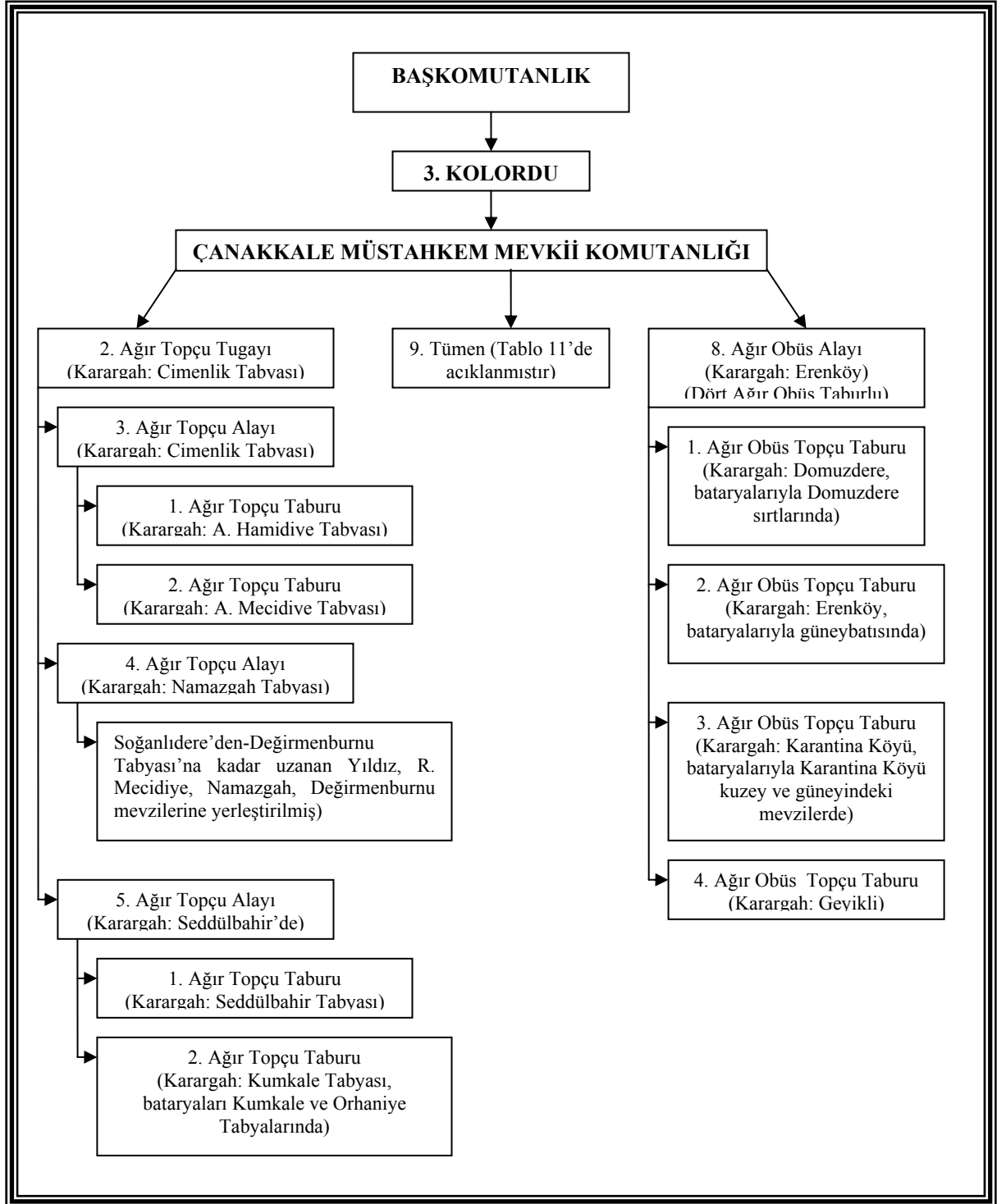
22. Piyade Alayı yerine ise, Beyoğlu Jandarma Alayı görevlendirildi (12 Ocak 1915)³³.

Başkomutanlık'a bağlanmış bulunan Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı, 18 Şubat 1915'te 3., 4. ve 5. Ağır Topçu Alayları'nın oluşturduğu 2. Ağır Topçu Tugayı ile, 9. Piyade Tümeni, bir depo taburu ve doğrudan Müstahkem Mevkii'ye bağlı 8. Ağır Topçu Alayı, teknik ve yardımcı birliklerle, lojistik destek birliklerinden kurulmuştu (Bkz. Tablo 10). 8. Ağır Topçu Alayı, dört ağır obüs taburundan kurulu olup, 1. ve 2. Ağır Obüs Taburları 150'şer mm'lik üçer bataryadan, 3. ve 4. Taburları da, 150 mm'lik ve 120, 30 mm'lik ikişer bataryadan kuruluydu. 9. Piyade Tümeni üçer taburlu 25., 26. ve 27. Piyade Alayları; iki taburlu bir depo alayı ile iki sahra ve bir dağ taburundan oluşan 9. Sahra Topçu Alayı ve tümen destek binliklerinden oluşuyordu (Bkz. Tablo 11). Ayrıca Çanakkale ve Balıkesir Seyyar Jandarma Taburlarından kurulu Çanakkale Jandarma Alayı, bir ağır topçu taburu, bir obüs ve bir adi ateşli bataryayla dört nordenfelt bulunuyordu³⁴. Bölgedeki 8. Tümen'in, Sina-Filistin Cephesi'ne gönderilmesi üzerine, çıkarmalara karşı bunun yerine, Tekirdağ'da Kurmay Yarbay Mustafa Kemal komutasında 19. Tümen'in kurulmasına başlandı. Tekirdağ'da kuruluşunu sürdürmekte olan 19. Piyade Tümeni ise, kuruluşunu tamamladıktan sonra, 3. Kolordu genel ihtiyatını oluşturmak üzere, 25 Şubat 1915'te Eceabat'a geldi. Seferberliğini Tekirdağ'da tamamlarken 3. Kolordu bünyesinde gösterilmiştir (Bkz. Tablo 12)³⁵.

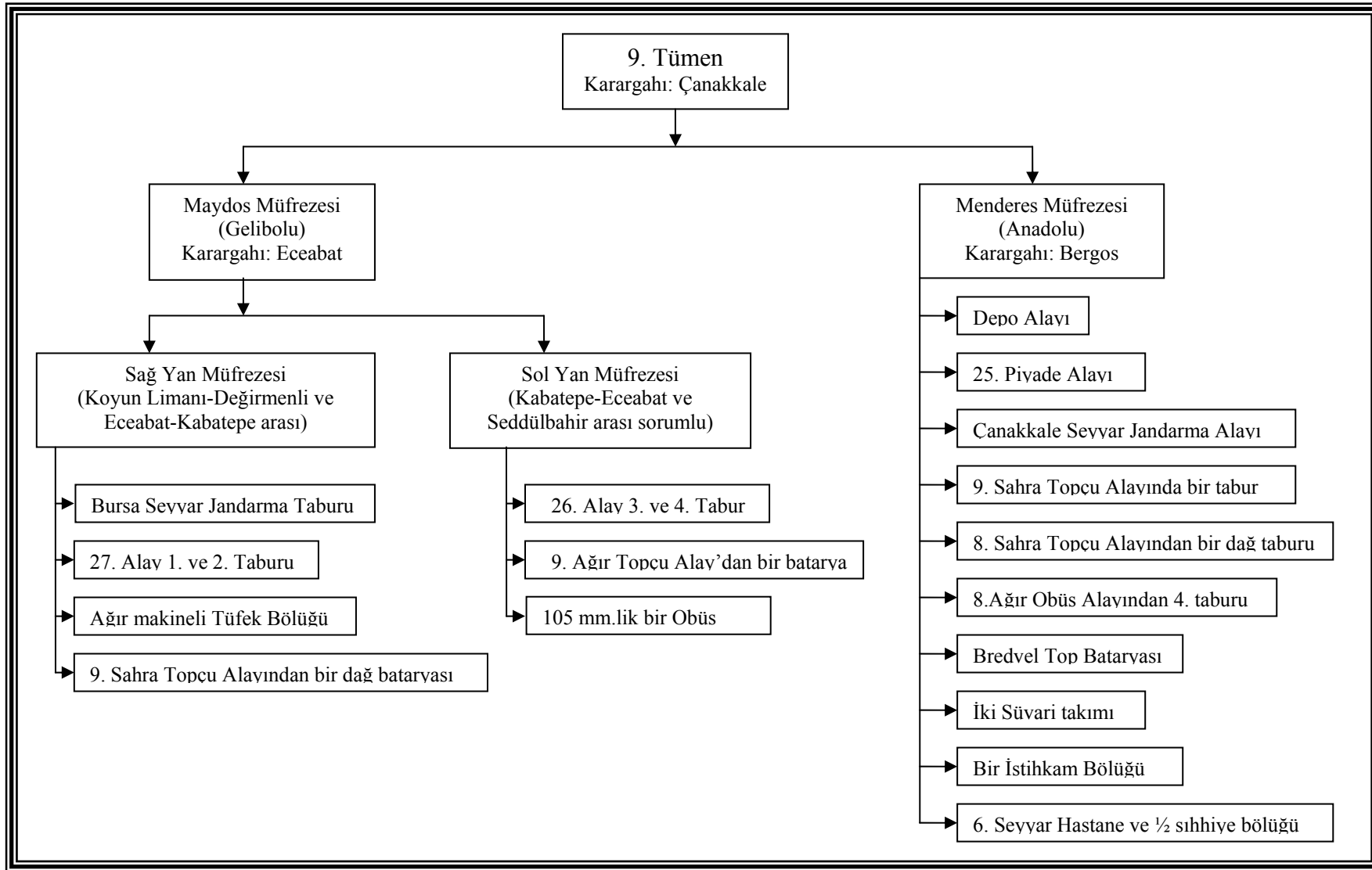
³³ BDHTH, c. V/1, s. 103.

³⁴ BDHTH, c. V/1, s. 107,110,111.

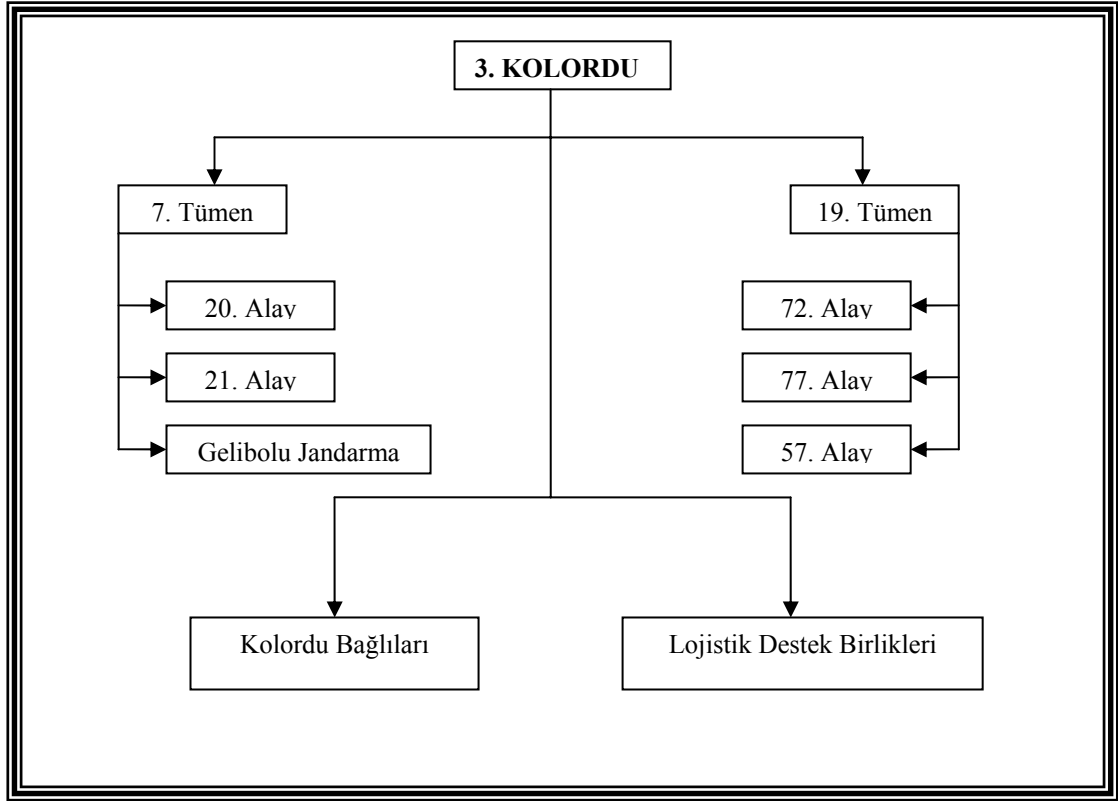
³⁵ BDHTH, c. V/1, s. 103,107.

Tablo 10: 18 Şubat 1915'teki Çanakkale Müstahkem Mevkii topçusunun durumu.

Tablo 11: 9. Tümenin 18 Şubat 1915'teki Durumu.

Tablo 12: 3. Kolordu Komutanlığı (18 Şubat 1915).

18 Şubat 1915'te Müstahkem Mevkii emrinde olan 2. Ağır Topçu Tugayı ve 3. Ağır Topçu Alay Karargâhları Çanakkale'de Çimenlik Tabya'da 3. Ağır Topçu Alayı'nın 1. ve 2. Ağır Topçu Tabur Karargâhları Anadolu Hamidiye ve Mecidiye Tabyalarında, Bu alayın kuruluşundaki bataryaları, Boğaz'ın doğu kıyısında Nara Tabyası-Dardanos Tabyası arası kıyı kesimindeki mevzilerdeydi. 4. Ağır Topçu Alayı, Karargâhıyla Namazgah Tabyası'nda, bu alay, Boğaz'ın batısında Soğanlıdere'den Değirmen Burnu Tabyası'na kadar uzanan kesimdeki tabyalarda (Yıldız, Mecidiye, Namazgah ve Değirmenbunu) ve elverişli öteki mevzilerde yerleştirildi. 5. Ağır Topçu Alay Karargâhı ve bu alayın 1. Ağır Topçu Tabur Karargâhı Seddülbahir'de, 2. Ağır Topçu Tabur Karargâhı Kumkale'de, bu taburun bataryaları, Kumkale ve Orhaniye tabyalarında yerleştirilmişti. 5. Ağır Topçu Alayı'nın sorumluluğundaki bu bölgede bulunan toplam 34 topun 35 cm'lik topların etki alanı sınırları, sadece 14.000 metre, 22 cm'lik topların da 7.000 metreden ibaretti. Bu duruma göre, 7.000 metreden daha uzak mesafelerde Çanakkale

Boğazı'nı, yalnız dört topun korumasına karşılık, 7.000 metreden daha yakın mesafelerde, 22 cm'lik topların da katılmasıyla bir ateş yoğunluğu oluşturabiliyordu.

8. Ağır Obüs Alayı, karargâhıyla Erenköy'de,1. Ağır Obüs Tabur Karargâhı Domuzdere'de, bu tabur, bataryalarıyla, Domuzdere doğu sırtlarındaki mevzilerde, 2. Ağır Obüs Topçu Tabur Karargâhı Erenköy'de, bataryaları, Erenköy güneybatısında mevzilerde, 3. Ağır Obüs Tabur Karargâhı Karantina köyünde, bataryalarıyla, Karantina Köyü kuzey ve güneyindeki mevzilerde, 4. Ağır Topçu Tabur Karargâhı Geyikli'de, Menderes Müfrezesi emrinde bulunan 120/30'luk 4'er toptan oluşan bu tabur, iki bataryasıyla, Üvecik ve Geyikli batısındaki mevzilerdeydi. Ayrıca bir obüs takımı Kumburnu'nda mevziinde idi. Bunlardan başka, Maydos Müfrezesi emrinde bulunan 105 mm'lik 5 toplu obüs bataryası ise, Alçıtepe'deki mevzilerde yerleştirildi. Böylece 3. 4. ve 5. Ağır Topçu Alayları ile 8. Ağır Obüs Alayı elinde toplam 135 top olarak mevzilenmişlerdir. (Bkz. Tablo 13, Bkz. Kroki 6)³⁶.

³⁶ BDHTH, c. V/1, s. 103,107; **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri I. Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik**, cilt X, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1985, Kroki 12.

BİRLİKLER	Yatık Mermi Yollu toplar											Obüs			Havan		Hafif Toplar						Gemi Topları			
	335/35	355/22	280/22	260/22	240/35	240/22	210/22	150/26	150/45	150/40	120/30	150/11,6	150/11,6	105 mm	210/6,4	150/11,6	87/24 mantelli	75 mm sahra	75 mm dağ	65 mm Şili	37 mm Uçaksavar	25 mm Nordenfelt	75/40	57/40	47/40	Toplam
3. Ağır Topçu Alayı	3	1	2	4	7	10	2	-	-	5	-	-	-	6	-	10	-	-	-	2	6	3	9	-	70	
4. Ağır Topçu Alayı	2	-	2	2	6	11	8	6	3	-	-	-	-	14	-	14	-	-	2	2	4	4	-	6	86	
5. Ağır Topçu Alayı	-	-	4	4	4	4	1	1	-	-	-	-	-	-	6	6	-	-	-	4	-	-	-	-	34	
8. Ağır Obüs Alayı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8 ^a	32	2 ^b	5 ^c	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47
Toplam	5	1	8	10	17	25	11	7	3	5	8	32	2	5	20	6	30	-	-	2	8	10	7	9	6	135

a) 8 adet 120/302luk top Menderes Müfrezesi emrinde. b) 120/11,6'lık obüs Menderes Müfrezesi emrinde. c) 105 mm'lik obüs Alçitepe'de Maydos Müfrezesi emrinde.

Tablo 13: Çanakkale Müstahkem Mevkii Topçu Alaylarında Bulunan Top Sayısı (18 Şubat 1915)

1.3. 19 Şubat 1915 – 17 Mart 1915 Tarihleri Arasında Askeri Hareketlilik, Tabya ve Top Durumu

1.3.1. 19 Şubat 1915 Birleşik Filo Harekatı

İngilizler, Çanakkale'yi geçmek için bir plan hazırlamışlardı. Bu plana göre ilk aşamada boğazın giriş bölgesindeki tahkimat tahrip edilecekti. Giriş tahkimatı tahrip edildikten sonra Anadolu yakasında Kepez'e kadar, Rumeli yakasında ise Kilitbahir'e kadar olan merkezi tahkimat adı verilen bölgedeki batarya ve tabyalar tahrip edilecekti. Ardından boğazın en dar yerinde, Çanakkale-Nara bölgesindeki tahkimat da tahrip edildikten sonra Marmara Denizi'ne girilecek ve İstanbul'a yönleneceklerdi. Çanakkale Boğazı'nda Anadolu yakasında giriş tahkimatına ait Orhaniye ve Kumkale tabyaları, Rumeli yakasında ise Ertuğrul ve Seddülbahir tabyaları yer alıyordu³⁷. Giriş Bölgesi'ndeki bu tabyaları tahrip için 19 Şubat 1915'te Inflexible, Triumph, Cornwallis, Albion, Suffren, Bouvet, Galious, Amethyst, Vengeance ve Agamemnon muharebe gemilerinden oluşan Birleşik Filo sabah saat 09:51'de harekete geçti. Birleşik Filo 14.000 ile 10.000 metre mesafeden ateşe başladılar. Osmanlı birlikleri bataryalarda bulunan topların menzillerinin kısıllığından karşılık veremediler. Bu nedenle Birleşik Filo daha etkili atış yapabilmek için kıyılara yanaşarak ateş etmeye başladı. Kıyılara yanaşarak Osmanlı bataryalarının menziline giren donanmaya etkili bir şekilde karşılık verildi. Ateşin şiddeti ile iki gemi isabet alması ve görüş koşullarının elverişsizliği nedeniyle Birleşik Filo kumandanı Amiral Carden 17:30'da geri çekilme emri vermek zorunda kaldı. 10 saat süren saldırı sonrasında, Orhaniye ve Seddülbahir tabyalarında 2 subay 2 er şehit, 11 yaralı vermişti. Ayrıca iki top kullanılamaz hale gelmişti. Seddülbahir ve Kumkale tabyalarında rampa ve döşemelerin bir bölümü harap oldu ama toplar tamamen tahrip edilemedi³⁸. Birleşik Filo hava şartlarının kötü gitmesi üzerine bir sonraki saldırıya 25 Şubat 1915'te başlayacaktı.

³⁷İhsan Ilgar, **a.g.e.**, s. 46; Enver Ziya Karal, **a.g.e.**, C. V, s. 432.

³⁸Selahattin Adil, **a.g.m.**, s. 14; **BDHTH**, c. V/1, s. 112,118.

1.3.2. 19 Şubat 1915'te Birleşik Filo Harekatından Sonra Alınan Önlemler

Osmanlı birlikleri Birleşik Filo'nun boğazdaki faaliyetlerinden başka, Gelibolu yarımadasının batı kıyılarında mayın arama keşif faaliyetlerinde bulunması üzerine bazı tedbirler aldı. 9. Tümen Maydos Müfrezesi'nin, sağ ve sol yan müfrezeleri kıyıya yanaşarak mevzilendiler. 9. Tümen emrindeki Turşun'daki Seyyar Jandarma Taburu, birliklerini kıyıya yanaştırarak birer bölüğüyle Ece limanı, Karakol dağı, Büyük ve Küçük Kemikli kesimlerinde gerekli düzenleri aldı. 27. Piyade Alayı'nın 3. Taburu ile bir sahra bataryası, Palamut sırtı gerisine yanaştırılırken, 26. Alay'ın 2. Taburu ile diğer bir sahra bataryası da, Sarafim Çiftliği'ne gönderildi. Ayrıca giriş tabyalarından sorumlu 5. Ağır Topçu Alayı 19 Şubat saldırısından sonra oluşan hasarları giderdi. Hasar gören toplardan Kumkale'deki dört top dışındakilerin hepsi onarıldı ve ateşe hazır hale getirildi. Geyikli ve Üvecik bölgesinde bulunan 4. Ağır Topçu Taburu (iki batarya, bir obüs takımı) Halileli sırtlarında mevzilendirildi³⁹.

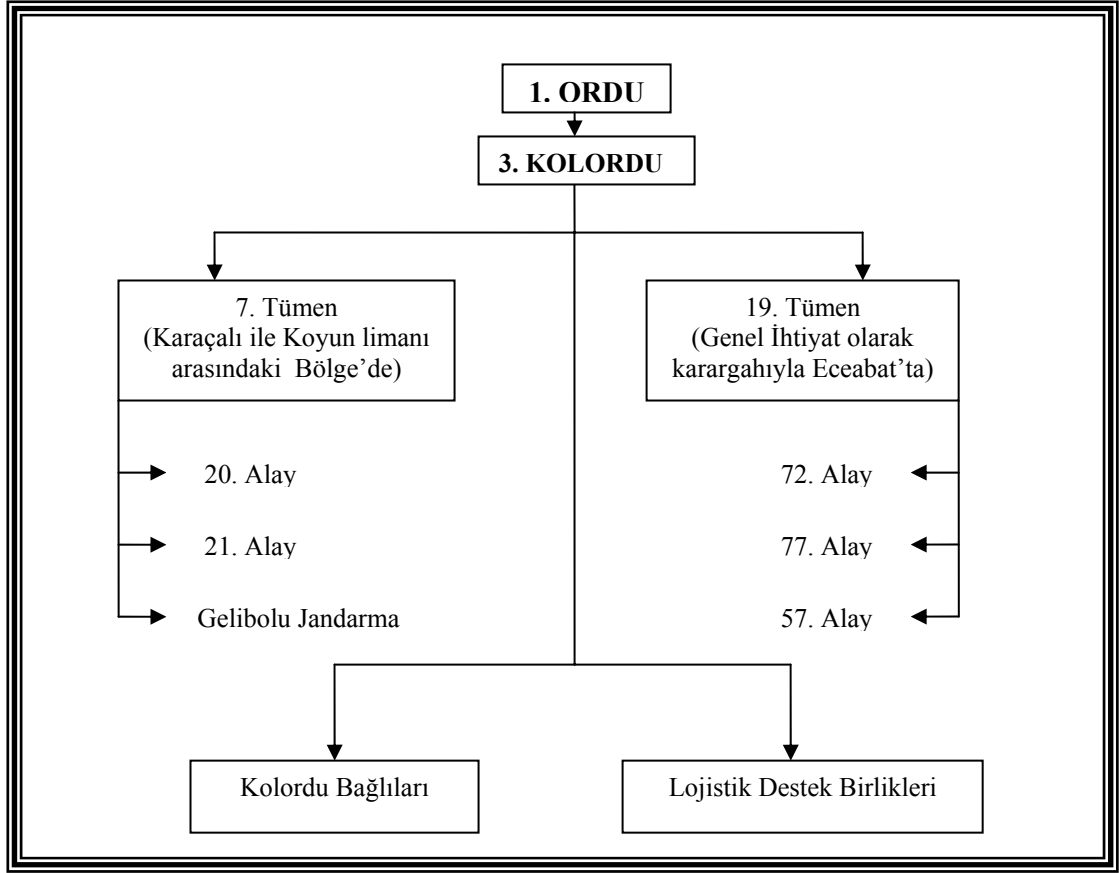
Ayrıca 19 Şubat gününden sonra boğazın savunmasına katılmak üzere alınan önlemlerden olarak, Üvecik'te mevzilendirilmiş olan 4. Ağır Obüs Taburu'nun iki bataryası ve bir obüs takımı ve Karatepe'deki bir bataryayla, Yeniköy'de mevzide bulunan bir obüs takımının, Erenköy güneybatısındaki Halileli'ne alınmaları emredilmişti. Ancak yağışlar yüzünden 1. Batarya'nın Menderes Köprüsü'ne dek getirilmesi mümkün olabilmisti. Erenköy bölgesindeki 2. Ağır Obüs Taburu'nun bir bataryası İntepe'de mevziye girmişti. 2. Bölge (Obüs Bölgesi: Binbaşı Refet, Binbaşı Halit ve Yüzbaşı Ali Grubu bulunduğu bölge) 10'u ağır havan, 32'si obüs olmak üzere, toplamı 42 toptan; 3. Bölge (Kepez-Soğanlı) ise, 62 adet çeşitli çapta top, havan ve Nordenfelt'ten ibaretti. 1. Ağır Obüs Taburu, Tenger sırtlarında yerleştirilmişti. Burada arazinin yüksek olması nedeniyle mevzilerin düşman tarafından bulunup tahribi güçtü. Bu taburun bir bataryası için de, Eskihisarlık sırtlarında mevzi hazırlanmakta olup, bir çıkarma ihtimali belirlediğinde burada mevzilenecekti. Erenköy bölgesindeki obüs bataryaları da, açık ateş mevzilerinde

³⁹ BDHTH, c. V/1, s. 120,121.

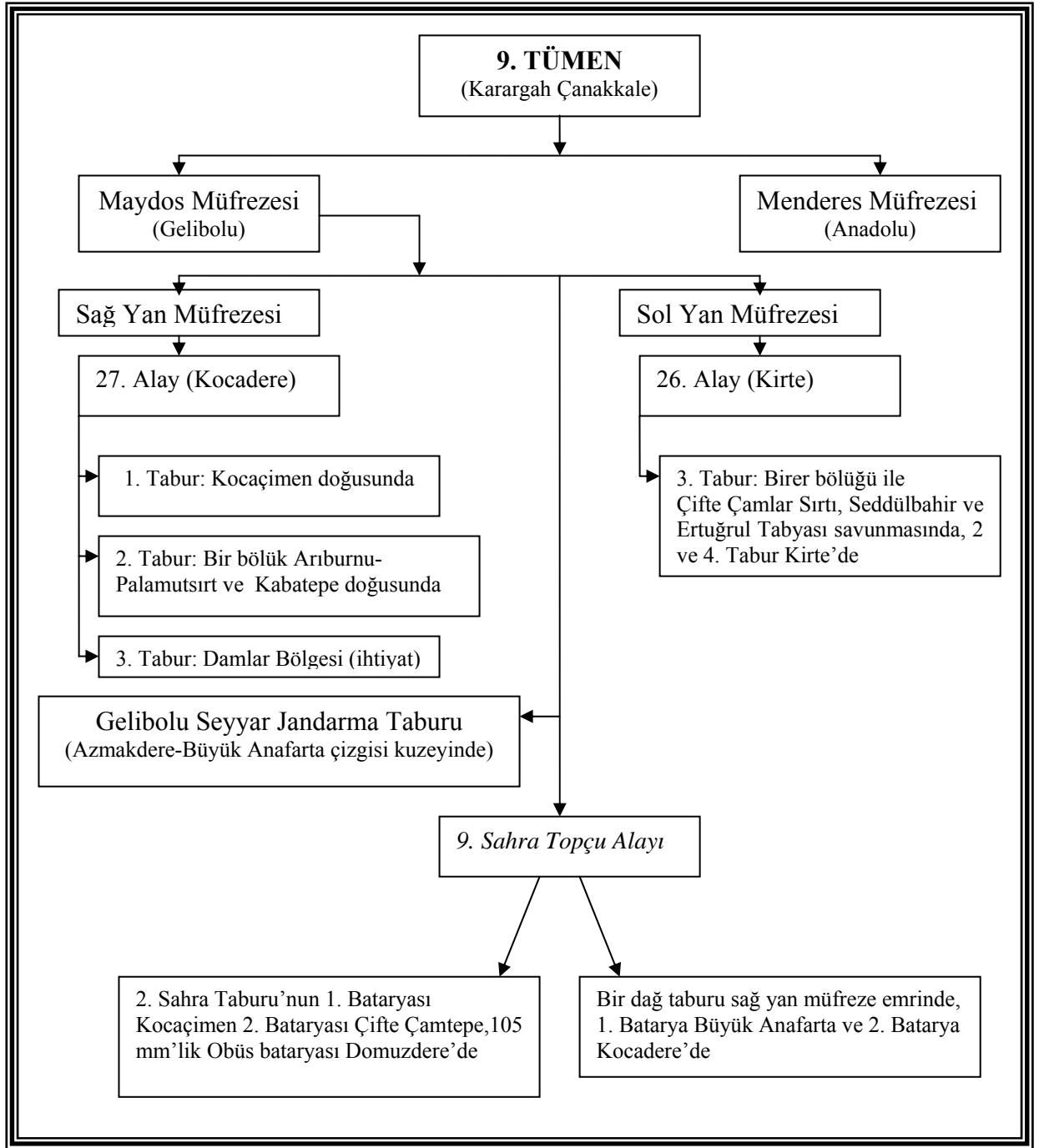
yerleştirilmişlerdi. Ancak boğazın batı-doğusundaki obüs bataryaları mevzilerinin hemen gerisinde, ayrıca kapalı ateş mevzileri de seçilmişti. Bundan başka, boğazdan içeri girecek gemileri ateş altına almak amacıyla, Halileli sırtlarında iki obüs bataryası için mevzi hazırlanmıştı. Obüs bölgesinin hemen kuzeyinde iki önemli batarya vardı. Bunlar, 2. Bölge'yi ve gerektiğinde 3. Bölge'yi takviye edebilen Dardanos ve Mesudiye bataryalarıydı. Dardanos Bataryası boğaza egemendi. Her iki batarya, 2. Bölgenin ateşlerini pekiştirmekte ve mayın hatlarına yaklaşan düşman mayın arayıcılarına karşı mayın hatlarını koruyan bataryaların ateşlerini takviye etmekteydiler. 3. Bölge'deki bataryalarsa, derecikler ya da dere ağızlarına yakın ve olabildiği kadarıyla uzaktan görülmeyecek biçimde yerleştirilmişlerdi⁴⁰. 19. Tümen'de, 3. Kolordu'nun ihtiyat birliği olarak 25 Şubat 1915'te Eceabat'a gelmesiyle 9. Tümen'in sorumluluk bölgelerinde değişiklikler oldu (Bkz. Tablo 14-15). Bunlardan başka, 19 Şubat'ta Birleşik Filo'nun Ertuğrul ve Orhaniye Tabyalarının etki alanları dışından yaptığı ateşlerine engel olmak için, Menderes Müfrezesi emrindeki obüs takımı, Yeniköy sırtları gerisinde; Alçıtepe'deki obüs bataryasından bir obüs takımı da, Ertuğrul Tabyası yöresinde kapalı mevzi yerleştirildi. 25 Şubat'ta Boğaz giriş tabyalarındaki topların Birleşik Filo tarafından tahrip edilmesi üzerine, 9. Tümen ve 8. Ağır Topçu Alay Komutanlıklarına verilen emirde; Karatepe'deki bataryanın Halileli bölgesine alınması istendi. Anadolu Yakasında bulunan 9. Tümen'e bağlı Menderes Müfrezesi, Kumkale-Erenköy arasındaki kıyının bir çıkarma girişimi olasılığına karşı, gözetleme ve korunması için, düzenlemeler yapıldı. 25. Piyade Alayı ve 8. Sahra Topçu Alayı'nın 3. Topçu Taburu, Menderes Müfrezesi emrinde olarak, Sarıçalı-Halileli bölgesinde bulunacağı; 25. Alay kıyı bölgesinin 64. Piyade Alayı (Üvecik'ten Mahmudiye'ye alınan eski depo alayı)'na verildiğini, alay, bir kısmıyla kıyı gözetlemesini sürdürürken, bir sahra bataryasıyla takviyeli bir taburuyla da Pınarbaşı'nda, Çanakkale Seyyar Jandarma Alayı'ndan bir taburun da, toplu olarak Bergos'ta bulundurulacağı bildirildi⁴¹.

⁴⁰ BDHTH, c. V/1, s. 128.

⁴¹ BDHTH, c. V/1, s. 133, 134.

Tablo 14: 3. Kolordu'nun 25 Şubat 1915'teki durumu.

Tablo 15: 9. Tümen 25 Şubat 1915'teki durumu.

1.3.3. 25 Şubat 1915'te Birleşik Filo Harekatı

25 Şubat günü 8 İngiliz ve 4 Fransız gemisinden oluşan Birleşik filo harekete geçti. 07:30'da başlayan hareket saat 16:00'ya kadar sürdü. 8 saat civarında süren saldırı sonrasında giriş istihkamlarında büyük hasarlar oluştu. Boğaza giren gemiler yakın mesafeden açtığı ateşle tabyalardaki topları tahrip etti. Giriş istihkamlarında bulunan eski toplarla Birleşik Filo'nun modern ve uzun menzilli toplarına karşılık verilemedi. Başlangıçta güçlü bir karşılık veren tabyalar ilerleyen saatlerde giderek sustular. Seddülbahir ve Kumkale Tabyaları ancak 4'er mermi atabilmişlerdi. Birleşik Filo'nun etkili ateşleri sonucu Seddülbahir'de yangın çıkmış, Orhaniye Tabyası'nda bulunan toplar ya toprak altında kalmış ya da düzenekleri bozulmuştu. Orhaniye Tabyası 1, Ertuğrul Tabyası ise tahrip edilene kadar 74 mermi atmayı başarmış ve 8 mermi hedefi bulmuştu. En güçlü gemiler olarak bilinen Queen Elizabeth ve Agememnon, Ertuğrul Tabyası'na birlikte yönelttikleri ateşler sonrasında tamamen tahrip oldu. Albion, Triumph ve Vengeance gemileri korumasında balıkçı gemileri boğazda döşenen mayınları temizleme işine giriştiler. Diğer gemiler ise geri çekildiler. Osmanlı birlikleri bu girişimden sonra 13 şehit ve 19 yaralı vermişlerdi. Birleşik Filo'nun üç gemisi Anadolu istihkamlarından atılan mermilerle hasara uğradı⁴².

İngilizler planın ikinci aşaması olan iç bataryaları yok etmek için 26 Şubat 1915'te tekrar harekete geçti. Amaç Soğanlıdere, Dardanos ve Erenköy'de mevzilenen bataryaları yok etmektir. Bunun için mayın arama ve tarama gemileri savaş gemilerine yol açacaktı. Saat 09:00'da Birleşik Filo giriş tabyalarını bombardımana başladı. Boğaza giren savaş ve mayın arama-tarama gemilerinin, kıyılarda yerleştirilmiş gizli ve hareketli sahra bataryaları işlerini güçleştiriyordu. Öğleden sonra Kumkale ve Seddülbahir kıyılarına bir çıkarma yapılarak bu bölgelerde bulunan istihkamların tahrip edilmesi amaçlandı. Çıkarma, 14:30'da 50 kişilik deniz erleri ve bir tahrip ekibi ile Kumkale'ye yapıldı. Kumkale mezarlığına kadar ilerlemeyi başaran tahrip ekibi şiddetli bir ateşle karşılaştı ve kayıplar verdi.

⁴² Selahattin Adil, **a.g.m.**, s. 15; İhsan Ilgar, **a.g.e.**, s. 45; **BDHTH**, c. V/1, s. 123,124,125; **Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri I**, s. 18.

Bunun üzerine tahrip ekibi komutanı Yüzbaşı Robenson tek başına hareket ederek Orhaniye'deki uçaksavarlardan birini, daha sonra ekibiyle diğer uçaksavarı ve bir topu tahrip ettikten sonra geri çekilmişlerdi. Seddülbahir bölgesinde de Yüzbaşı Panton komutasındaki 45 kişilik birlik Seddülbahir Tabyası'nda bulunan 6 toptan 4'ünü tahrip etmeyi başardı ve Ertuğrul Tabyası'na yöneldi. Fakat şiddetli bir direnişle karşılaşınca geri çekilmek zorunda kaldı. Boğazdaki istihkamlardan 342 mermi atıldı. Bombardıman sonrasında Orhaniye, Ertuğrul ve Seddülbahir Tabyaları tamamen tahrip edildiler. Kumkale Tabyası'nda ise iki top haricindekiler kullanılamaz hale geldi. Seddülbahir Tabyası'nda 5 şehit, 14 civarında yaralı vardı. Cephanelik ise yıkılmıştı⁴³. 27 Şubat günü İrresistible gemisi himayesinde iki deniz piyade takımı istihkamları tahrip etmek amacıyla Seddülbahir kıyılarına çıkma girişiminden sonra Müstahkem Mevkii Komutanlığı, yeni bir çıkarma olasılığına karşı 26 Şubat'ta kıyı kesiminin savunmasından sorumlu 5. Ağır Topçu Alayı'nın mevzilerinden 1. Topçu Taburunun mevzisini, 19. Piyade Tümeni'ne devredilerek, bu taburun Kirte'de toplanması emredildi. Ayrıca 5. Ağır Topçu Alayı'nın 2. Taburu'na ait mevzilerinin de, 9. Piyade Tümeni'ne teslim edilerek, taburun Halileli'nde toplanması ve böylece her iki topçu taburu personelinden oluşturulacak müfrezelerle giriş tabyalarında işe yarayacak ne varsa geriye taşımaları emredildi⁴⁴.

28 Şubat 1915'te Bandırma'daki 11. Tümen'den Çanakkale'ye gelen 126. Piyade Alayı, Müstahkem Mevkii genel ihtiyatı oldu. 1 Mart 1915 günü Giriş tabyalarının susması üzerine, Geyikli dolaylarındaki bataryalar, Halileli sırtlarına alınarak, Tenger'deki obüs bataryalarından biri, Morto limanı doğu sırtlarında mevzilendirilmiş bunlara savaş gemilerinin Karanlık Liman'a serbestçe sokulmalarına ve gereğinde boğazın giriş yerlerine çıkarma yapılmasının, engellenmesine ateşleriyle yardımcı olmaları görevi verildi⁴⁵.

1 Martta beş İngiliz savaş gemisi ve birkaç torpidobot Erenköy ve Halileli sırtlarını akşama kadar bombardıman ettiler. Obüs bölgesindeki bataryaları

⁴³ BDHTH, c. V/1, s. 129, 130, 131; Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri I, s. 19.

⁴⁴ BDHTH, c. V/1, s. 138.

⁴⁵ BDHTH, c. V/1, s. 138.

susturmaya çalıştılar. Buradaki bataryalar Albay Werle komutasındaki 8. Ağır Topçu Alayı'na bağlı ve I. Ordu'dan Müstahkem Mevkii emrine verilmişti. Bataryalar Gelibolu ve Anadolu sahillerindeki tepeler üzerinde mevzilendirilmişti. Birleşik Filo çoğu zaman alayın gerçek bataryalarından başka, sık sık yer değiştiren sahte bataryalara ateş ediyordu⁴⁶. 1 Mart günü Triumph ve Albion gemileri Dardanos Tabyası'nın bombardıman ederken bölgede bulunan batarya mevzilerinin yerlerini tespit etmeye çalıştılar. Majestic ve Ocean gemileri ise Halileli kuzeyindeki iki bataryayı bombardımana tutup susturmayı başardılar. Adı geçen gemilere İrresistible gemisinin katılmasından sonra Erenköy civarındaki obüs bataryaları bombardımana tutularak susturuldu. Bataryalardan açılan ateşten etkilenmeye başlayınca gemiler geri çekilmek zorunda kaldılar. Kumkale civarına 50 deniz piyadesi çıkarma yapmış ve kullanılamaz durumdaki altı top ve 4 nordenfelti tahrip etmişlerdi⁴⁷.

Boğazdan sorumlu Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı saldırıları değerlendirek, tahkimatı güçlendirmek ve karaya çıkarma girişimlerine karşı kıyıları koruma gözetleme ile ilgili yeni önlemler almaya çalışmıştır. İntepe'deki 8. Ağır Topçu Alayı'nın, 8. Bataryası, aynı alayın Halileli kuzeyinde mevzilenerek, 4. Ağır Topçu Taburu ile birlikte toplam bir obüs bataryasıyla, değişik çapta üç batarya ve bir obüs takımından ibaret bir "Halileli Topçu Grubu" oluşturuldu. 1. Obüs Taburu'ndan bir batarya, Baykuştepe güneybatısında kapalı mevziye yerleştirildi. Böylece Eskihisarlık'a kadar olan kıyının ateş altında bulundurulması sağlandı. 2. Ağır Topçu Tugayı'nca Tengerderesi'ne iki Ohacyüs topuyla, iki Şili dağ topu gönderilmesi ve bu topların, geceleri mevzide bulundurulurken, gündüzleri geriye çekilmesi; mayın arama gemileri hangi kıyıya yakın geçerse, o kıyından birdenbire ateş edilerek, mayın arama etkinliklerinin önlenmesi ve bu gibi gemilerin, Boğaz giriş hattından içeri sokulmamasına çalışılması istenmiştir. 2 nolu Dardanos Bataryası Ulupınar'dan getirtilen toplarla güçlendirildi; denizaltılar için Nara'da mevzilendirilmesi planlanan bir bataryayla, Anadolu Hamidiyesi'ndeki 12. Batarya, Akyarlar çevresinde, Çanakkale'ye 2 Mart 1915 günü gelen altı top Kumburnu'nda,

⁴⁶ Liman Von Sanders, **a.g.m.**, s. 52.

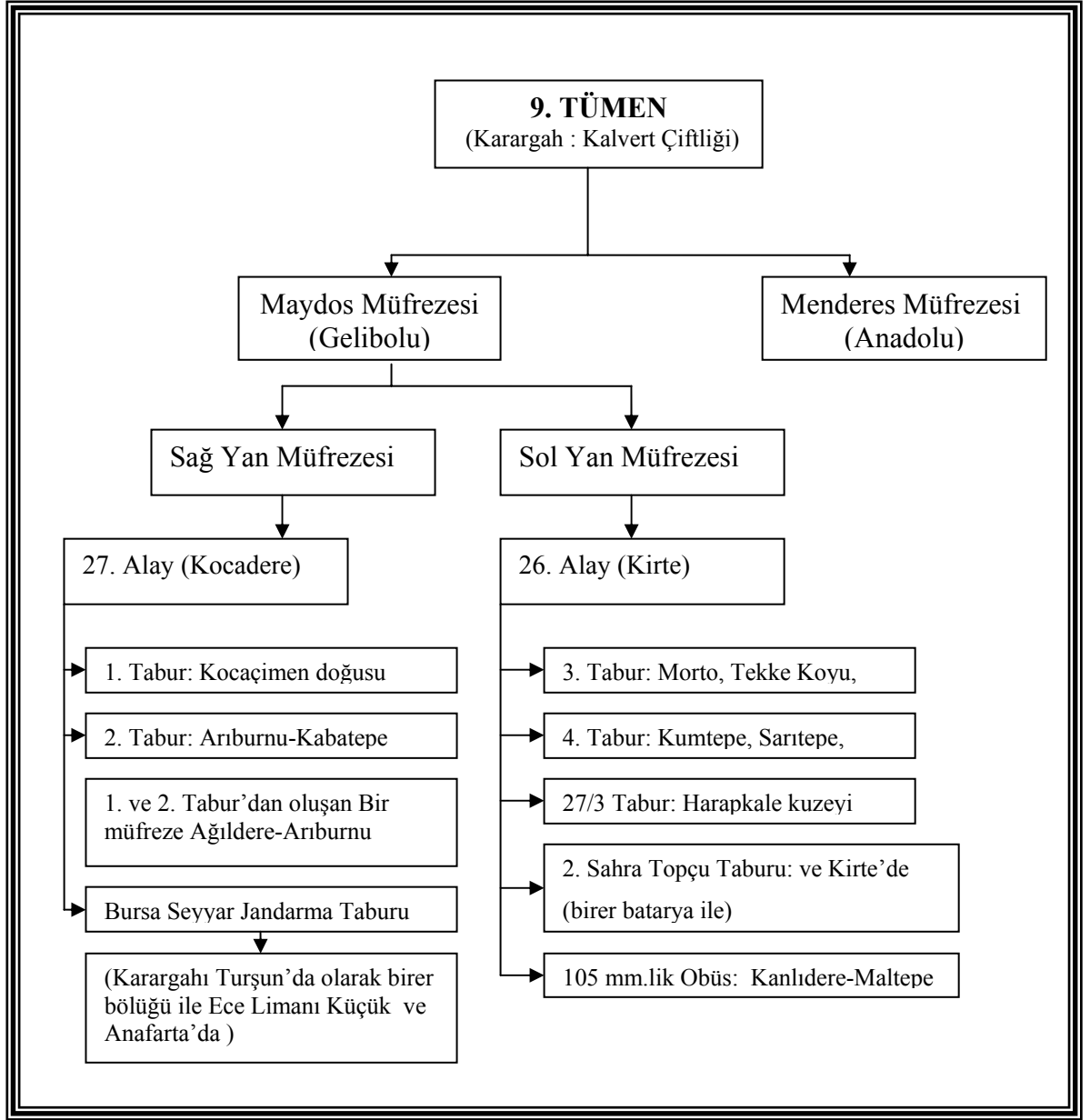
⁴⁷ **BDHTH**, c. V/1, s. 140.

iki Şili dağ topuyla iki Ohacyüs tapu, Tengerderesi'nde mevzilendirildi⁴⁸. 3 Mart 1915'te 126. Piyade Alayı Çanakkale Müstahkem Mevkii genel ihtiyatı olarak Çanakkale'de, 9. Tümen ve 9. Sahra Topçu Alay karargahları Kalvert Çiftliği'nde idi. (Bkz. Tablo 16-17) 9. Sahra Topçu Alayı'nın 3. Dağ Topçu Taburu'ndan bir batarya, Kocaçimen çevresinde mevzide, öteki bataryasıyla, Kocadere'de (Kurucadere) idi. 19. Piyade Tümeni Müstahkem Mevki ihtiyatı olarak Eceabat'ta bulunmaktaydı⁴⁹. 8. Ağır Topçu Aylının Tenger'deki 3. Obüs bataryasının 5/6 Mart gecesi Kumtepe'ye mevzilendirildi. Queen Elizabeth gemisinin Kabatepe açıklarından Çanakkale'de bulunan tabyalara aşirtma atışlarına engel olmak için 19. Tümen bünyesinde altı toplu muhasara bataryası Kabatepe'de mevzilendirildi. Nara'da bekleyen Barbaros Hayrettin gemisi de Eceabat'ta demirleyerek aşirtma atışlarla Kabatepe kıyılarındaki gemilere ateş edecekti. Alınan bu önlemler faydasını göstermiş 6 Mart sabahı Barbaros gemisi ve Kabatepe'de mevzilendirilen topçu bataryası Queen Elizabeth gemisine ateş açmışlar ve geri çekilmesini sağlamışlardı⁵⁰.

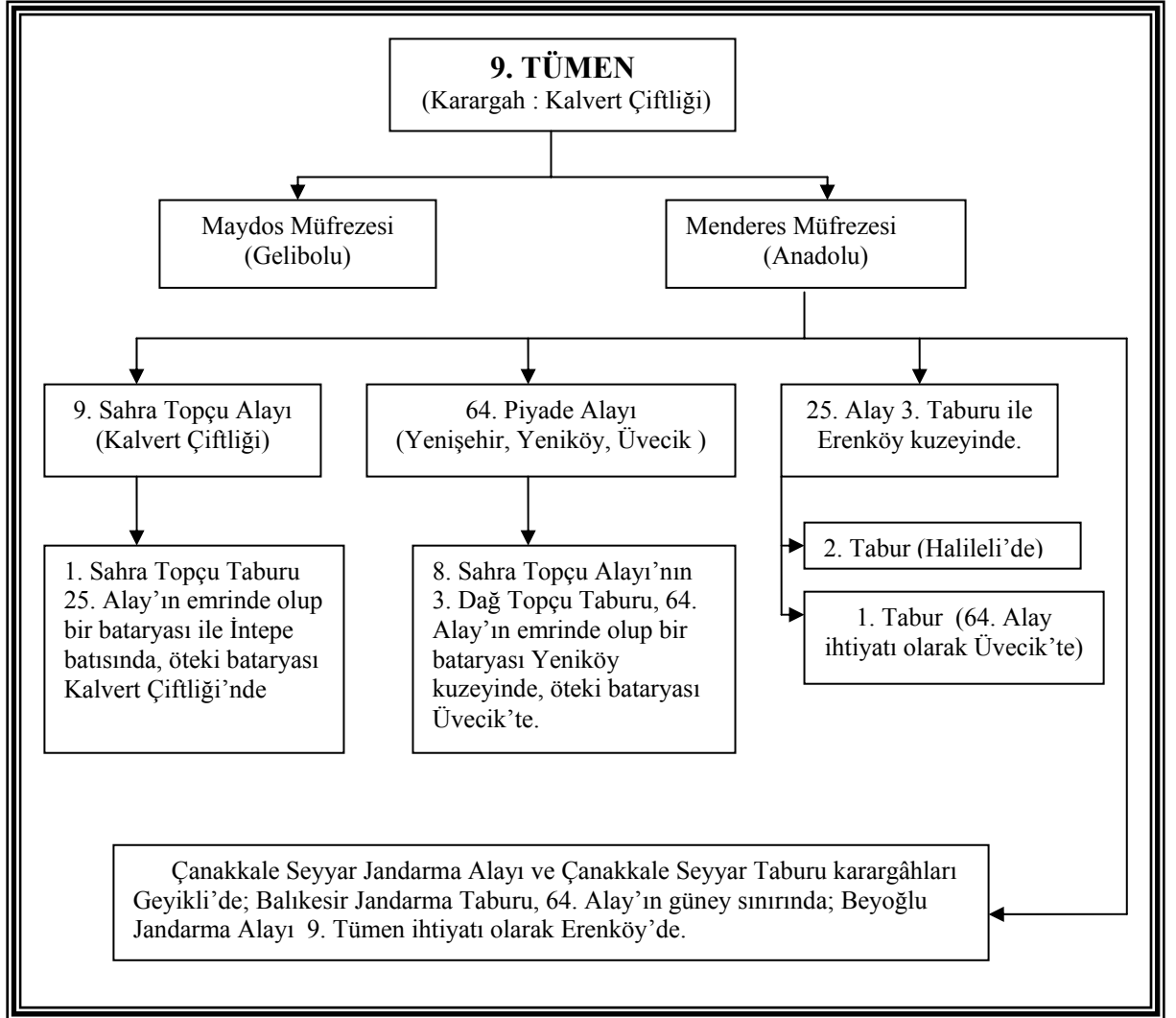
⁴⁸ BDHTH, c. V/1, s. 142.

⁴⁹ BDHTH, c. V/1, s. 142,143.

⁵⁰ BDHTH, c. V/1, s. 153.

Tablo 16: 3 Mart 1915 günü 9. Tümen'in Maydos Müfrezesi'nin durumu.

Tablo 17: 3 Mart 1915 günü 9. Tümen'in Menderes Müfrezesi'nin durumu.

1.4. 17 Mart 1915- 25 Nisan 1915 Tarihleri Arasında Askeri Hareketlilik Tabya ve Top Durumu

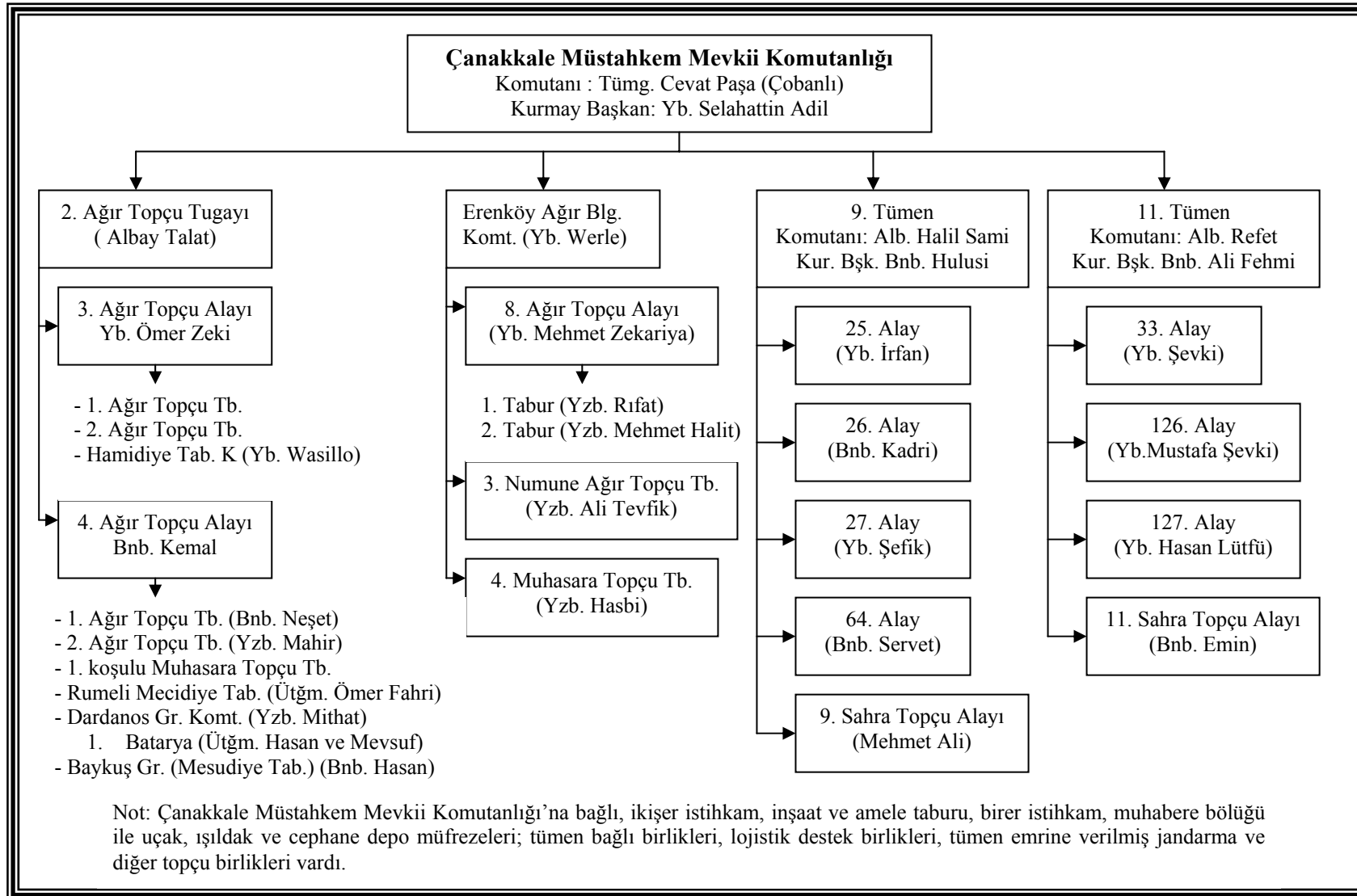
17 Mart gününe kadar Birleşik Filo mayın arama ve tarama faaliyetleriyle geçirdi. Bazı bölgelere tahrip müfrezeleri çıkararak susturulmuş topların tahribine çalışıldığı gibi, Obüs Bölgesi'ndeki top mevzileri bombardıman edilmişti. Amaç tabyaları sıkı ve amansız bir ateş altında tutarak susturmak, topları bir bir etkisiz hale getirip boğazdaki mayınları temizleyebilmektir⁵¹.

İngiliz ve Fransızların bir çıkarma hareketi için faaliyetlerde bulduklarına dair bilgiler geliyordu. Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı önlemler almaya devam etti. 17 Mart günü İstanbul'dan getirilen obüs Tenger bölgesine mevzilendirildi. İki Erenköy ve bir tanesi Tenger'e yerleştirilen üç ışıldak gece karanlığından yararlanıp boğaza yönelik girişimleri engellemek için alınan diğer önlemlerlendi. Ece ve Morto limanlarıyla, Tekke Koyu ve Kumdere'de mevzilendirilmek üzere, 6 adet Nordenfelt ile 4 adet 37 mm'lik top gönderilmesi için 2. Ağır Topçu Tugay Komutanlığı'na emir verildi. Yeni gelen 1. Obüs bataryası Seddülbahir kıyısına yerleştirilerek çıkarmalar için önlem alınmıştır⁵².

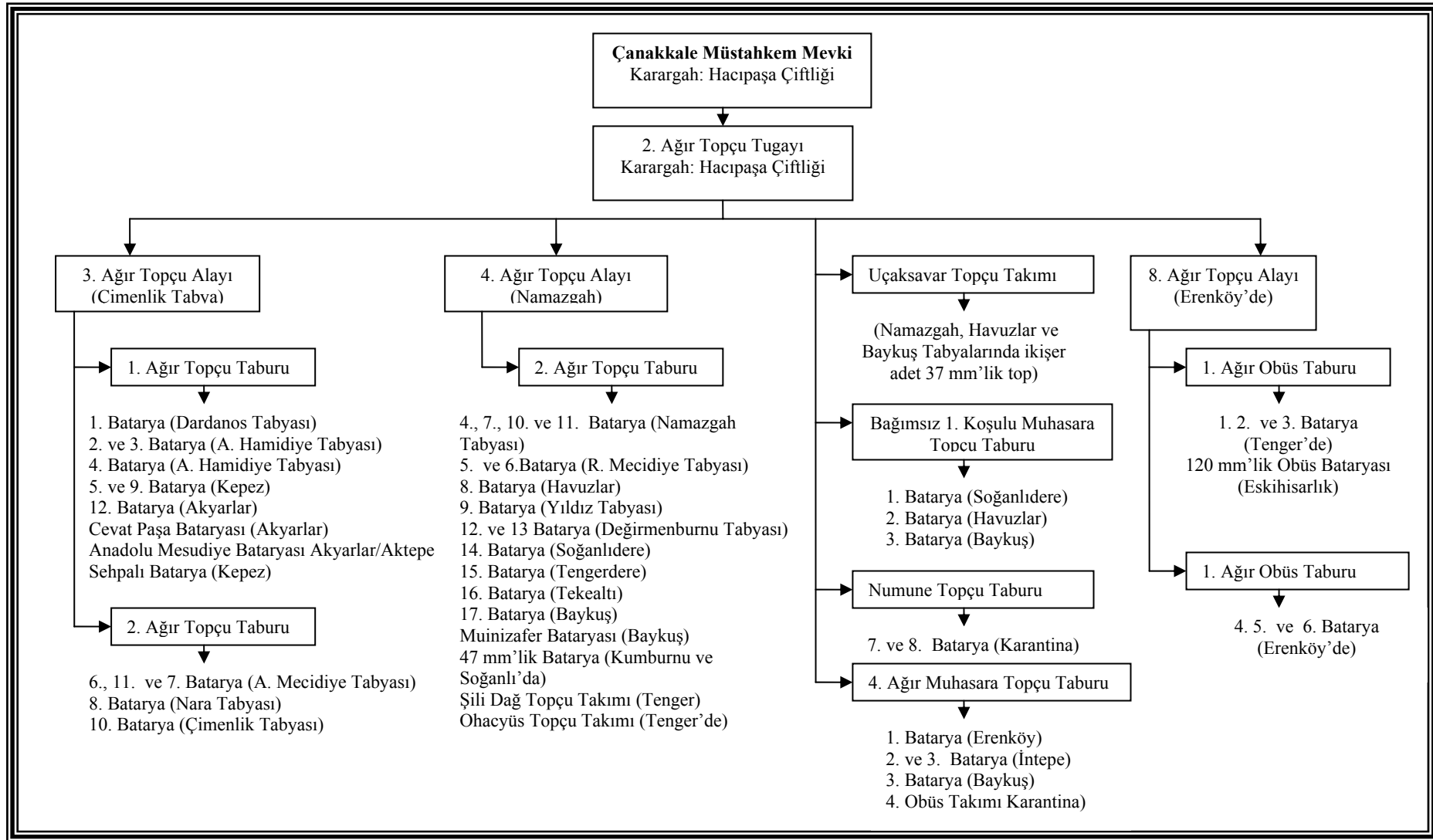
Boğaz savunmasından sorumlu Müstahkem Mevkii Komutanlığı doğrudan Başkomutanlık'a bağlı olup kolordu yetkisindeydi. 18 Mart 1915'te, 2. Ağır Topçu Tugayı (Bkz. Tablo 19-20, Kroki 7), Erenköy Ağır Topçu Bölge Komutanlığı, 3'er taburlu 9. Piyade Tümeni (tümen bağlı birlikleri, lojistik destek birlikleri ve tümen emrine verilmiş olan jandarma ve diğer topçu birliklerinden oluşuyordu) ve 11. Piyade Tümenleriyle (tümen bağlıları ve lojistik destek birlikleriyle, tümen emrine verilmiş bulunan Çanakkale Seyyar Jandarma Alayı'ndan oluşmaktaydı) Müstahkem Mevkii bağlılarından (ikişer istihkâm inşaat ve amele taburu, birer istihkâm, muhabere bölüğü ile, uçak, ışıldak ve cephane depo müfrezelerinden) oluşmaktaydı. Komutanlık ayrıca, 3. Kolordu kuruluşunda olup, halen Eceabat'ta genel ihtiyatta

⁵¹ BDHTH, c. V/1, s. 152, 155, 156, 158, 160, 166; Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri I, s. 26, 29, 33, 41, 43.

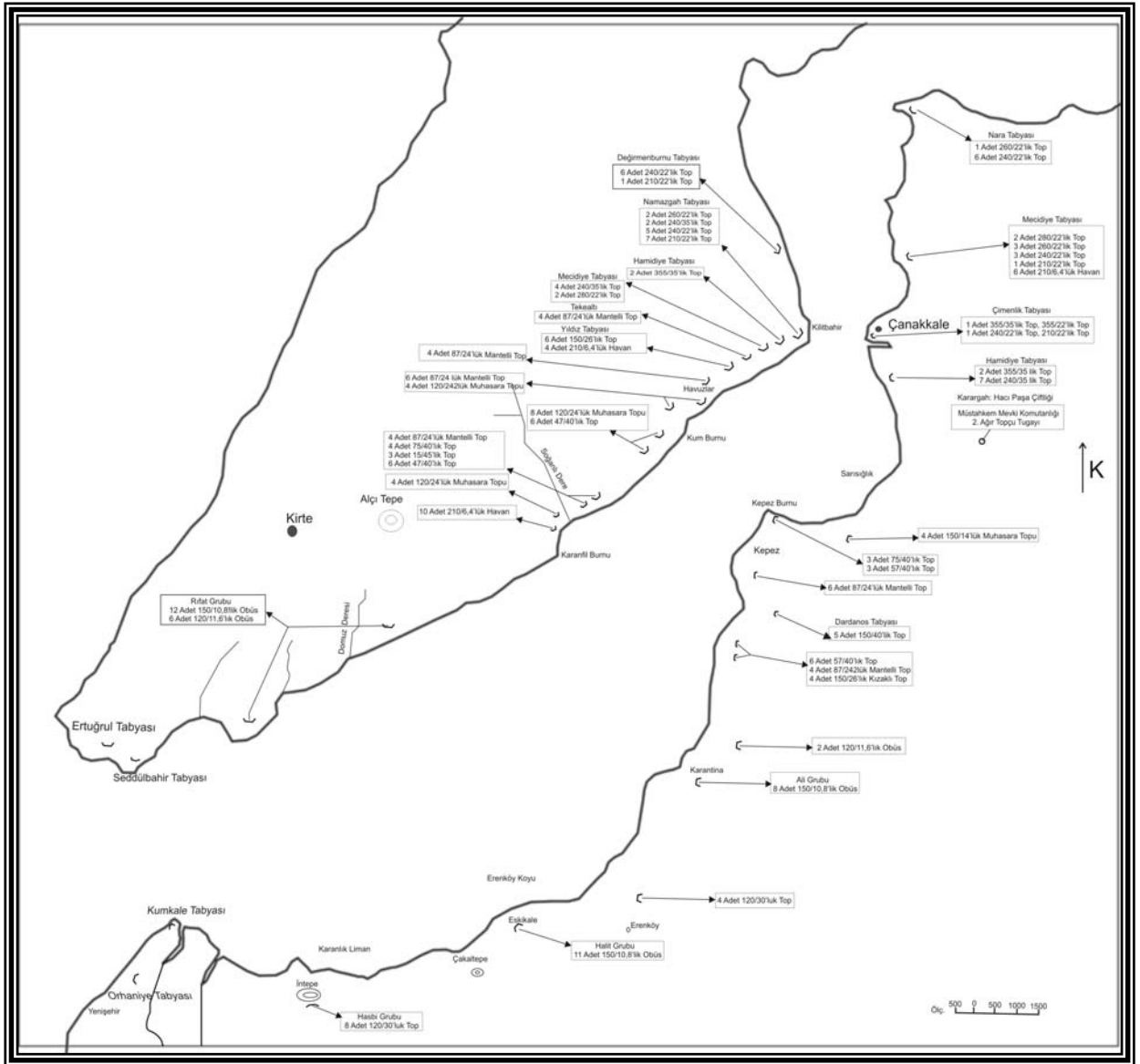
⁵² BDHTH, c. V/1, s. 174.

Tablo 18: 18 Mart 1915'te Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı Bağlıları.

Tablo 19: Çanakkale Müstahkem Mevkii Topçusu (18 Mart 1915).

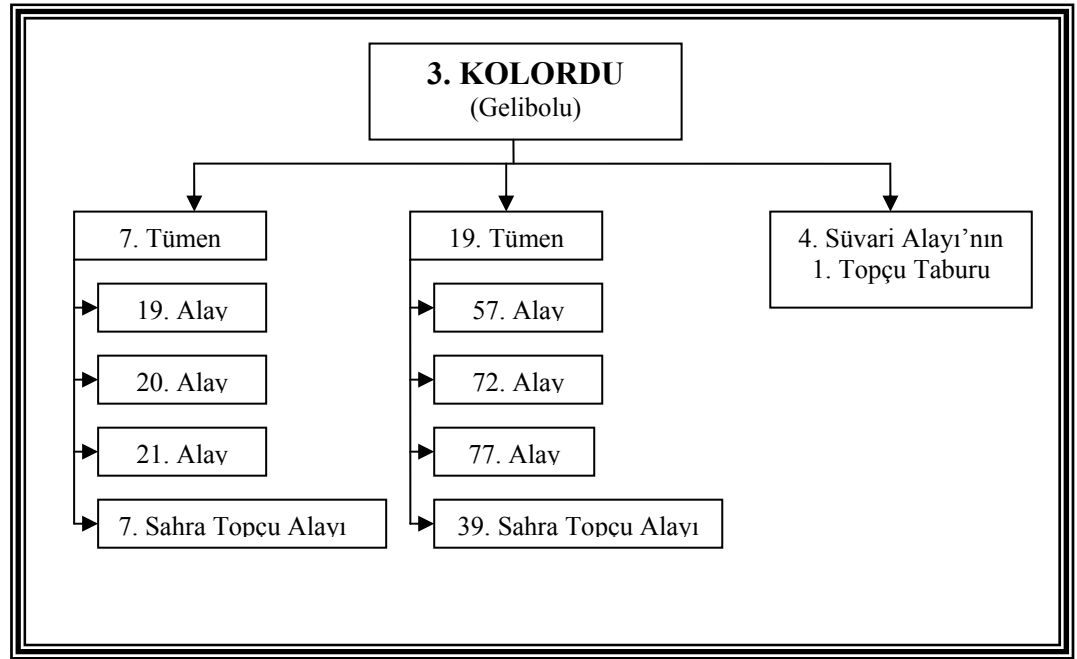
Kroki 7: 18 Mart 1915'te Topçu Konuşlanması.

bulunan Kurmay Yarbay Mustafa Kemal (Atatürk) komutasındaki 19. Tümen'e de emir vermek yetkisindeydi. Ayrıca Gelibolu'da 3 Kolordu, 7., 19. Piyade Tümenleriyle, 39. Sahra Topçu Alayı, kolordu bağlıları ve lojistik destek birliklerinden oluşmaktadır. Kolordunun kuzeyde Yeniköy-Bolayır tahkimli hattındaysa, altışar toptan kurulu dört mantelli bataryayla, kızaklı toplardan oluşan üç topçu takımı bulunuyordu⁵³.

Karargâhıyla Anadolu yakasında bulunan 9. Piyade Tümeni'nin Gelibolu yarımadasındaki birlikleri, sağ ve sol yan müfrezeleri adı altında 19. Tümen Komutanlığı emrindeydi. Karargâhıyla Kurucaderede (Kocadere) bulunan Sağ Yan Müfrezesi (bir tabur eksik 27. Piyade Alayı, Bursa Seyyar Jandarma Taburu, bir dağ topçu takımı, bir muhasara bataryası, bir mantelli topçu takımı, bir ağır makineli tüfek takımı, iki nordenfelt). Koyun limanı Değirmenli çizgisiyle, Kabatepe-Eceabat (dahil) arasındaki kesimin gözetleme ve korunması görevinde. Karargâhıyla Kirte (Alçıtepe)'de bulunan Sol Yan Müfrezesi (26. Piyade Alayı, 27. Alay'ın 3. Taburu, bir sahra topçu taburu, bir obüs bataryası, bir ağır makineli tüfek ve Nordenfelt takımı) de; Sağ Yan Müfrezesi güney ara hattıyla, Seddülbahir arasındaki kesimin gözetleme ve korunması görevinde olmak üzere, gereken düzenleri almışlardı. Anadolu yakasında ve karargâhıyla Kalvert Çiftliğinde bulunmakta olan bu tümen (9. Tümen), bizzat kendi kuruluş ve emrindeki birlikleri (25. Piyade Alayı, Beyoğlu Seyyar Jandarma Alayı, 2. Seyyar Jandarma Taburu, 64. Piyade Alayı, ikişer bataryan birer sahra ve dağ topçu taburuyla, bir brodvel adi ateşli batarya, ağır makineli tüfek bölüğü ve bir nordenfelt takımı) genellikle Karantina-Kumkale arasında Boğaz'ın iç kesimiyle Kumkale-Kumburnu (dahil) arasındaki Ege Denizi kıyılarını gözetlemek ve özellikle Kumkale dolayını düşman çıkarma girişimlerine karşı savunmak üzere düzenlenmiş bulunuyorlardı. 11. Piyade Balıkesir'den gelerek, karargâhıyla Ezine'de yerleşen bu tümen (33. ve 127. Piyade Alayları, 11. Sahra Topçu Alayı, Çanakkale Seyyar Jandarma Alayı) bir kısım birlikleriyle Kumburnu (hariç)-Edremit Körfezi'nde Akçay İskelesi (hariç) arasındaki Ege Denizi kıyı kesimini gözetleme ve koruma altında bulundururken, büyük kısmıyla da Boğaz

⁵³ İsmet, Görgülü, a.g.e., s. 62; BDHTH, c. V/1, s. 180.

bölgesi dışından gelebilecek tecavüzlere karşı kullanılmak üzere, Ezine dolaylarında toplu durumda bulunuyordu. 3. Kolordunun 13 Kasım 1914'te Karargahı Çanakkale'den Gelibolu'ya alınmış Başkomutanlık emri gereği Koyun Limanı-Değirmenler çizgisinin kuzeydoğusundan Saros Körfezi'ndeki Karaçalı'ya dek olan kıyı kesimini gözetleme ve koruma görevini sürdürüyordu (Bkz. Tablo 20)⁵⁴.

Tablo 20: 3. Kolordu (18 Mart 1915).

İngilizler tarafından hazırlanan planın son aşaması için, 17-18 Mart gecesi yapılan mayın arama tarama işleminde verilen raporda boğazın girişten Kepez Burnu'na kadar olan kısmın temiz olduğu bildirildi. Birleşik Filo'nun komutanı olan Amiral Carden sağlık sorunları nedeniyle görevinden alındı ve yerine yardımcısı Amiral De Robeck atandı. De Robeck Queen Elizabeth gemisinde toplantı düzenledi ve yapılacak saldırının planı yapıldı⁵⁵.

Plan çerçevesinde 18 Mart 1915'te Birleşik Filo son darbe için, üç grup halinde boğaza girdi. Birinci grup; Queen Elizabeth, Agamemnon, Lord Nelson, Inflexible

⁵⁴ BDHTH, c. V/1, s. 180, 186, 187.

⁵⁵ BDHTH, c. V/1, s. 179.

ikinci grup; Ocean, İrresistible, Albion, Vengeance, Swiftsure, Majestic, Cornwallis, Canapos üçüncü grup; Gaulois, Suffren, Charlemagne, Triumph, Bouvet, Prince George gemilerinden oluşmaktaydı⁵⁶. Triumph zırhlısının 11:15'te Türk mevzilerine ilk mermiyi atmasıyla ateşi başlattı. Birleşik Filo tabyaları sürekli ateş altında tutmaktaydı. Özellikle Queen Elizabeth gemisinin attığı 38 cm'lik toplar çok etkili oluyordu. 38 cm'lik toplar büyük bir gürültüyle patlıyor 10-12 metre çapında ve 3-4 metre derinliğinde çukurlar açmaktaydı. Denize düşen top mermileri ise 20-30 metre yüksekliğinde su sütunları oluşturuyordu. İstihkam siperleri 30,5 cm'lik top mermilerine az da olsa dayanmaktayken 30 cm'lik top mermilerine dayanamayarak çökmekteydi. Tabyalardan Agamemnon ve İnflexible gemilerine isabetli atışlar yapıldı ve gemilerde büyük hasar meydana geldi. Saat 14:00'da tabyalardan gelen isabetli atışlar sonrasında Bouvet 14:10'da, Ocean 16:30'da mayına çarparak battı. İrresistible ise 19:30'da batmıştı. Çanakkale Müstahkem Mevkii Topçusunun başarılı savunması ve Karanlık Liman civarındaki Nusret Mayın gemisinin yüzer metre arayla, 8 Mart gecesi döşediği mayınların da katkısıyla Birleşik Filo ağır kayıplarla geri çekilmek zorunda kaldı. Yalnız Dardanos civarına 4000'den fazla top mermisi atılmıştı. Dünyanın en modern zırhlıları tabya ve bataryaları gün boyunca bombardımana tutmuşlar ama 1/3 kayıpla vererek geri çekilmişlerdi⁵⁷.

Müstahkem Mevkii Komutanlığı topçu birliklerinde çeşitli çapta 230 adet top bulunsa da 18 Mart 1915'Boğaz Harbi'ne 2 adet 255/35'lik, 13 Adet 240/35'lik, 3 adet 150/45'lik gemi topu, 5 adet 150/40'lik gemi topu, 12 adet 120/30'luk, 31 adet 150/10,8'lik obüs, 6 adet 120/11,6'lık obüs ve 10 adet 210/6,4 havan olmak üzere toplam 82 adet top katılmıştır. Buna karşın Birleşik Filo'nun 18 savaş gemisinde değişik çapta toplam 708 adet top bulunmaktaydı⁵⁸.

İngilizler boğazın yalnız deniz kuvvetiyle zorlanması fikrinden 23 Mart 1915'te vazgeçtiler. 18 Mart 1915 girişiminden sonra Birleşik Filonun ağır kayıplar vermesi üzerine kara birlikleriyle destekli bir plan hazırlanmaya başlandı. Mart ayının başında çıkarma için bir kara kuvveti hazırlanıyordu. İmroz ve Limnos adalarına

⁵⁶ Fevzi Kurtoğlu, **a.g.m.**, s. 116.

⁵⁷ **BDHTH**, c. V/1, s. 202, 211; Liman Von Sanders, **a.g.m.**, s. 53.

⁵⁸ **BDHTH**, c. V/1, s. 185, Çizelge 11.

getirilen İngiliz tümenleri 80 bini buluyordu. Adalara teçhizat ve erzak yığılıyordu. 25 Nisan 1915'te hazırlanan plan doğrultusunda Çanakkale'ye çıkarma yapılacaktır⁵⁹.

Osmanlı Devleti İngilizlerin bu hazırlıkları karşısında 18 Mart saldırısının yaralarını saramaya ve kara çıkarması olasılığına karşı önlemler almaya çalışmaktaydı. Yıldız Tabyası'ndaki 4 havanla, Tenger Havan Bataryası'ndan alınan 4 havan bir araya getirilerek, 8 havanlı yeni bir havan bataryası oluşturularak, Tengertepe'ye mevzilendirildi. Önceleri 10 havandan oluşan Tenger Havan Bataryası'nda, 6 havan kaldı. Bu iki havan bataryası, 1. Ağır Obüs Taburu Komutanlığı'nın emrine verildi. Anadolu Mecidiye Tabyası'nda bulunan havan bataryası, Erenköy kuzeyinde mevzilendirilerek, Erenköy Bölge Komutanlığı'nın emrine verildi. 17 Mart 1915'te 9. Piyade Tümeni'ne 37 milimetrelik dört toplu, 6 nordanfelt 2. Ağır Topçu Tugayı Komutanlığı'ndan verildi. 19 Mart 1915 tarihinde 37 milimetrelik dört toplu, 6 nordanfelt de, 19. Tümen Komutanlığı'na verildi. Önceleri mayın hatlarını koruma göreviyle Kumburnu'nda mevzilenmiş olan 47/40'lik 6 toplu batarya, Nara burnunun batısında mevzilendirilmek üzere, 24 Mart 1915'te 4. Ağır Topçu Alayı'ndan alındı. 24 Mart 1915 Soğanlıdere güneyinde Turgut Bataryası'nın iki topu mevzilendirildi. 11 Nisan 1915'te Barbaros muharebe gemisinden çıkarılan 105/45'lik üç top Çanakkale'ye ulaştı. 14 Nisan 1915'te Barbaros Bataryası, ateşe hazır duruma getirildi. Numune Topçu Taburu'nun Filistin Cephesi'ne gönderilmiş olan 150/14'lük çabuk ateşli obüs bataryası, 6 Nisan 1915'te geldi. İntepe'de 120/30'luk bataryaların solunda mevziye girerek, 7 Nisan 1915'te Birleşik Filo'ya bağlı gemilerle yapılan bir muharebeye katıldı. Cevat Paşa Bataryası'nın sekiz topa çıkarılarak 150/26'lik dörder toptan oluşan iki grup halinde Akyarlar'da mevzilendirildi. Anadolu Mecidiye Tabyası'ndaki 210/22'lik iki toplu batarya 30 Nisan 1915'te bir bölüm eksiklikleri olmakla beraber, muharebeye hazır duruma getirildi. Namazgah Tabyası'nda hasara uğrayan 240/22'lik top, 24 Mart 1915'te ateşe hazır duruma getirildi⁶⁰.

Ayrıca 24 Martta Enver Paşa Çanakkale bölgesinde 5. Ordu'nun kurulmasına karar verdi. 5. Ordu komutanlığına da Liman Von Sanders getirilerek, 26 Mart

⁵⁹ Liman Von Sanders, **a.g.m.**, s. 53, 54.

⁶⁰ **BDHTH**, V/1, s. 232, 233.

1915'te göreve başlamıştır. 5. Ordu beş tümenen oluşuyordu. Tümenler 9-12 tabur kuvvetindeydi ve taburların mevcudu ise 800-1000 kişi idi⁶¹. Bu ordunun Gelibolu Yarımadası'nda Kavaksuyu ile Anadolu kesiminde Beşigeler arasındaki 150 km'lik bir kıyı şeridinde, 3 ayrı grup halinde tertiplenen savunma kuvvetinin genel yerleşme durumu şöyleydi: 5. ve 7. Tümenler berzah kesiminde; 9. ve 19. Tümenler yarımada güneyinde; 3. ve 11. Tümenler Anadolu yarımadasında; 5. ve 19. Tümenler, doğrudan 5. Ordu Komutanlığına bağlıydı. 3. Kolordu'nun emrindeyse, 7. ve 9. Tümenler bırakılmış olup, Anadolu yakasında 15. Kolordu (3., 11. Tümenler)'dan kurulmuştu. 19. Tümen, 5. Ordu'nun genel ihtiyatı durumundaydı. Yarımada güneyinde Çanakkale Müstahkem Mevkii Boğaz Tahkimatını örten merkez kesiminin savunulmasınaysa, 9. Piyade Tümeni görevlendirilmişti⁶².

7 Nisan 1915'te Mareşal Liman Von Sanders'in komutasında 5. Ordu karargahı Gelibolu'da olmak üzere, emrinde 3. Kolordu (7. Tümen, 9. Tümen, 19. Tümen, Gelibolu Jandarma Taburu, Bursa Jandarma Taburu), 5. Tümen, 11. Tümen ve 15. Kolordu olmak üzere teşkilatlanmıştır. 8 Nisan 1915'te Çanakkale'de bulunan 19. Tümen emrindeki 77. Alay, 5. Ordu Komutanlığı'nın emriyle Eceabat'a alındı. 9 Nisan 1915'te İstanbul'dan gönderilen sahra topçu taburu, 39. Sahra Topçu Taburu olarak, 19. Tümen kuruluşuna verildi. 19. Tümen Karargahı, Eceabat'tan Bigalı Köyü'ne alındı. 11 Nisan 1915'te 64. Alay'ın 2. Taburu, Çanakkale'ye geldi. 19 Nisan 1915'te, 5. Ordu bünyesinde bazı değişiklikler yapıldı. 3. Kolordu (7. Tümen, 9. Tümen ve 19. Tümen, Gelibolu Jandarma Taburu, Bursa Jandarma Taburu), 15. Kolordu (3. Tümen ve 11. Tümen), oluşuyordu. Ayrıca 5. Tümen ve Bağımsız Süvari Tugayı, doğrudan 5. Ordu Komutanlığı'na bağlı idi⁶³.

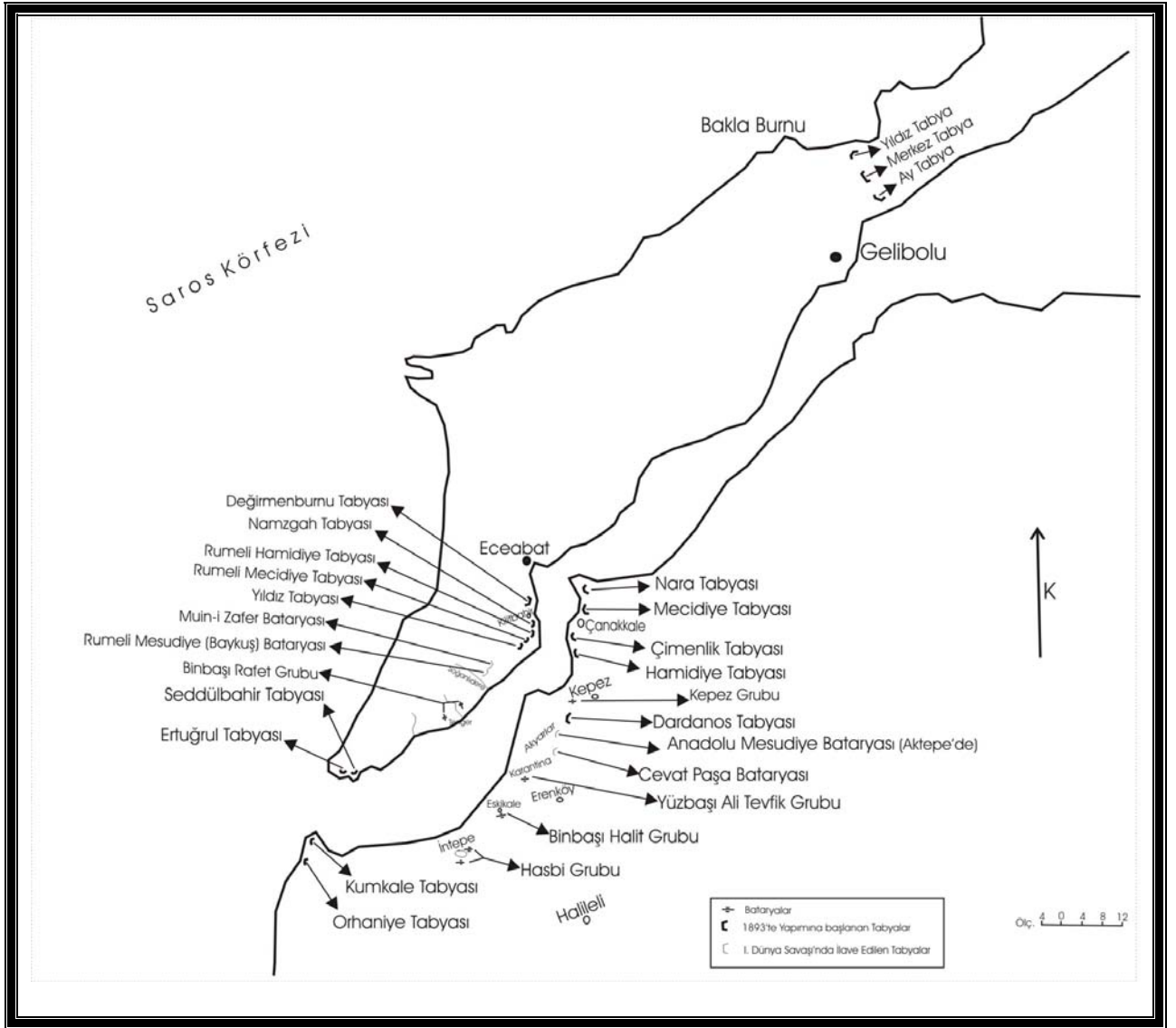
⁶¹ Liman Von Sanders, **a.g.m.**, s. 56.

⁶² **BDHTH**, c. V/1, s. 44.

⁶³ **BDHTH**, V/1, s. 228, 230, 234.

1.5. Anadolu Yakasındaki Tabya ve Topların Günümüzdeki Durumu Hakkında Görsel Bir Değerlendirme

Çanakkale Cephesi'nde savaş öncesi boğaz tahkimatını güçlendirilmesi için tabyalar oluşturulmuştu. Bunlara ek olara savaş sırasında da tabya ve batarya mevzileri meydana getirildi(Bkz. Kroki 8). Rumeli yakasında Morto Limanı'ndan Soğanlıdere'ye, Anadolu yakasında Kumkale'den Dardanos'a kadar tabya ve tahkimat seferberlik sırasında yoktu. Merkez tahkimat ile giriş tahkimatı arasındaki bölge obüs bataryaları ile doldurulmuştu⁶⁴.

Kroki 8: Tabya ve Batarya Mevzileri⁶⁵.

⁶⁴ Sedat Paşa, a.g.m., s. 118.

⁶⁵ Çanakkale Muharebeleri I, s. 655. ; BDHTH, c. V/1, Kroki 10, 11.

Nara Kalesi ve Tabyası

III. Selim zamanında yapımına başlanan kale, II. Mahmut zamanında bitirilmiştir. İl merkezine 2 km uzaklıktadır. Nara Kalesi Çanakkale Boğaz Komutanlığına bağlı Deniz Birlikleri tarafından muhafaza edilmektedir. Nara Kalesi 1983 yılında Çanakkale Boğaz Komutanlığınca aslına uygun olarak restore edilmeye başlanmış ve 1985'te bitirilmiştir⁶⁶.

Kalenin yanında yer alan tabya Kilitbahir-Çanakkale Bölgesi, Yarbay Zeki komutası altındaki Çanakkale Grubu sorumluluğundaydı. Müstahkem Mevki Komutanlığı'na bağlı 2. Ağır Topçu Tugayı emrinde olan 3. Ağır Topçu Alayı'nın 2. Ağır Topçu Taburu vardı. 17 Ağustos 1914'te Nara tabyalarındaki bataryaları işgal için Çatalca'dan 6. Ağır Topçu Alayı'ndan 4 subayla, 135 er gelerek bataryalar, 18 Ağustos 1914'te ateşe hazır oldular. Nara Tabyası'nda görevli olan 2. Ağır Topçu Taburu'na bağlı olan 8. Bataryanın 18 Mart 1915'te altı adet 240/22'lik, 1 adet 260/22'lik topu vardı⁶⁷. Boğaz savunmasına katılmak üzere, 17 Şubat'ta Çanakkale'ye ulaşmış olan Yarbay arif komutasındaki Barbaros ve Turgut Reis muharebe gemileri Nara Burnu kuzeyine demirlemişlerdi. Nara'da bulunan Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis, Eceabat açıklarından yaptığı aşırma atışlarıyla Kabatepe kıyılarındaki Queen Elizabeth'in Çanakkale'yi bombardıman etmesini engellemişlerdi⁶⁸.

⁶⁶ İbrahim İnanç ve diğerleri, **Çanakkale Bölgesi'nde Osmanlılar Devrinde İnşa Edilmiş Kale ve Tabyalar**, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, s. 10-11; T.C. Milli Savunma Bakanlığı, **Çanakkale 1915**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 207.

⁶⁷ **BDHTH**, c. V/1, s. 46, 60, 181.

⁶⁸ **BDHTH**, c. V/1, s. 38, 153.

Resim 1: Nara Kalesi Genel Görünümü.

Resim 2: Nara Tabyası'nın havadan bir görüntüsü.

Anadolu Mecidiye Tabyası

İl merkezinde Nara Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Tabya aslında Mecidiye Kalesi'dir. Zamanla tahrip olmuş ve geriye sur kalıntılarında başka bir şey kalmamıştır. Kale 1839-1861 yılları arasında Padişah Abdülmecid tarafından yapılmıştır. 1882 yılında da Padişah II. Abdülhamit tarafından tamir ettirilmiş ve yeni burçlar ilave edilmiştir. Kalenin içinde inşa edilen top bonetleri ve yerleştirilen toplar Abdülaziz zamanında yapılmıştır. Günümüzde tabya Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı birlikler tarafından iskan edilmiştir⁶⁹. 8 Kasım 1914'te boğaza yönelik bir saldırıya karşı hazırlanan savunma planında Anadolu Mecidiye Tabyası, Çanakkale-Kilitbahir Bölgesi Çanakkale Grubu tabyaları arasına alınmıştır. Çanakkale Grubu komutanı Yarbay Zeki idi. 18 Mart 1915'te, 2. Ağır Topçu Tugayı'na bağlı 3. Ağır Topçu Alayı emrindeki 2. Ağır Topçu Taburu'nun 6., 7. ve 11. Bataryaların mevzilendiği tabyadır. Tabyada mevzilenen 6. Bataryada, bir adet 260/22'lik iki adet 240/22'lik ve bir adet 210/22'lik kıyı topu, 7. Bataryada iki adet 280/22'lik, iki adet 260/22, bir adet 240/22'lik kıyı topu, 11. Bataryada altı adet 210/6.4'lük havan vardı⁷⁰.

Resim 3: Anadolu Mecidiye Tabyası'ndan genel bir görünüm.

⁶⁹İbrahim İnanç, a.g.e., s. 43, 45.

⁷⁰BDHTH, c. V/1, s. 46, 181.

Çimenlik Tabyası :

Tabya Çanakkale merkezde olup Çimenlik Kalesi içerisinde yer almaktadır. Kale içinde bulunan tabya Sultan Abdülaziz devrinde, kalenin batı surları yıkılarak istihkam tepelikleri oluşturulmuş ve üzerine bonetlerle birlikte toprak yerleştirilmiştir⁷¹. Günümüzde müze olarak kullanılan kale askeri birliklerce iskan edilmektedir. Savaş sırasında Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın Karargahı olarak 25 Şubat 1915'e kadar kullanılmıştır. 25 şubatta giriş tabyalarını tahribi üzerine karargah 3 km uzaklıktaki Hacıpaşa Çiftliği'ne taşınmıştır. 8 Kasım 1914'te boğaza yönelik bir saldırıya karşı hazırlanan savunma planında tabya, Çanakkale-Kilitbahir Bölgesi Çanakkale Grubu tabyaları arasına alınmıştır. Çanakkale Grubu komutanı Yarbay Zeki idi. 18 Mart 1915'te, 2. Ağır Topçu Tugayı'na bağlı 3. Ağır Topçu Alayı emrindeki 2. Ağır Topçu Taburu'nun 10. Bataryası Çimenlik Tabyası'ndaydı. Çimenlik Tabyası'nda, 1 adet 355/22'lik, bir adet 355/22'lik, bir adet 240/22'lik ve 1 adet 210/32'lik kıyı topu vardı⁷².

Resim 4: Çimenlik Kalesi (Kale-i Sultaniye) ve Tabyası.

⁷¹ İbrahim İnanç, a.g.e., s. 41; Çanakkale 1915, s. 205.

⁷² BDHTH, c. V/1, s. 46, 135, 182.

Resim 5: Çimenlik Kalesi surlarında savaş izleri. 18 Mart 1915'te İngiliz gemisine ait Queen Elizabeth zırhlısından atılan 38'lik patlamamış top mermisinin kale duvarında yapmış olduğu tahribat. Çok etkili olan 38 cm'lik top mermileri korkunç bir gümbürtüyle patlamakta, 10-12 metre çapında ve 3-4 metre derinliğinde çukurlar açmakta olup, denize düşenler, 20-30 metrelik su sütunları oluşturuyordu⁷³.

⁷³ BDHTH, c. V/1, s. 206.

Resim 6: Çimenlik Kalesi surlarında patlamamış top mermisi.

Resim 7: Çimenlik Kalesi'nde bulunan bonet ve top mevzisi.

Anadolu Hamidiye Tabyası

Çanakkale İl merkezinde Barbaros Mahallesi'nde yer almaktadır. II. Abdülhamit zamanında Asaf Paşa tarafından yapılmıştır. Tabyada 10 adet bonet olup, bonetler arasında top yerleştirebilmek için 9 adet mevzi yeri vardır. Günümüzde Anadolu Hamidiye Tabyası'nın tamamı Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Çanakkale Boğaz Komutanlığı Hamidiye Cephane Depo Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır⁷⁴.

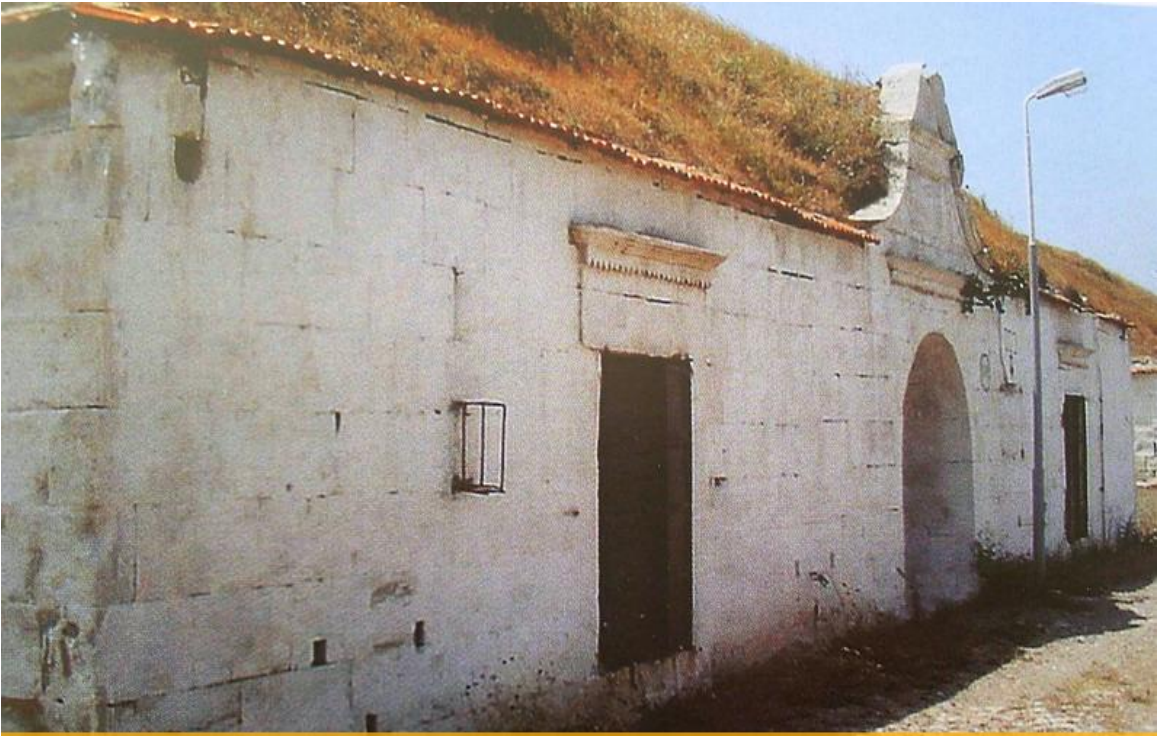
31 Temmuz 1914'te Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'nda topçu subay ve astsubaylarının eğitimi için, kıyı topçuluğu uzananı Yarbay Vosidlo, baş öğretmen olarak görevlendirilerek Anadolu Hamidiye Tabyası Komutanlığı'na atanmıştı. 8 Kasım 1914'te boğaza yönelik bir saldırıya karşı hazırlanan savunma planında Anadolu Hamidiye Tabyası, Çanakkale-Kilitbahir Bölgesi, Çanakkale Grubu tabyaları arasına alınmıştır. Çanakkale Grubu komutanı Yarbay Zeki idi. 18 Mart 1915'te, 2. Ağır Topçu Tugayı'na bağlı 3. Ağır Topçu Alayı ile emrindeki 1. Ağır Topçu Taburu'nun karargahı olarak kullanılmıştır. 1. Ağır Topçu Taburu'nun 2., 3. ve 4. Bataryalarının mevzilendikleri tabyadır. Yüzbaşı Vosidlo komutasındaki Hamidiye Tabyasının 18 martta etkili atışları olmuştu. Tabyada 2. bataryanın iki adet 355/35'lik kıyı topu, 3. bataryanın üç adet 240/35'lik kıyı topu ve 4. bataryanın dört adet 240/45'lik kıyı ve üç adet 37 mm' lik uçaksavar topu vardı⁷⁵.

⁷⁴ İbrahim İnanç, **a.g.e.**, s. 39, 40.

⁷⁵ **BDHTH**, c. V/1, s. 39, 46, 181; Liman Von Sanders, **a.g.m.**, s. 53.

Resim 8: Anadolu Hamidiye Tabyası'nın bulunduğu mevkiden 1915 yılında çekilmiş bir resim.

Resim 9: Anadolu Hamidiye Tabyasının günümüzde çekilmiş bir resmi.

Kepez Bataryası:

Kepez Bataryası, 8 Kasım 1914'te boğaza yönelik bir saldırıya karşı hazırlanan savunma planında Kepez-Soğanlı Bölgesi, Kepez Grubu'nda yer alır. Kepez Grubu'nun komutanı Yüzbaşı Mithat idi. 3. Ağır Topçu Alayı, 2. Ağır Topçu Taburu'nun 2. Ağır Bataryası (Dardanos), 5. Batarya, 9. Batarya, bir obüs takımı, iki ışıldak Kepez Grubu'nda yer alıyordu. Kepez'de 18 Mart 1915'te, 3. Ağır Topçu Alayı'na bağlı, 1. Ağır Topçu Taburu'nun 5. Bataryası ve Sehpalı Bataryası vardı. 5 Batarya'da üç adet 75/40'lık, üç adet 57/40'lık gemi topu ve Sehpalı Batarya'da 4 adet 150/14'lük Muhasara topu vardı⁷⁶.

Resim 10: Kepez Bataryası'nın mevzilendiği alanda kalan geri kalan beton yapı.

⁷⁶ BDHTH, c. V/1, s. 46, 181.

Resim 11: Kepez bataryasının bulunduğu alana yakın olan kıyıda boğazın görünümü.

Dardanos Tabyası (Hasan-Mevsuf):

1892’de II. Abdülhamit zamanında Mareşal Asaf Paşa tarafından boğaz tahkimatının güçlendirilmesi için yapılmıştır. Dardanos Tabyası; Anadolu yakasında Kepez Belediyesi yakınlarında kıyıda 400 metre mesafede Çanakkale Boğazına egemen bir tepededir⁷⁷. Günümüzde tabya ve şehitlik bakımlı ve temiz bir şekildedir.

Dardanos Tabyası, 8 Kasım 1914’te boğaza yönelik bir saldırıya karşı hazırlanan savunma planında Kepez-Soğanlı Bölgesi, Kepez Grubu’nda yer almıştır. 18 Mart 1915’te 3. Ağır Topçu Alayı’na bağlı, 1. Ağır Topçu Taburu’nun 1. Bataryası Dardanos Tabyası’ndaydı. 1. Bataryada beş adet 150/40’lık gemi topu vardı. 18 Mart 1915 günü Birleşik Filo’nun saldırısı sırasında 1. Batarya komutanı Üsteğmen Hasan ve Teğmen Mevsuf’un şehit olması üzerine bataryanın adı Hasan-Mevsuf Bataryası olarak değiştirilmişti⁷⁸.

Resim 12: Hasan Mevsuf Şehitliği.

⁷⁷ İbrahim İnanç, **a.g.e.**, s. 35.

⁷⁸ **BDHTH**, c. V/1, s. 46, 181, 209.

Resim 13: İngilizce, Fransızca, Almanca ve Türkçe yazılı anıtta şöyle yazılıdır: “22 düşman harp gemisinin zorladığı Çanakkale Boğazı, Türk azmi karşısında geçilemedi. O Gün 18 Mart 1915 Türk Zaferi’nin üstün başarısını bu topçu bataryası göstermiştir. Burada O Gün yurdu için savaşırken, şehitlik mertebesine yükselen batarya komutanı Üsteğmen Hasan ile Takım Komutanı Teğmen Mevsuf ve 4 eri yatmaktadır”.

Resim 14: Hasan Mevsuf Tabyası'nda koruma altına alınan toplar.

Resim 15: Hasan- Mevsuf Bataryası'ndaki gemi topları.

Cevat Paşa Bataryası:

Savaş sırasında Müstahkem Mevkii Komutanı Cevat Paşa'nın (Orgeneral Çobanlı) adı verilerek oluşturulan bir bataryadır. Akyarlar Bataryası olarak ta anılmaktadır. 18 Mart 1915'te Akyarlar'daki bataryanın eksikleri tamamlanmıştı. Ulupınar'dan getirilerek mevzilendirilen Cevat Paşa Bataryası'na ait bir top mevziinin de beton işi 18 Martta bitirilmişti. Cevat Paşa Bataryası 18 Mart 1915'te sekiz adet 150/26'lık toptan dördü, mevzilendirilmiş durumdaydı. Cevat Paşa Bataryası'na yakın olan 12. Batarya, 3 Mart günü Anadolu Hamidiyesi'nden alınarak Akyarlar'da mevzilendirilmiş ve dört adet 87/24'lük mantelli toptan oluşturulmuştu. 18 Mart 1915 muharebesinden sonra Cevat Paşa Bataryası'nın sekiz topa çıkarılarak 150/26'lık dörder toptan oluşan iki grup halinde Akyarlar'da mevzilendirilmişti⁷⁹.

Anadolu Mesudiye Bataryası:

Sarısığlar'a demirleyen ve sabit batarya olarak kullanılması planlanan Mesudiye Zırhlısı, İngiliz denizaltısı tarafından 13 Aralık 1914'te batırılmadan önce bazı topları sökülerek Rumeli yakasında Baykuştepe'ye yerleştirildi. Mesudiye adını alan bu bataryada 3 adet 15 cm'lik top vardı. 3 Ocak 1915 oluşturulan bu bataryadan başka Akyarlar kuzeyinde Aktepe'de Anadolu Mesudiye bataryası oluşturuluyordu. Dardanos Tabyası yakınlarında bulunan Anadolu Mesudiye Bataryası Akyarlar kuzeyinde Aktepe'dir. 18 Mart 1915'te altı adet 57/40'lık toptan oluşturulmaya devam ediliyordu.⁸⁰ Mesudiye Tabyası II. Dünya Savaşı öncesi Genel Kurmay Başkanlığı tarafından 1938-1940 yılları arasında yeniden düzenlenmiştir. II. Dünya Savaşına girme ihtimaline karşın boğaz tahkimatının güçlendirilmek maksadıyla topçu birliği için yapılmıştır. Şu anki görünümü II. Dünya Savaşındaki halidir. Tabyada 2 tane 15,5 cm çapında sabit, namlu uzunluğu 7 m'lik olan İngiliz yapımı top vardır. Mesudiye tabyası bugün hiçbir askeri birlik tarafından iskan edilmemiş olup sivil arazi içinde bulunduğundan halk tarafından ziyaret edilmektedir. Tabyada bulunan toplar halen sağlam durumdadır. Cephaneliği ve cephane yollarında hiçbir hasar olmayıp kullanılabilir durumdadır⁸¹.

⁷⁹ 143, 171, 181, 233.

⁸⁰ Fevzi Kurtoğlu, **a.g.m.**, s. 48; Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 11; **BDHTH**, c. V/1, s. 94, 181.

⁸¹ İbrahim İnanç, **a.g.e.**, s. 74.

Resim 16: Anadolu Mesudiye Tabyası.

Resim 17: Anadolu Mesudiye Tabyası.

Yüzbaşı Ali Tevfik Grubu:

8 Kasım 1914'te Boğaza yönelik saldırı hareketleri için hazırlanan savunma planında Obüs Bölgesi (Karantina, Erenköy, İntepe), Erenköy-Tenger Bölge Komutanlığı Yarbay Verle (Werle) komutasında olarak, emrinde 8. Ağır Topçu Alayı (Komutanı Yarbay Zekeriya), Bağımsız Ağır Numune Topçu Taburu (Komutanı Yzb. Ali) vardı. 8. Ağır Topçu Alayı'nın 1. Ağır Obüs Taburu, Yüzbaşı Rıfat Komutasında Gelibolu'da Tengerdere civarındaydı. 2. Ağır Obüs Taburu ise Yüzbaşı Halit Komutasında Erenköy civarındaydı. Obüs Bölgesinin görevi; Giriş bölgesinden geçen İngiliz ve Fransız gemilerinden oluşan Birleşik Filo'nun, merkez tabyalarının büyük toplarının ateşlerinden etkilenmeden Erenköy Koyu'nda demirlemesi ve burasını üs yaparak girişimlerde bulunmasını önlemektir. Erenköy-Tenger Bölge Komutanlığına bağlı Yüzbaşı Ali Grubu Karantina civarında mevzilenmişti. 18 Mart 1915'te Numune Topçu Taburu'na bağlı 7. Batarya dört adet 150/10.8'lik obüs ve 8. Batarya dört adet 150/10.8'lik obüs topuyla Karantina'da mevzilenmişlerdi. Ayrıca Erenköy-Tenger Bölge Komutanlığı'na bağlı İntepe'deki 4. Ağır topçu Taburunun 4. Obüs Takımı da iki adet 120/11,6'lık obüs topuyla Karantina dolaylarındaydı⁸².

Binbaşı Halit Grubu:

Obüs bölgesinde yer alan ve Erenköy-Tenger Bölge Komutanlığına bağlı 8. Ağır Topçu Alayı'nın 2. Ağır Obüs Tabur'u Binbaşı Halit Grubu adıyla Erenköy civarında mevzilenmişti. 18 Mart 1915'te 2. Ağır Obüs Taburu'nun 4. Bataryası Erenköy dolayında dört adet 150/10,8'lik obüs, 5. Bataryası Erenköy bölgesinde dört adet 150/10,8'lik obüs ve 6. Bataryası Erenköy bölgesinde dört adet 150/10,8'lik obüsü vardı. 8. Ağır Topçu Alayı'nın 1. Ağır Obüs Taburu'nun 120 mm'lik obüs bataryası Eskihsarlık (Eskikale)'ta altı adet 120/11,6'lık obüs topu ile mevzilenmişti. Ayrıca, 4. Ağır Muhasara Topçu Taburu'nun 1. Bataryası Erenköy Bölgesi'nde dört adet 120/30'luk muhasara topuyla mevzilenmişti⁸³.

⁸² BDHTH, c. V/1, s. 46, 183, Kroki 6, Kuruluş 9.

⁸³ BDHTH, c. V/1, s. 183.

Erenköy (Çakaltepe) Tabyası:

Binbaşı Halit Grubu'nun mevzilendiği bölgede olan tabya Çanakkale savaşları sırasında kullanılmamıştır. İntepe Belediyesi sınırları içinde yer almaktadır. İntepe Belediye Başkanı Alaattin  zkurnaz, yapılan incelemeler sonucu tabyanın savaştan sonra 1917 yılında boğazın güvenliği için kurulduğunu belirtti. Bugün kendi kaderine terk edilmiş olan toplar, İntepe Beldesi'ne ait tarlaların içinde toprak içerisinde yıkık vaziyette bulunmaktadır.

Resim 18: Erenköy Tabyası'na ait bir top kundağı.

Resim 19: Erenköy Tabyası'na ait başka bir top kundağı ve yıkık surlar.

Resim 20: Çalılar arasında kaybolan ve toprağa gömülen bir top.
Hasbi Grubu:

Obüs bölgesinde yer alan ve Erenköy-Tenger Bölge Komutanlığına bağlı Numune Topçu Taburu'nun İntepe'de mevzilenen 2. Bataryası ve 3. bataryasına Hasbi Grubu adı verilmiştir. 2. Batarya'nın 18 Mart 1915'te dört adet 120/30'luk muhasara topu ve 3. Bataryanda dört adet 120/30'luk muhasara topu vardı⁸⁴.

Topçamlar Tabyası:

Hasbi Grubu'nun mevzilendiği bölgededir. İntepe Belediye Başkanı Alaattin Özkurnaz tabyanın Troia Tarihi Milli Parkı sınırları içerisinde kaldığını belirtti. 1917 yılında boğazın güvenliği için kurulan tabyada, günümüzde üç adet top bulunmaktadır. Tabya son derece bakımsızdır. Bu gün kendi kaderine terk edilmiş olan toplar, yıkık vaziyette ve bazı kısımları toprak altında kalmış durumdadır. Bazı kısımları tahrip edilmiştir. Hiçbir askeri birlik tarafından iskan edilmemiştir. Ayrıca Topçamlar Tabyasının yanında bulunan sığınaklarda bakımsız bir haldedir. Defineciler tarafından kazılar yapılmış ve sığınaklar talan edilmiştir.

⁸⁴ BDHTH, c. V/1, s. 183.

Resim 21: Topçamlar Tabyası'ndaki toprak içine gömülü bir top.

Resim 22: Topçamlar Tabyası'nda kundağıyla toprağa gömülmüş bir top.

Resim 23: Topçamlar Tabyası'ndaki yıkık durumdaki bonet.

Kumkale Tabyası:

1659 yılında Seddülbahir Kalesi karşısına Çanakkale Boğazı'nın girişine inşa edilmiştir. Yapımı IV. Murat tarafından karşılandığı için kaleye Kale-i Hakaniye ismi verilmiştir. Gelibolu yarımadasın en güney ucundaki Seddülbahir kalesinin tam karşısında Çanakkale Merkezden 36 km uzaklıktadır. Kale ile Kumkale Kasabası arasındaki yol parke taştan yapılmıştır. Günümüzde Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Çanakkale Boğaz Komutanlığına bağlı, Methal ve Liman Komutanlığınca iskan edilmektedir⁸⁵. 8 Kasım 1914'te Boğaza yönelik saldırı hareketleri için hazırlanan savunma planında giriş bölgesi tabyaları arasında yer almıştır. 2. Ağır Topçu Tugayı'na bağlı 5. Ağır Topçu Alayı'nın sorumluluğundaydı. 25 Şubat 1915'te tahrip edilmeden önce 18 Şubat 1915'te, 5. Ağır Topçu Alayı'nın 2. Ağır Topçu Taburu'na bağlı 6. Batarya 1 adet 260/22'lik, 1 adet 240/22'lik, 1 adet 150/26'lık kızaklı kısa top ve 7. Bataryada 2 adet 280/22'lik, 1 adet 260/22'lik, 1 adet 240/222lik ve 1 adet 210/22'lik kızaklı kısa top bulunuyordu. . Kumkale ve Orhaniye 19- 25 Şubatta Birleşik Filo'ya karşı mücadele vermiş fakat bombardıman sonucu tahrip edilmişti. Karaya çıkan İngiliz piyade tümenlerince toplar tamamen tahrip edilmişti⁸⁶.

Resim 24: Kumkale Tabyası'nın görünümü.

⁸⁵ İbrahim İnanç, **a.g.e.**, s. 5.

⁸⁶ **BDHTH**, c. V/1, s. 45, .

Orhaniye Tabyası:

Çanakkale İl Merkezine uzaklığı 38 km'dir. Boğaz tahkimatın güçlendirmek amacıyla yapılmıştır. Bonet üzerindeki bulunan kitabeden anlaşıldığı üzere 1889 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Boğaz tahkimatını güçlendirmek amacıyla yapılmıştır⁸⁷. Askeri bölge içerisinde kalan tabya askeri birliklerin çekilmesi sonucu metruk bir görünüm sergilemektedir. Askeri yapılar ve tabya bakımsız ve tahrip olmuş bir şekilde kaderine terk edilmiştir.

Resim 25: Orhaniye Tabyası'nın ana boneti.

⁸⁷ İbrahim İnanç, a.g.e., s. 23.

Resim 26: Orhaniye Tabyası'nın ana bonetindeki kitabede;

“Es-Sultan İbnü's-Sultan'ül-gazi Abdülhamid Han-ı Sani Hazretlerinin ahd-i hümayunlarında işbu istihkam inşa olunmuştur. Sene 1305 (1889) ” yazmaktadır.

Resim 27: Orhaniye Tabyası'nın bonetlerinden birinin içten görünümü.

Resim 28: Orhaniye Tabyası topu.

Resim 29: Orhaniye Tabyası boneti.

1.6. Rumeli Yakasındaki Tabya ve Topların Günümüzdeki Durumu Hakkında Görsel Bir Değerlendirme

Değirmenburnu Tabyası:

Rumeli Yakasında İl merkezine 1 km uzaklıktadır. Eceabata ise 4 km uzaklıktadır. Boğaz tahkimatını güçlendirmek için 1894 yılında II. Abdülhamit tarafından inşa ettirilmiştir. Günümüzde Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı 3. Deniz Piyade Tabur Komutanlığı tarafından iskan edilmektedir⁸⁸. Çanakkale-Kilitbahir Bölgesi Kilitbahir Grubu tabyalarındandır. 2. Ağır Topçu Tugayı'na bağlı 4. Ağır Topçu Alayı sorumluluğundaydı. 4. Ağır Topçu Alayı'nın 2. Ağır Topçu Taburu'na Bağlı 12. ve 13. Batarya 18 Mart 1915'te bu tabyada görev yapıyordu. 18 Martta 12. Batarya'nın dört adet 240/22'lik kıyı topu ve 13. Bataryanın iki adet 240/22'lik bir adet 210/22'lik topu vardı⁸⁹.

Resim 30: Değirmenburnu Tabyası'nın Anadolu yakasından çekilmiş resmi.
Namazgah Tabyası:

⁸⁸ İbrahim İnanç, **a.g.e.**, s. 69.

⁸⁹ **BDHTH**, c. V/1, s. 46, 186.

Kilitbahir Kalesi'nin yanındaki tabya, Eceabat'a 5 km uzaklıktadır. Sultan Abdülaziz zamanında yapılmıştır. Boğaz tahkimatını güçlendirmek için yapılan tabyada 17 adet bonet bulunmaktadır⁹⁰. Tabyada top bulunmamaktadır. 2006 yılında restore edilmiş ana bonet müze haline getirilmiştir. 8 Kasım 1914'te boğaza yönelik bir saldırıya karşı hazırlanan savunma planında Namazgah Tabyası, Çanakkale-Kilitbahir Bölgesi Kilitbahir Grubu tabyaları arasına alınmıştır. Kilitbahir Grubu komutanı Binbaşı Kemal idi. 18 Mart 1915'te, 2. Ağır Topçu Tugayı'na bağlı 4. Ağır Topçu Alayı emrindeki 2. Ağır Topçu Taburu'nun 4., 7., 10. ve 11. Bataryaları Namazgah Tabyası'ndaydı. 4. Bataryada 1 adet 260/22'lik, iki adet 240/22'lik ve 1 adet 210/22'lik kıyı topu, 7. Bataryada iki adet 240/35'lik, bir adet 240/22'lik ve bir adet 210/22'lik kıyı topu, 10. Bataryada bir adet 240/22'lik, üç adet 210/22'lik kıyı topu, 11. Bataryada bir adet 260/22'lik, bir adet 240/22'lik, iki adet 210/22'lik kıyı topu bulunuyordu⁹¹.

Resim 31: Namazgah Tabyası'nın restorasyondan önceki hali.

⁹⁰ İbrahim İnanç, a.g.e., s. 65.

⁹¹ BDHTH, c. V/1, s. 46, 182.

Resim 32: Namazgah Tabyası'nın 2006'da restorasyondan sonraki hali.

Rumeli Hamidiye Tabyası:

1886 yılında II.Abdülhamit tarafından yaptırılmıştır. Tabya Kilitbahir Köyü'nün güneyinde Namazgah ve Mecidiye tabyalarının arasında yer alır. Top yerleri mevcut olup toprakların nerede olduğu bilinmemektedir. Bonetler iyi durumda olup üstü ve etrafı ağaçlarla kaplanmıştır. Tabya günümüzde karşısında yer alan Zargana Askeri Sosyal Dinlenme Tesisi tarafından depo olarak kullanılmaktadır⁹². 8 Kasım 1914'te boğaza yönelik bir saldırıya karşı hazırlanan savunma planında Namazgah Tabyası, Çanakkale-Kilitbahir Bölgesi Kilitbahir Grubu tabyaları arasına alınmıştır. Kilitbahir Grubu komutanı Binbaşı Kemal idi. 18 Mart 1915'te, 2. Ağır Topçu Tugayı'na bağlı 4. Ağır Topçu Alayı emrindeki 2. Ağır Topçu Taburu'nun 6. Bataryası Rumeli Hamidiye Tabyası'ndaydı. 6. Bataryada iki adet 355/35'lik kıyı topu vardı⁹³.

Resim 33: Rumeli Hamidiye Tabyası'nın giriş bölümü.

⁹² İbrahim İnanç, a.g.e., s. 62.

⁹³ BDHTH, c. V/1, s. 46, 182.

Resim 34: Rumeli Hamidiye Tabyası'ndaki bonetler arasındaki top mevzisi.

Rumeli Mecidiye Tabyası

Eceabat'a 5 km mesafededir. II. Abdülhamit zamanında Asaf Paşa tarafından yaptırılmıştır. Boğaz tahkimatını güçlendirmek için inşa edilmiştir. Yakınındaki tabyalar ise Hamidiye, Namazgah ve Değirmenburnu tabyalarıdır⁹⁴. Tabyada günümüzde top bulunmamaktadır. Bonet duvarlarının bazıları yıkık durumdadır. 8 Kasım 1914'te boğaza yönelik bir saldırıya karşı hazırlanan savunma planında Rumeli Mecidiye Tabyası, Çanakkale-Kilitbahir Bölgesi Kilitbahir Grubu tabyaları arasına alınmıştır. Kilitbahir Grubu komutanı Binbaşı Kemal idi. 18 Mart 1915'te, 2. Ağır Topçu Tugayı'na bağlı 4. Ağır Topçu Alayı emrindeki 2. Ağır Topçu Taburu'nun 5. Bataryası Rumeli Mecidiye Tabyası'ndaydı. 5. Bataryada dört adet 240/35'lik, iki adet 280/222lik kıyı topu vardı⁹⁵

Resim 35: Rumeli Mecidiye Tabyası'ndaki bonetler arasındaki top mevzisi.

⁹⁴ İbrahim İnanç, a.g.e., s. 62.

⁹⁵ BDHTH, c. V/1, s. 46, 182.

Resim 36: Rumeli Mecidiye Tabyası'ndaki bonetin görünümü.

Resim 37: Rumeli Mecidiye Tabyası'nın genel görünümü.

Yıldız Tabyası:

Tabya Eceabat'a 10 km uzaklıkta olup II. Abdülhamit zamanında 1892 yılında yapılmıştır⁹⁶. 8 Kasım 1914'te boğaza yönelik bir saldırıya karşı hazırlanan savunma planında Yıldız Tabyası, Çanakkale-Kilitbahir Bölgesi Kilitbahir Grubu tabyaları arasına alınmıştır. Kilitbahir Grubu komutanı Binbaşı Kemal idi. 18 Mart 1915'te, 2. Ağır Topçu Tugayı'na bağlı 4. Ağır Topçu Alayı emrindeki 2. Ağır Topçu Taburu'nun 9. Bataryası Yıldız Tabyası'ndaydı. 9. Bataryada dört adet 240/35'lik, altı adet 150/26'lik kızaklı top, dört adet 210/6,4'lük havan vardı⁹⁷. Günümüzde tabya ağaçlar ve çalılar arasında, bakımsız bir şekilde kaderine terk edilmiş durumdadır.

Resim 38: Yıldız Tabyası'nın bonetleri arasındaki top mevzisi.

⁹⁶ İbrahim İnanç, *a.g.e.*, s. 56.

⁹⁷ *BDHTH*, c. V/1, s. 46, 182.

Resim 39: Yıldız Tabyası'ndaki bonetler.

Resim 40: Yıldız Tabyası'nın aşağısındaki Havuzlar'dan bir görünüm. Havuzlar bölgesi'nde 18 Mart 1915'te 4. Ağır Topçu Alayı'nın 2. Ağır Topçu Taburu emrinde 8. Batarya vardı. 8. Bataryanın 8 adet 87/24'lük mantelli topu vardı⁹⁸.

⁹⁸ BDHTH, c. V/1, s. 182.

Binbaşı Refet Grubu:

Alçıtepe köyünden abideye giden yeni asfalt yol üzerinde Kaymakam Yarbay Hasan Bey'in şehitliğinin olduğu yere gelmeden yolun sol tarafına sapan patika yoldan Domuzdere'nin üst kısmında bulunmaktadır. Bölge Alçıtepe ahalisi tarafından Beş toplar olarak anılmaktadır. 10 bonet 5 adette top yeri mevcuttur. Tabya son derece bakımsız durumdadır. Tabya tamamen çalılarla kaplıdır. Kendi haline bırakılmış, zaman içinde tabiat şartlarına yenik düşmüştür. Buradaki bonetlerde kapı kemerleri çökmüştür. Günümüze sadece toplardan geriye tahrip edilmiş parçalar kalmıştır. Top parçalarının üzerinde 1875 F. Krupp⁹⁹ yazılıdır.

18 Mart 1915'te Erenköy - Tenger Bölge Komutanlığı'na bağlı 8. Ağır Topçu Alay Komutanlığı'nın 1. Ağır Obüs Taburu Tenger'de, idi. 1. Batarya dört adet 150/10.8'lik obüs topundan, 2. Batarya dört adet 150/10.8'lik obüs topundan, 3. Batarya dört adet 150/10.8'lik obüs topundan oluşturulmuştu. 4. Ağır Topçu Alayı'nın 2. Ağır Topçu Taburu'na bağlı 15 Batarya, Şili Dağ Topçu Takımı ve Ohacyüs Topçu Takımı Tenger'de idi. 15 Batarya on adet 210/6,4'lük havan, Şili Dağ Topçu Takımı'nın Tenger'de iki adet 65 mm'lik Şili Dağ Topu ve Ohacyüs Topçu Takımı'nın Tenger'de iki Ohacyüs topu mevcuttu¹⁰⁰.

⁹⁹ **Krupp:** Almanya'nın Essen kentinde silah imal eden ailenin adı. Krupp endüstri çağı Friedrich Krupp'la (1787-1826) küçük bir çelik fabrikası kurmasıyla başladı. Friedrich Krupp'un ardından oğlu Alfred Krupp (1812-87), çelik kalıpların niceliğini artıran yeni metotlar buldu. Silah alanında uzmanlaşma ve Almanya'daki bütün maden rezervlerini kontrolü altına alma hedefini güttü. Fransa-Prusya (1870-1871) savaşında Krupp topçuluğu ön plana çıktı. Ama dünya çapında bir üne kavuşması Bertha Krupp (Büyük Bertha, 1886-1957) sayesinde olmuştur. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Stephen Bull, **a.g.e.**, s. 136.

¹⁰⁰ **BDHTH**, c. V/1, s. 182.

Resim 41: Tenger bölgesindeki toplardan birinin görüntüsü.

Resim 42: Tenger bölgesindeki bonetlerden birinin görüntüsü.

Seddülbahir Tabyası:

1659 yılında inşa edilmiştir. Gelibolu Yarımadasının en güney ucunda yer almaktadır. Anadolu yakasında tam karşısında yer alan Kumkale ile boğazın güvenliği için inşa edilmiştir. Seddülbahir köyüne ismini veren Seddülbahir kalesi içinde bulunan tabya Cumhuriyet döneminde Askeri bölge olarak kullanılmış bugün terkedilmiş bir durumdadır¹⁰¹. Tabya bugün Kale ile birlikte yok olmaya yüz tutmuştur. Tabya içinde 4 tane cephanelik (bonet) bulunmaktadır. Bonetlerin kapıları sonradan askeriye tarafından düzenlendiği anlaşılmaktadır. Bugün kale içinde toprağa gömülü ve toprak yüzeyinde gövdelerinden ayrılmış top parçalarına rastlamak mümkündür. 19-25 Şubat'ta Birleşik Filo'nun bombardımanı sonucu tahrip olmuş ve 18 Mart 1915'te muharebeye katılmamıştır.

Resim 43: Seddülbahir Tabyası'ndan bonetler.

¹⁰¹ İbrahim İnanç, a.g.e., s. 24.

Resim 44: Seddülbahir Kale'sinin yıkık surları.

Ertuğrul Tabyası:

İl merkezine 30 km uzaklıkta olup Gelibolu Yarımadası'nın en güney ucundadır. 1895 yılında II. Abdülhamit zamanında yapılmıştır. Tabyada 3 adet bonet olup, bonetler arasında iki top mevzisi vardır¹⁰². 2006 yılında restore edilip bonetlerde savaş malzemeleri sergilenmeye başlanmıştır.

Resim 45: Ertuğrul Tabyası'nda bonetler arasındaki top mevzisinde kalan ve tahrip edilen bir adet 24 cm'lik top.

¹⁰² İbrahim İnanç, a.g.e., s. 47.

Resim 46: Ertuğrul Tabyası'ndan boğazın giriş bölümü.

Resim 47: Ertuğrul Tabyası'nın restorasyondan sonraki hali.

1.7. Çanakkale Cephesi'nde Kullanılan Topların Özellikleri

Çanakkale Müstahkem Mevkii'nde bulunan toplar çok çeşitli olup 1. Dünya Savaşı'ndan 25-30 yıl önce dışarıdan alınıp tabyalara yerleştirilmişti. 22 çap uzunluğundaki 7000-8000 m menzilli toplar özdeş bataryalar oluşturmayacak şekilde karışık dizilmişlerdi. Bu toplarda karabarut itici güç olarak kullanılmaktaydı. Karabarut ile yapılan atışlardan sonra çıkan duman hedefin görülmesine engel oluyordu. Bu durum topların ateş hızının düşmesine neden oluyordu.

16.900 ve 14.800 m menzilli 355/55 ve 240/35'lik toplar, Çanakkale Boğazı'nın en güçlü topları idi. 5 adet 355/35'lik ve 17 adet 240/35'lik top vardı. 1915 yılında Alman yardım kurulunda görevli Deniz Yarbayı Şnayder'in, Müstahkem Mevkii'nde topçunun durumu ve nitelikleri hakkında görüşleri şöyle idi:

“Toplar, Krupp, Kruzo, Vickers ve Şnayder fabrikalarından değişik zamanlarda alınmış, top çapları göz önünde bulundurulmaksızın, plansız ve karışık olarak sıralanmıştı.

Bu durum, yedek parça ve cephane bütünlemesini ve topçuluk kurallarının uygulanmasını, özellikle büyük olmayan muharebe yeteneklerini daha da azaltıyordu.

Tüm parça etkilerine karşı, korumaya yeterli olmayan taş inşaat içine konmuş topların, dönüş yeteneği çok sınırlı ve büyük çaplı topların kullanılması için çok er gerektiriyordu.

Hidrolik donanımla geniş ölçüde ve büyük büyütücü dürbünlü nişangah ile donatılmış, ateş hızı çok olan düşman gemi toplarında, cephane harcaması için sınırlama olmadığı gibi, cephane, mekanik olarak taşınıp kolayca dolduruluyordu.

Türk topçusundaysa cephane çok azdı. Taşıma ve doldurulması insan gücüyle yapılmaktaydı. Bu durum, ateş hızını azaltan etkenler arasındaydı.

İngiliz ve Fransız topçusunda, çağa uygun mesafe ölçme aygıtları vardı. Ancak Türk topçusu bundan yoksundu.

İngilizlerin Queen Elizabeth gemisi bordasında ki toplarla bir anda yaptığı atışta, mermi ağırlığı 7442 kilogram oluyordu. Buna karşı Türk tabyalarından ise

yarar gözüken Hamidiye Tabyası'ndan ateş eden Türk topçusunun toplam mermi ağırlığıysa bu süre içinde 800 kilogramdı.

Boğaz'ın giriş tahkimatı büyük hedef gösteriyor ve yandan ateş altına almaya elverişliydi"¹⁰³. Türklerin elinde toplam 137 top bulunmaktaydı. Bunlardan sadece 78 tanesinin çapı 15-35.5 ve yalnız 18'inin menzili 14.800-16.900 metre arasındaydı. Cephane ise pek kıttı¹⁰⁴. Çanakkale Cephesi'nde kullanılan toplar değişik zamanlarda yurt dışından satın alınmış veya mütteliklerden tedarik edilmiştir (Bkz. Tablo 21-22)¹⁰⁵.

İstibdat Devrinden Meşrutiyet Devrine ve İdaresine İntikal Eden ve Kullanılan Toplar	Cinsi	Adeti	Çapı (cm)	Menzili (m)	Mermi (kg)	Kabul Tarihi
	Mantelli Sahra	389	8,7/24	6000		1885
	Mantelli Süvari Sahra	39	7,5/27	5900		1885
	Havan	20	21/6,4	4750		1885
	Havan	20	15/6,4	3560		1885
	Havan	20	7,2/6,3	3340		1885
	Mantelli Süvari Sahra	20	7,5/27	5900		1886
	Mantelli Sahra	825	8,7/24	6000		1886
	Adi Dağ	4	3,7/35	2500		1886
	Adi Sahra	2	10,7/20	5800		1886
	Adi Sahra Obüsü	72	11/11,6	5625		1893
	Adi Dağ	2	7,5/6,4	2300		1903
	Toplam	1413				

¹⁰³ Sedat Paşa, **a.g.m.**, s. 122; **BDHTH**, c. V/1, s. 80-81.

¹⁰⁴ Mithat Sertoğlu, **a.g.m.**, s. 4-5.

¹⁰⁵ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, cilt III, VI. Kısım, I. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1971, s. 438-442; **BDHTH**, c. V/1, çizelge 6.

Çabuk Ateşli Sahra Topları	Krup Sahra	6	5,7/40	7200		1902
	Krup sahra (gayri müstakil nişan hatlı)	96	7,5/30	8000		1903
	Krup Sahra	66	4,7/40	5500		1904
	Krup Dağ	8	7,5/14	5000		1904
	Krup Sahra	18	7,5/40	8200		1904
	Krup Sahra (müstakil nişan hatlı)	462	7,5/30	8000		1905
	Krup Dağ	138	7,5/14	5000		1905
	Sahra Obüsü	18	15/14	7075		1905
	Krup Sahra	7	12/40	11000		1904
	Krup Top	15	15/40	12600		1904
	Krup Top	4	15/40	10300		1907
	Toplam	838				
Kıyı ve Muhasara Topları	Adi Kıyı	22	24/35	14500		1885
	Adi Kıyı	10	24/35	14800		1886
	Adi Kıyı	7	35,5/35	10000		1885
	Seri (Çabuk) Ateşli Kıyı	2	15/40	13000		1896
	Seri Ateşli Kıyı	2	21/40	12400		1902
Kıyı ve Muhasara Topları	Seri Ateşli Muhasara	18	10,5/30	10000		1905
	Adi Kıyı	6	35,5/22	9600		-
	Adi Kıyı	6	28/22	7600		-
	Adi Kıyı	4	26/22	7900		-
	Adi Kıyı	4	24/22	7500		-
	Adi Kıyı	3	21/22	7300		-

	Adi Kıyı	8	15/25	7600		-
	Adi Muhasara	10	12/24	8200		-
	Toplam	102				
Meşrutiyet Devrinde Satın Alınan veya mütefakilerden Tedarik Edilen Çabuk Ateşli Toplar	Fransız Şnayder Dağ Topu	108	7,5/13	5000	5,3	1908
	Krupp Seri Sahra	90	7,5/30	8000	6,3	1910
	Krupp Seri Sahra	8	7,5/50	8000	5,8	1910
	Krupp Seri Sahra	10	8,8/30	7400	14	1910
	Krup Sahra Obüsü	5	10,5/35	8600	14	1910
	Makinelî Top	20	3,7/30	3800	0,450	1910
	Krupp Seri Sahra	48	7,5/30	8000	6,3	1911
	Krup Süvari Sahra	40	7,5/30	8000	6,3	1911
	Krupp Seri Sahra Obüsü no:1	1	10/12	7500	Örnek	1911
	Krupp Seri Sahra Obüsü no:2	1	10/12	7500	örnek	1911
	Krupp Seri Sahra Obüsü	18	10,5/12	7500	16	1912
	Krupp Seri Sahra Obüsü	36	15/10,5	6050	41	1912
	Krupp Seri Sahra Obüsü	4	15/14	7075	41	1912
	Krupp Seri Sahra Obüsü	54	7,5/30	8000	6,3	1914
	Krupp Seri Sahra Obüsü	8	10,5/12	7500	16	1915
	Krupp Seri Sahra Obüsü	8	10,5/12	7500	16	1916
	Toplam	469				

Tablo 21: Değişik tarihlerde yurt dışından alınan toplar.

Top Cinsi	MERMİ		PARALAMA HAKKI		Menzili (m)
	Cinsi	Ağırlığı	Cinsi	(kg) Miktarı	
355/35 lik Kıyı Topu	Sert Döküm Dane	725	Karabarut	70	11700
	Çelik Zırh Dane			50	
240/35 lik Kıyı Topu	Tahrip Danesi Külahlı zırh Danesi	620	Trotil	49,2	16900
				51	
240/35 lik Kıyı Topu	Adi Dane (Tapalı)	215	Karabarut	80	11000
	Sert Dane			14	
	Çelik Zırh Dane			20	
280/22 lik Kısa Kıyı Topu	Külahlı zırh Danesi	190	Trotil	45	14800
	Tahrip Danesi			15	
	Dip Tapalı Tahrip Danesi				
280/22 lik Kısa Kıyı Topu	Tapalı Dane	140	Trotil		14300
	Tahrip Danesi				
280/22 lik Kısa Kıyı Topu	Tapalı Dane	199	Karabarut	11,5	7600
	Sert Dane	233,5	Karabarut	2,5	8000
260/20 lik Kısa Kıyı Topu	Tapalı Dane	159	Karabarut	9	7400
	Sert Dane	187		2	7900
240/20 lik Kısa Kıyı Topu	Tapalı Dane	118,5	Karabarut	1,45	7100
	Sert Dane	139			7500
210/20 lik Kısa Kıyı Topu	Tapalı Dane	79	Karabarut	4,75	6900
	Sert Dane	98,5		1,25	7300
150/26 lik Kızaklı Top	Bakır Çemberli Şarapnel	35,5	Karabarut	-	7000
150/40 lik Çabuk ateşli Gemi Topu	Tahrip Danesi	45,4	Trotil	-	12600
					17400
150/10,8 lik adi ateşli Obüs	Tahrip Danesi Lağım Danesi	41	Asitpikrit	8,2	6050

120/30 luk Ateşli Bulgar Topu	Şarapnel	20	Trotil	2,9	7800
	Dane				9700
	Ek Hartuç ile				12000
120/24 lük Sehpalı Muhasara Topu	Tapalı dane	15,05	Karabarut	1,142	6000
	Şarapnel	15,70		0,045	4000
260/6,4 lük Havan	Lağım danesi	91	Trotil	14,4	3980
210/6,4 lük Havan	Dane, Çelik	91			1000
	Uzun				3600
	Dane, Şarapnel				
80 mm lik Adi Ateşli Krup Top	Dane Şarapnel				3750
					1875
87/24 lük Mantelli Top	Dane Şarapnel				4900
					6000
Nordanfield					1600

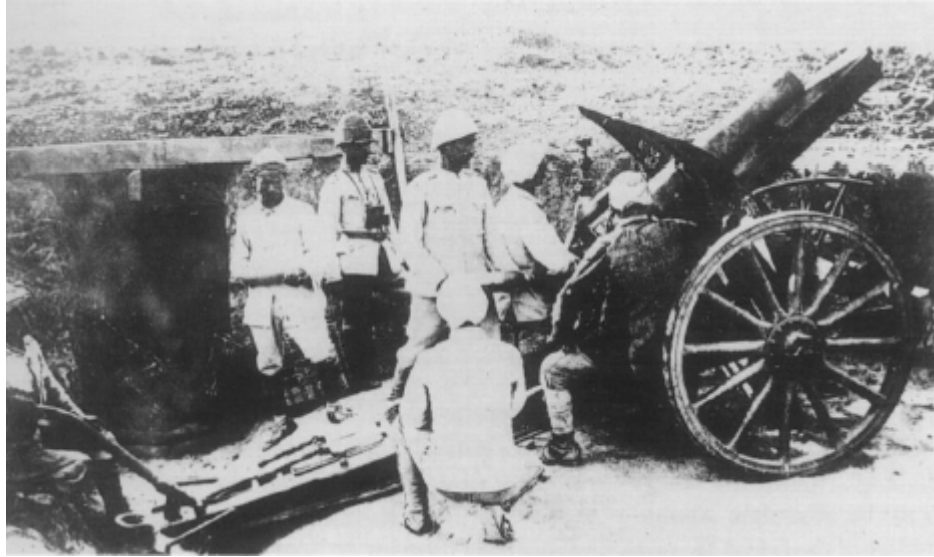
Tablo 22: Çanakkale Cephesi'nde kullanılan toplardan bazılarının özellikleri.

Resim 48: Uçaksavar Topçu birliği.

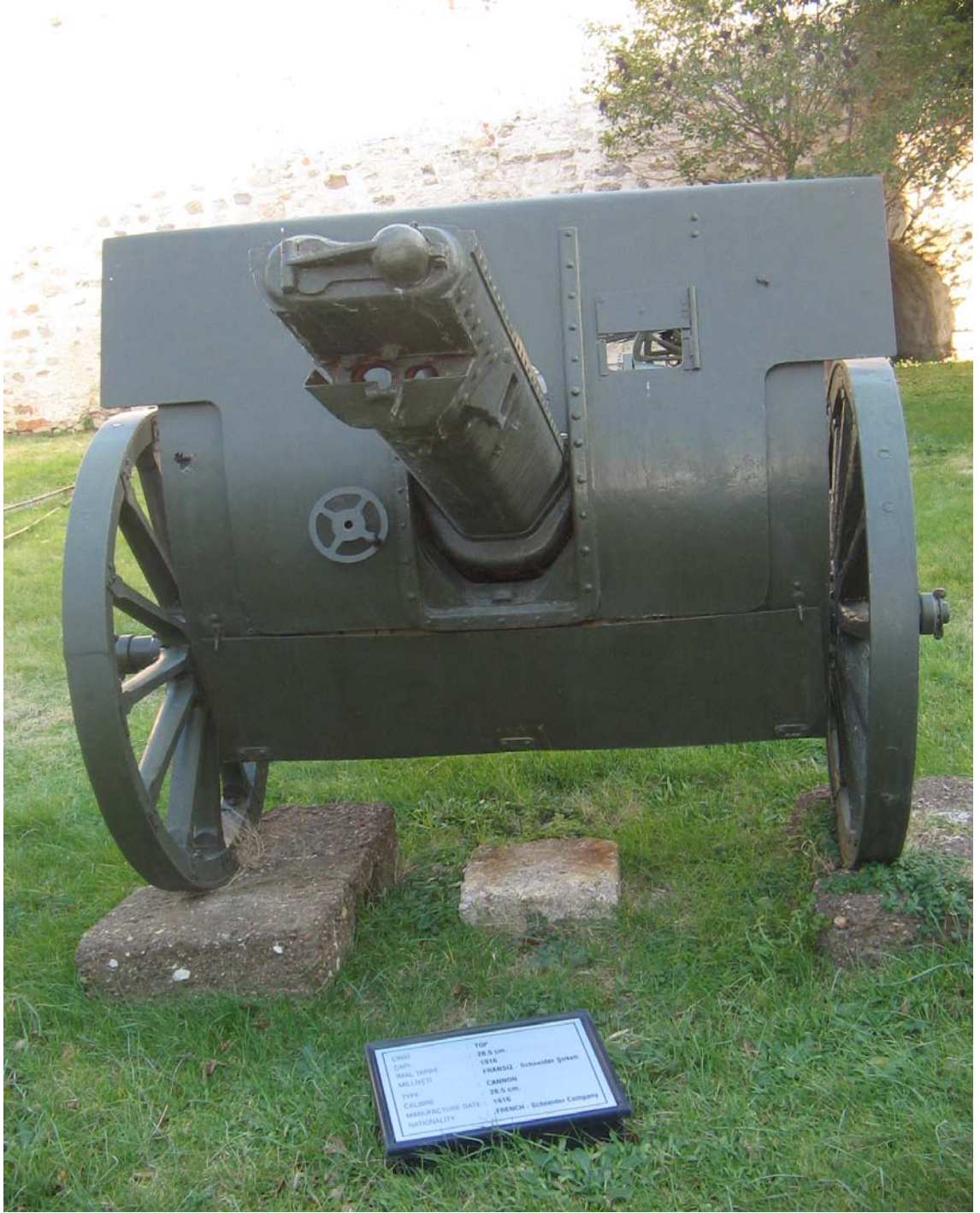

Resim 49:Bir uçaksavar topu. Önünde Türk ve Alman askerleri.

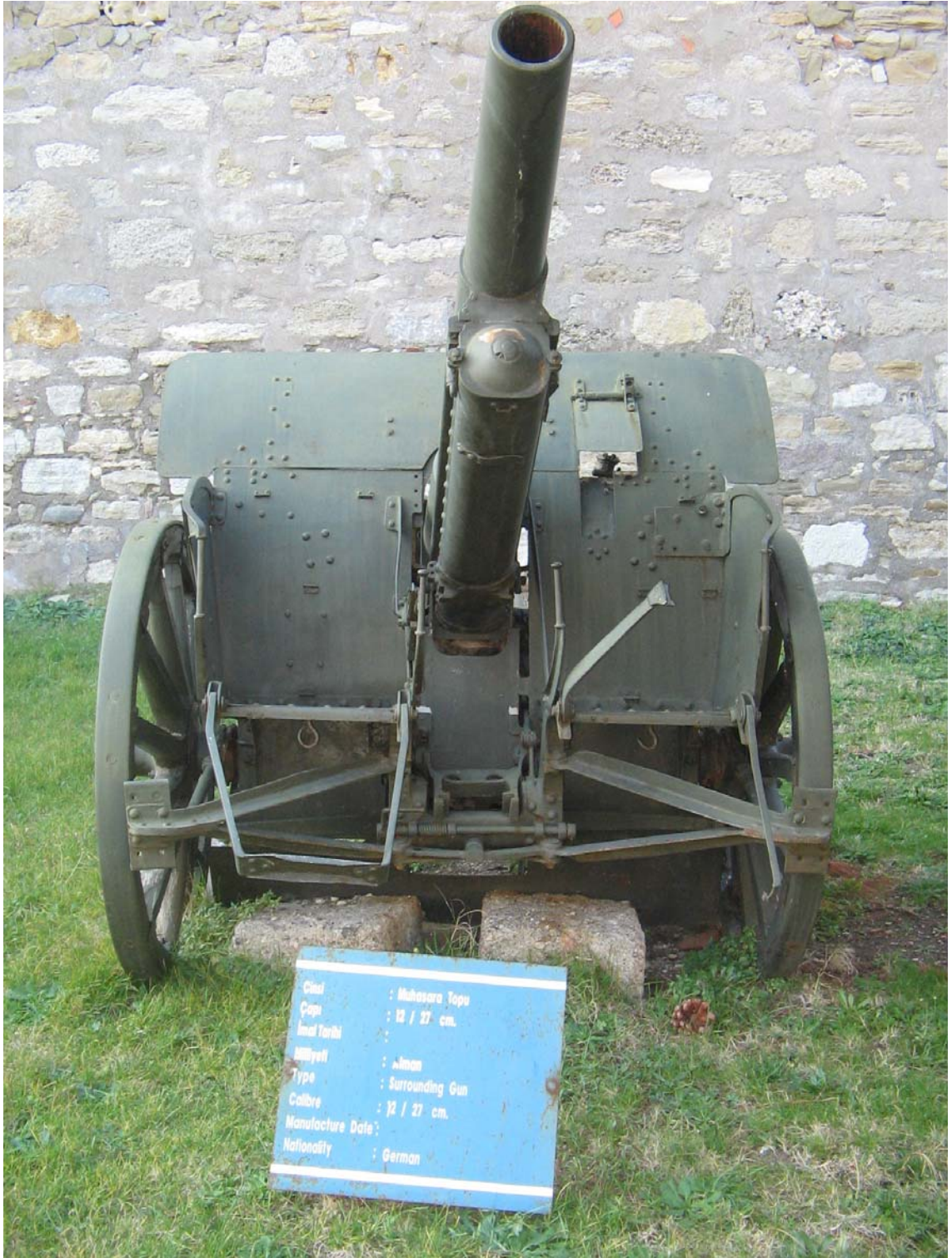

Resim 50: 105 mm'lik Howitzer¹⁰⁶.

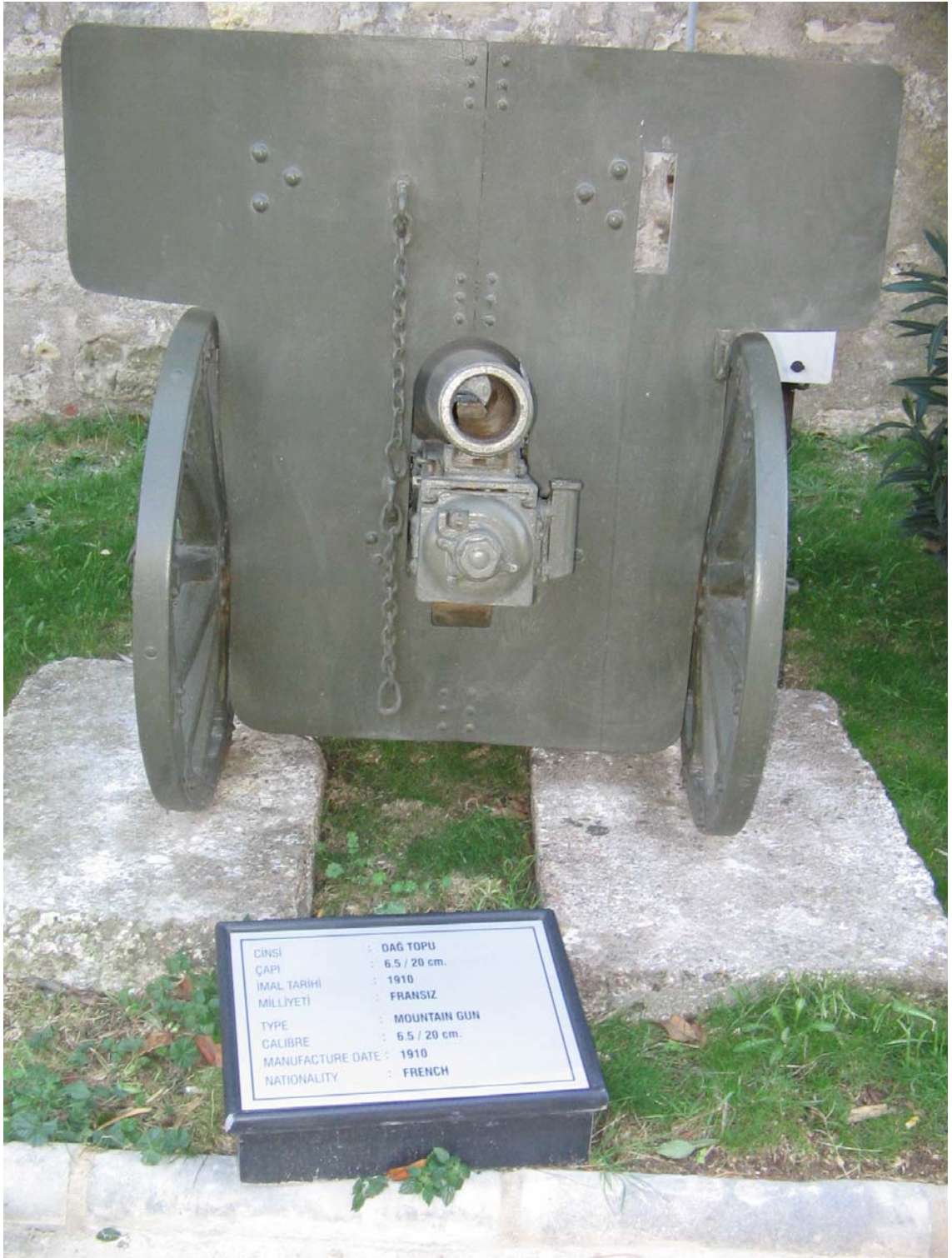
¹⁰⁶ Bu kelime Hollandaca "houwitser" ve Almanca "haubitze" kelimelerinden türetilmiştir. Olağan silah modellerine göre mermilerin ateşlenmesinde yüksek açı ve düşük hızda olmasından toplar arasında değişik bir modeldir. Genellikle kısa namluludur ve bu yüzden havan topu ve büyük toplar arasında bir geçiş olarak dikkate alınmalıdır. Howitzer Hollanda'da 17. yüzyılın sonunda ilk ortaya çıkmıştır. Howitzerler genelde Napolyon döneminde kullanılmışlardır. Sonra howitzerler sahra topçu bataryalarında sık sık kullanıldı ve özel bir birim gibi bu gruplarda kullanılmaya devam etti. Howitzerin farklı çap (büyüklükte) bir çok modeli kullanılmıştır. Özellikle önemli bir nokta 1910'da, Skoda Howitzer 30,5 cm modelini geliştirdi. 7 mil uzaklığa 846 librelük mermiyi ateşleyebiliyordu ve bu toplar 1914'te düşmana büyük zararlar veriyordu. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Stephen Bull, **a.g.e.**, s. 130, 131, Ayrıca Bkz. <http://en.wikipedia.org/wiki/Howitzer>; Devid Nicolle-Raffaele Ruggeri, **The Ottoman Army 1914-18**, Osprey Yay., Londra 1994, s. 16.

Resim 51: 28,5 cm'lik Fransız Snayder Topu. (Çimenlik Kalesi ve Müzesi)

Resim 52: 27 cm'lik Muhasara Topu. (Çimenlik Kalesi ve Müzesi)

Resim 53: Fransız dağ topu. (Çimenlik Kalesi ve Müzesi)

Resim 54: Alman Howitzer tipi Obüs. (Çimenlik Kalesi ve Müzesi)

II. BÖLÜM

XX. YÜZYIL BAŞINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN ÇANAKKALE CEPHESİ'NDEKİ DENİZ GÜCÜ VE BOĞAZ HARBİ'NDE DENİZ GÜCÜNÜN ROLÜ

2.1. Çanakkale Boğaz Harbi Öncesi Osmanlı Donanması

Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesine katıldıkları gerekçesiyle Haliç'e kapatılan gemiler, her türlü eğitim ve tatbikattan uzak bırakılmışlardı. II. Abdülhamit'in 33 yıl süren istibdat döneminde donanma atıl kalmıştı¹⁰⁷. Modern savaş araçlarına Osmanlı Devleti sahip olmadığı gibi birkaç torpidobot hariç donanması da eskiydi¹⁰⁸. 3 muharebe gemisi, 2 kruvazör, 2 torpido kruvazörü, 8 muhrip, 10 torpidobot, 17 gambot, 17 motorgambot olmak üzere 59 parçadan oluşuyordu. Muharebe gemileri çok eskiydi. 1908'den sonra donanma yeni yeni toparlanmaya başlamışken, muharebe edecek gücü olmadan, Trablusgarp ve onu takiben Balkan Harbi ile karşılaştı. Bunun yaralarını sarmakla meşgul olduğu bir sırada da I. Dünya Savaşı patlak verdi. Zamanın savaş usul ve tekniğine ayak uyduracak nitelikte değillerdi. İhtiyaç duyulan gemiler İngiltere ve Fransa'ya sipariş ediliyordu. Ancak İngiltere'ye sipariş edilen iki gemi I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden dolayı, Osmanlı donanmasına katılamadı. 21 Temmuz 1914'te İngiltere Reşadiye ve I. Osman adlı gemilere el koydu (Erin ve Agin adlarıyla İngiliz donanmasına katıldılar). Sultan Osman 27.000, Reşadiye 23.000 tonilatoluktu. Sürat 21-22 mildi. Ayrıca 305-340 mm toplara sahiptiler¹⁰⁹. 9 Eylül 1914'te Amiral Suşon'un Donanma Birinci Komutanlığına atandığında donanma üç tünden, üçüncü tünde iki takımdan oluşturulmuştu (Bkz. Tablo 23)¹¹⁰.

¹⁰⁷ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 2.

¹⁰⁸ Jehuda L. Wallach, **Bir Askeri Yardımın Anatomisi**, Çev. Fahri Çeliker, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1985, s. 136.

¹⁰⁹ **I. Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik**, cilt X, s. 96,97.

¹¹⁰ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, cilt III, s. 478.

1. Tümen	2. Tümen	3. Tümen	
		1. Takım	2. Takım
Yavuz Muharebe Kruvazörü	Midilli Kruvazörü	Yadigar-ı Millet	Taşoz
Barbaros Hayrettin Muharebe Gemisi	Hamidiye ve Mecidiye Kruvazörleri	Gayret-i Vataniye	Yarhisar
Turgut Reis Muharebe Gemisi	Berk-i Satvet Torpido Kruvazörü	Muavenet-i Milliye	Samsun
Mesudiye Muharebe Gemisi	Peyk-i Şevket Torpido Kruvazörü	Numune-i Hamiyet	Basra

Tablo 23: 9. Eylül 1914'te Osmanlı Donanması.

2.2. Çanakkale'de Osmanlı Donanması'nın Üstlendiği Görevler

Boğaz dışında gözlem ve keşif, mayın hatlarının tesisi, gemilerden sökülen toplarla karaya bataryaların kurulması, gemilerin demirli buldukları alandan aşırma atış yapma ve İstanbul-Çanakkale deniz nakliyatının korunması ve denizatlılarla mücadele görevlerin yanı sıra Muavenet-i Milliye Gemisi'nin saldırı hareketi olarak sıralanabilir¹¹¹.

Gözlem ve Keşif Görevleri:

Çanakkale'de hafif filoyu oluşturan Kütahya, Draç, Musul, Akhisar Yüzbaşı Aziz Mahmut Efendi komutasında, özel seferberliğin ilân edildiği gün (31 Temmuz 1914) Çanakkale'ye gelerek, Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı emrine girdiler¹¹². Bunlardan Draç ve Musul torpidoları, 1 Ağustos 1914'te keşif göreviyle boğaz dışına çıktılar. Bu torpidolar İmroz ve Bozcaada civarında dolaşarak çıkarma, kaçakçılık ve muhabere gibi hareketlere karşı savaş halindeymiş gibi müdahale edebileceklerdi. 5 Ağustos Burakreis, 8 Ağustosta da Gayreti Vataniye ve Numune-i Hamiyet muhriplerinin katılmasıyla, Müstahkem Mevki emrindeki filo; 2 muhrip, 4

¹¹¹ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 3; Vehbi Z. Dümer, "Çanakkale Savaşında Türk Bahriyesi" **Deniz Mecmuası** (336 nolu ektir), İstanbul 1935, s. 320.

¹¹² Fevzi Kurtoğlu, **a.g.m.**, s. 1; **BDHTH**, c. V/1, s. 38.

torpidobot ve 1 gambota ulaştı¹¹³. Keşif görevi ile boğaz dışına çıkan gemiler, I. Dünya Savaşı başladığı sırada Akdeniz’de bulunan, Goben ve Breslav Çanakkale Boğazı’na doğru hızla ilerlediklerini gördüler. Enver Paşa’nın emri ile 10 Ağustos 1914’te Çanakkale Boğazı’ndan geçtiler¹¹⁴. 12 Ağustos’ta Goben ve Breslav gemisini takip ederek Çanakkale Boğazı’nın girişinde bekleyen İngiliz zırhlılarına, Akhisar torpidosuyla gönderilen Teğmen Hasan aracılığıyla, 13 Ağustos 1914’te "Goben ve Breslav’ın Osmanlı Hükümeti’nce satın alınarak Yavuz ve Midilli adlarının verildiği" bildirildi¹¹⁵. 2 Ağustos 1914’te Almanya ile imzalanan ittifaktan sonra boğaz savaş gemilerine tamamen kapatılmış ve 4 ağustosta Selanik gemisi tarafından 22 mayınlık ilk mayın hattı döşenmişti. Ticaret gemilerinin boğazdan geçişi 27 Eylül 1914’e kadar gündüz vakti kılavuz gemiler aracılığı ile yapılmıştı. 26 Eylül 1914’e kadar keşif ve gözlem yapan torpidobotlar İngiliz ve Fransız gemilerinin ablukası ile karşılaşmışlar boğazdan dışarı çıkmalarını engellemişlerdir. Bunu üzerine boğaz 27 Eylül günü tamamen kapatılmıştır. 29 Ekim 1914 Rus Limanlarının Osmanlı Donanması tarafından bombardıman edilene kadar keşifler Çanakkale’de bulunan tek uçakla yapılmıştı¹¹⁶.

Mayın Hatlarının Oluşturulması

31 Temmuz 1914’te Boğaz’ın mayınlarla savunulmasından sorumlu ve doğrudan Bahriye Nezareti’ne bağlı bir mayın müfrezesi mevcut olup, komutanı Halifax (Halifaks) adlı bir Alman idi¹¹⁷. 18 Şubat 1915’e kadar boğazda dokuz mayın hattı oluşturuldu. Mayın hattı sonraki bir ay içinde on bir olacaktı¹¹⁸. Selanik, İntibah, Nusrat ve Samsun gemileri tarafından 18 Mart 1915’e kadar 11 hat mayın döşendi.(Bkz. Tablo 24) Döşenen mayın hatlarından birinci ikinci ve üçüncü hattın geçitlerini kapamak üzere 45 mayın dökülerek Mart 1915’e kadar 403 mayın kullanılmış oldu. 18 Mart 1915 muharebesinden sonra 28 Mart 1915’te Tenger-Domuzdere arasında 9 ve 31 Martta da Tengerdere önünde 10 mayınlık birer hat,

¹¹³ **BDHTH**, c. V/1, s. 86,87.

¹¹⁴ Fevzi Kurtoğlu, **a.g.m.**, s. 12; **BDHTH**, c. V/1,, s. 91.

¹¹⁵ **BDHTH**, c. V/1, s. 93.

¹¹⁶ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 3, 6.

¹¹⁷ **BDHTH**, c. V/1, s. 83-85.

¹¹⁸ **BDHTH**, c. V/1, s. 38.

Sivrihisar torpidobotu tarafından döşendi. 18 Mart 1915'te kazanılan savaşta mayınların önemli bir rolü olmuştu. Bu mayınlar, Nusrat mayın gemisinin 8 Mart 1915 sabahı, puslu ve yağışlı bir havada, düşman kontrol altındaki Erenköy Koyuna döktüğü hatta aittir. Müttefik filonun 3 zırhlı (Bouvet, Irresistible ve Ocean) kaybetmesi ve bir muharebe kruvazörünün (İnfexible) ağır hasara uğraması, bu mayınların eseridir¹¹⁹.

	Döşendiği Yer ve Tarihi	Döşeyen Gemi	Mayın adeti
1. Hat	Havuzlar- Kepezburnu arasına (4 Ağustos 1914)	Selanik Mayın Gemisi	22
2. Hat	1. Hattın 800 m kuzeyine (6 Ağustos 1914)	Selanik Mayın Gemisi	26
3. Hat	Dardanos-Baykuşburnu arası (15 Ağustos 1914)	İntibah Mayın Gemisi	40
4. Hat	3. Hat Güneyine (24 Eylül 1914)	İntibah Mayın Gemisi	29
5. Hat	Anadolu ve Rumeli Hamidîye tabyaları arası (1 Ekim 1914)	İntibah Mayın Gemisi	29
6. Hat	Üçüncü hat kuzeyinin Anadolu tarafına (9 Kasım 1914)	İntibah Mayın Gemisi	16
7. Hat	Kepez-Havuzlar güneyi (17 Aralık 1914)	Nusrat Mayın Gemisi	50
8. Hat	Beşinci hat güneyine (17 Aralık 1914)	Samsun Gemisi	28
9. Hat	2. ve 8. mayın hatları arasına (30 Aralık 1914)	Nusrat Mayın Gemisi	30
10. Hat	Çimenlik-Değirmenburnu arası (26 Şubat 1915)	İntibah Gemisi	53
11. Hat	Karanlık Liman (8 Mart 1915)	Nusrat Mayın Gemisi	26

Tablo 24:18 Mart 1915'e kadar döşenen mayın hatları.

Bunlardan başka, 1. Hattın geçitlerini kapatmak için 19 Ağustos 1914'te 8 ve 1 Ekim 1914'te de 9 mayın döşenmişti. 2. Hattın geçitlerini kapatmak için 17 Ağustos 1914'te 4, 19 Ağustos 1914'te 8 ve 1 Ekim 1914'te de 9 mayın döşenmişti.

¹¹⁹ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. .6-7.

3. hattın geçitlerini kapamak için ise 24 Ağustos 1914'te ve 27 Eylül 1914'te boğazın trafiğe tamamen kapatıldığı gün 4 mayın döşenmiştir. Böylece geçitleri kapatmak için 45 mayın daha dökülmek suretiyle 18 Mart 1915, büyük deniz taarruzuna kadar 403 mayın kullanılmış oldu. 18 Mart 1915 saldırısından sonra 28 Mart 1915 de Tenger-Domuzdere arasında 9 ve 31 Martta da Tengerdere önünde 10 mayınlık birer hat, Sivrihisar torpidobotu tarafından döşendi¹²⁰. Birleşik Filo'nun mayın hatlarıyla ilk mücadeleleri 19 Şubat 1915'te başlamıştı. 18 Mart Birleşik Filo saldırısı öncesi 17 Martta keşif amaçlı Erenköy üzerinde uçan İngiliz uçağı, mayın arama-tarama gemilerinin verdiği rapor gibi bölgenin temiz olduğunu belirtmiştir. 18 Mart 1915'e kadar mayın arama-tarama gemileri 11 hat mayının sadece üç hattını etkisiz hale getirebilmişti¹²¹. 18 Mart günü Birleşik Filo üç grup halinde boğaza giriş yapmıştı. Birinci grup; Queen Elizabeth, Agamemnon, Lord Nelson, İnflexible ikinci grup; Ocean, İrresistible, Albion, Vengeance, Swiftsure, Majestic, Cornwallis, Canapos üçüncü grup; Gaulois, Suffren, Charlemagne, Triumph, Bouvet, Prince George gemilerinden oluşmaktaydı. Birleşik Filo, dönemin en modern 18 adet savaş gemilerinden teşkil edilmişti (Bkz. Tablo 25)¹²². Zamanın bu en güçlü donanması karşısında ise Barbaros ve Turgut Reis zırhlısı manialar arkasında beklemişlerdi. Boğazdan Birleşik Filo'nun geçebilme olasılığına karşı denizde ilk savunmayı yapacaklardı. Osmanlı donanmasının diğer gemileri de Marmara denizi ve İstanbul civarında aynı maksatla göreve hazır durumdaydılar¹²³. Fakat adı geçen iki gemiye gerek kalmamıştı. Çünkü 18 Martta mayın hatları etkisini göstermişti. Çanakkale Müstahkem Mevkii Topçusunun da başarılı savunması ve Karanlık Liman civarındaki mayınların da katkısıyla Birleşik Filo ağır kayıplarla (Bouvet, Ocean ve İrresistible gemileri batmış, İnflexible, Gaulois, Suffren, ve Agamemnon savaş dışı kalarak muharebe edemez duruma gelmişti. İnsan Zayıatı ise 800'ü bulmuştu.) geri çekilmek zorunda kalmıştı¹²⁴.

¹²⁰ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 7; **BDHTH**, c. V/1, s. 94.

¹²¹ Saim Besbelli **a.g.m.**, s. 8; **BDHTH**, c. V/1, s. 287.

¹²² Fevzi Kurtoğlu, **a.g.m.**, s. 116; **BDHTH**, c. V/1, Çizelge 11.

¹²³ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 13; Erdoğan M. Satıcı, **a.g.m.**, s. 44.

¹²⁴ İhsan Ilgar, **a.g.e.**, s.54;**BDHTH**, c. V/1, s. 211.

Geminin Adı	Sınıfı	Yapılış Tarihi	Tonajı	Hızı Mil	Topların Çapı (Milimetre)															Torpedo		
					381	305	274, 3	254	233, 6	190, 5	162, 5	152	139, 7	101	80	76	65	57	47		37	
Queen Elizabeth	Muharebe Gemisi	1913	27,500	25	8							16				12			4		4 Adet 533 mm'lik Torpedo kovanı.	
İnfexible	Muharebe Gemisi	1907	17,250	28		8							16								3 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.	
Agamemnon	Muharebe Gemisi	1906	16,500	18,5		4			10							15			16		5 Adet 533 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.	
Lord Nelson	Muharebe Gemisi	1906	16,500	18,5		4			10							15			16		5 Adet 457 mm'lik Torpedo kovanı.	
Ocean	Muharebe Gemisi	1898	12,950	18,25		4						12				12				6	4 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.	
İrresistible	Muharebe Gemisi	1898	15,000	18		4						12				18				6	4 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.	
Albion	Muharebe Gemisi	1898	12,950	18,25		4						12				12				6	4 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.	
Vengeance	Muharebe Gemisi	1899	12,950	18,25		4						12				12				6	4 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.	
Swiftsure	Muharebe Gemisi	1903	11,800	20			4		14						14	1		4			2 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.	
Majestic	Muharebe Gemisi	1895	14,900	16,5		4						12				18				12	4 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.	
Canopus	Muharebe Gemisi	1897	12,950	18,25		4						12				12				6	4 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.	
Corwallis	Muharebe Gemisi	1901	14,000	19		4						12				12				6	4 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.	
Suffren (Fransız)	Muharebe Gemisi	1899	12,750	18		4					10		8							22	4 Adet 457 mm'lik Torpedo 2 Su üstü, 2 Sualtı kovanı.	
Bouvet (Fransız)	Muharebe Gemisi	1896	12,205	17		2	2						8	8						10	20	4 Adet 457 mm'lik Torpedo 2 Su üstü, 2 Sualtı kovanı.
Gaulois (Fransız)	Muharebe Gemisi	1896	11,260	18		4							10	8						20		4 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.
Charlemagne (Fransız)	Muharebe Gemisi	1895	11,260	18		4							10	8						20		4 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.
Triumph	Muharebe Gemisi	1903	11,800	20			4		14						14	1		4			2 Adet 457 mm'lik Torpedo Sualtı kovanı.	
Prince George	Muharebe Gemisi	1895	14,900	16,5		4						12				18				12	5 Adet 457 mm'lik Torpedo 4 Sualtı, 1 Su üstü kovanı.	
				Toplam	8	62	2	8	20	28	10	112	28	48	28	158		8	168	20		

Tablo 25: Bileşik Filo'nun Çanakkale Boğazı Muharebesine Katılan Muharebe Gemileri ve Özellikleri

Deniz bataryaları:

Gerek mayın hatlarının savunulmasında ve gerekse Birleşik Filo ile savaşta deniz bataryalarının katkısı olmuştur. Donanmadan alınan toplar ve gemilerden alınan personelle oluşturulan bataryalardı. Mesudiye Gemisi'nden çıkarılan üç adet 15 cm'lik top 2 Ocak 1915'te Başkuştepe eteğine mevzilendirildi. Bu batarya Deniz Yüzbaşı Kemal kumandasında, 18 Martta isabetli atışlarıyla Birleşik Filo'yu yıpratmayı başarmıştı. Muin-i Zafer gemisinden sökülen dört adet 15 cm'lik top Mesudiye Tabyası'nın yanına mevzilendirilmişti. Bu batarya Deniz Teğmen Haydar kumandasındaydı. Asaritevfik zırhlısından çıkarılan üç adet 5 cm'lik topla Ekim 1914 başında takviye edilen bu batarya, etkili bir ateş gücüne kavuşmuştu. Şubat 1915'te Ertuğrul gemisinden sökülen 4 adet 5,7 cm'lik topla Mesudiye Tabyası'nın yakınında, üç adet 5,7 cm'lik ve üç adet 7,5 cm'lik topla Kepezburnu'nda ve Mart 1915'te ise altı adet 4,7 cm'lik topla Kumburnu'nda bataryalar oluşturulmuştu. Berkisatvet gemisinden sökülen 4 adet 5,7 cm'lik topla Berkisatvet bataryası adı ile Akyarlar doğusuna, Deniz Yüzbaşı Mustafa'nın emrinde mevzilendirildi. Şubat 1915'te Muinizafer gemisinden sökülen iki adet 15 cm'lik top ve Asaritevfik gemisinden çıkarılan üç adet 5 cm'lik topla Ekim 1914'te, Dardanos'ta batarya oluşturuldu. 18 Mart günü bombardıman sonucu şehit olmaları üzerine tabya kumandanları Hasan ve Mevsuf'un adları, Dardanos tabyasına verilerek, tabyanın adı Hasan-Mevsuf Tabyası olmuştur¹²⁵.

Türk Donanma Komutanı Amiral Suşon'un, Boğaz savunmasının güçlendirilmesi ve merkez grubunun ateşine yardım açısından, Mesudiye Muharebe Gemisi'nin bir bordasındaki 6 adet 15'lik toplarla, boğazın girişini yalayıcı biçimde demirleyebileceği, öteki bordasındaki 6 adet 15'lik toplar da, sökülüp kıyıda mevzilendirilerek kullanılmasıyla ilgili 1 Eylül 1914 tarihli önerisi yer alıyordu. Kabul gören bu öneri üzerine 23 Ağustosta Mesudiye zırhlısı Çanakkale'ye geldi. Küçük toplarıyla mayın hatlarını savunmak, torpido hücumlarını defetmek ve 15'lik toplarıyla uzak mesafeden ateş etme görevlerini üstlendi. Böylece Merkezi Tahkimatta yer alan tabyalara da yardımcı olabilecekti Sarısığlar'a demirleyen ve

¹²⁵ Vehbi Z. Dümer, **a.g.m.**, s. 320; Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 10.

sabit batarya olarak kullanılması planlanan Mesudiye Zırhlısı, İngiliz B-11 denizaltısı tarafından 13 Aralık 1914'te batırıldı¹²⁶.

Mesudiye gemisinin bir İngiliz denizaltısı tarafından batırılmasından sonra denizatlılara karşı balıkçı ağlarından yararlanıldı ve şamandıralar yardımıyla ağlar boğaza gerildi¹²⁷. Mesudiye'nin batırılmasından sonra, düşman denizaltılarının Marmara'ya sızması olasılığına karşı; Mudanya'da ve Marmara Adası'ndaki Galata yatıyla, İstanbul vapuru; Çanakkale Boğazı'nda ise, Pelengiderya ve Isa Reis görevlendirildiler. Böylece Ferman, Isa Reis ve Nusrat gemileri tarafından Saphir adlı denizaltı, 15 Ocak 1915'te batırıldı¹²⁸. Adı geçen gemiler denizaltı ile mücadele ederken Çanakkale Boğazı'nın savunmasına yardımcı olmak ve Birleşik Filo'nun Boğazı geçmesi halinde, fedai olarak görev yapmak üzere iki muharebe gemisi (Barboros Hayrettin Paşa, Turgut Reis), Yarbay Arif komutasında 17 Şubat 1915'te Nara Burnu kuzeyine geldiler. Bileşik Filo'nun Çanakkale Boğazı Muharebesine katılan yeni ve iyi donanımlı muharebe gemilerine karşı boğazda iki gemi vardı¹²⁹.

Osmanlı Donanması, Çanakkale'ye yapılan asker, erzak ve cephane nakliyatını savaşın sonuna kadar korumuşlar ve boğazı geçebilecek Birleşik Filo ile çarpışmak için Marmara Denizi'nde hazır bulundular. 19 Şubat 1915'te yapılan Birleşik Filo saldırısı sırasında İstinye'de bulunan Donanma kumandanlığı Çanakkale'den gelen telgraf üzerine Osmanlı donanması'nın harekete hazır durumda göreve hazır beklemelerini emretmişti. Birleşik Filo'nun boğazı geçme olasılığına karşı Barbaros ve Turgut Reis ilk savunmayı yapacaklardı. Diğer gemiler ise İstanbul Boğazı'nı koruyacaklardı¹³⁰. 6 Mart 1915'te Queen Elizabeth gemisi, Kabatepe açıklarından Çanakkale ve Kilitbahir Tabyalarını aşırma ateşiyle bombardıman ediyordu. Bunun üzerine Nara'da bulunan Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis,

¹²⁶Selahattin Adil, **a.g.m.**, s. 12; Fevzi Kurtoğlu, **a.g.m.**, s. 22; Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 10; **BDHTH**, c. V/1, s. 94.

¹²⁷Selahattin Adil, **a.g.m.**, s. 12.

¹²⁸**BDHTH**, c. V/1, s. 105.

¹²⁹**BDHTH**, c. V/1, s. 38.

¹³⁰Dümer s. 324.

Eceabat açıklarından yaptıkları aşırma atışlarıyla Kabatepe kıyılarındaki Queen Elizabeth'in Çanakkale'yi bombardıman etmesini engellemişlerdi¹³¹.

2.3. Çanakkale Cephesi'nde Osmanlı Donanması Gemileri ve Özellikleri

Mesudiye Zırhlısı:

Tonajı 9200 ton, sürati ise 16 mil idi. 1874-1876 yılları arasında İngiltere'de yapıldı. 2 adet 23.4, 12 adet 15, 14 adet 7.6, 10 adet 5.7 ve 2 adet 4.7 cm'lik top mevcuttu¹³². Tam boy 102,4 m, genişlik 17,9 m, derinlik 7,9 m'dir. 665 mürettebata sahipti¹³³. 13 Aralık 1914'te Çanakkale-Sarısığlarda yüzer batarya olarak demirli iken B-11 İngiliz denizaltısı tarafından batırıldı¹³⁴.

Resim 55: Mesudiye zırhlısı.

¹³¹ **BDHTH**, c. V/1, s. 153.

¹³² Saim Besbelli, **a.g.m.**, s.28

¹³³ Ahmet Gülerüz-Bernd Langensiepen, **1828-1923 Osmanlı Donanması**, Denizler Kitapevi, tarih yok, İstanbul, s. 99.

¹³⁴ Fevzi Kurtoğlu, **a.g.m.**, s. 48; Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 11; **BDHTH**, c. V/1, s. 94.

Turgut Reis ve Barbaros Hayrettin Zırhlıları:

Tonaj 10060 ton, sürat ise 16 mil idi. Tam boy 115,7 m, genişlik 19,5 m, derinlik ise 7,6 m idi. 1891-1893 yılları arasında Almanya'da yapıldı. 6 adet 28, 8 adet 10.5 ve 8 adet 8.8 cm'lik top, 1 adet 45 cm'lik torpido kovanı (Su üstü), 2 adet 45 cm'lik torpido kovanı (Su altı) silah mevcuttu. 1914-1915 I. Dünya Harbi Çanakkale müdafaasına endirekt atışlarla katıldılar. 10.5 ve 8.8 cm'lik toplarından bir kısmı ile set bataryaları kuruldu. 8 Ağustos 1915'te Barbaros E-11 İngiliz denizaltısı tarafından Bolayır önlerinde batırıldı¹³⁵. Çanakkale muharebeleri esnasında 24 yaşını doldurmuş olan bu iki eski muharebe gemisi henüz 1915 Şubat ortalarında Nara bölgesinde yer alarak, düşmanın 19 ve 25 şubat 1915 tarihlerinde boğaz ağzındaki tabyaları bombardımanla 18 Mart 1915 büyük Boğaz muharebesi esnasında, mayın hatları gerisinde son savunma hattını teşkil etmişlerdi.

Resim 56: Barbaros Zırhlısı.

¹³⁵ Saim Besbelli, a.g.m., s. 29; Hüseyin Fuat, **Kuva-yı Umûmiye-i Bahriye (Bi'l-Cümle Devletlerin Kuvve-i Bahriyesinden Bâhistir)**, Matbaa-i Bahriye, İstanbul 1329 (rumi), 1913 (miladi), s. 6.

Muavenet-i Milliye Muhribi:

Tonajı 616 ton, sürati ise 30 mil idi. 2 adet 7, 2 adet 5,7 cm'lik top, 3 adet 45 cm'lik torpido kovana sahipti. 1909 - 1910 yılları arasında Almanya'da yapıldı. Temmuz 1910 eşi olan diğer üç gemi (Gayret, Yadigâr ve Numune) ile birlikte Donanma Cemiyeti tarafından satın alındı. 29 Ekim 1914'te Rus limanlarına yapılan baskında Odesa önündeydi. 1914-1918 yılları arasında Karadeniz harekâtına katıldı ve Marmara'da denizaltı karakolu ve emniyeti ile görevlendirildi. 13 Mayıs 1915'te Morto Koyu açıklarında demirli bulunan Goliath adlı İngiliz zırhlısını batırdı¹³⁶. 89 Osmanlı askeri, 23'te Alman askeri olmak üzere 112 mürettebatı vardı. Geminin tam boyu 74 m, genişliği 7,9 m ve derinliği 3 m idi¹³⁷. 10 Mayıs'ta Çanakkale'ye gelen muhrip, düşmanın hareketlerini iki gün gözledikten sonra 12/13 Mayıs gecesi Soğanlıdere'den harekâta geçti. Kısa bir süre sonra karşılaştığı iki düşman muhribinden sıyrılarak 13 Mayıs gecesi saat 01.15 de yaptığı çok başarılı bir hücumla 13150 tonluk Goliath İngiliz muharebe gemisinin 750 kişilik mürettebatıyla sulara gömülmesini sağladı¹³⁸.

Yarhisar Muhribi:

Tonajı 290 ton, sürati 27 mil idi. 1 adet 6,5 ve 6 adet 4.7 cm'lik top, 2 adet 45'lik kovan mevcuttu. 1906-1907 yılları arasında Fransa'da, eşi olan diğer üç gemi ile birlikte (Taşoz, Samsun ve Basra) yaptırıldı. 1908'de donanmaya katıldı. 1914-1915 yıllarında I. Dünya Harbinde Marmara'da denizaltı karakolu ve konvoy emniyeti görevinde bulundu. Karadeniz harekâtına katılan muhripler arasındaydı. 3 Aralık 1915'te Marmara'da E-11 İngiliz denizaltısı tarafından batırıldı¹³⁹. Geminin tam uzunluğu 58,2 m, genişliği 6,3 m ve derinliği 2,8 m'dir. 1915 yılında 74 Osmanlı askeri, 17 Alman askeri olmak üzere toplam 91 mürettebatı vardı¹⁴⁰.

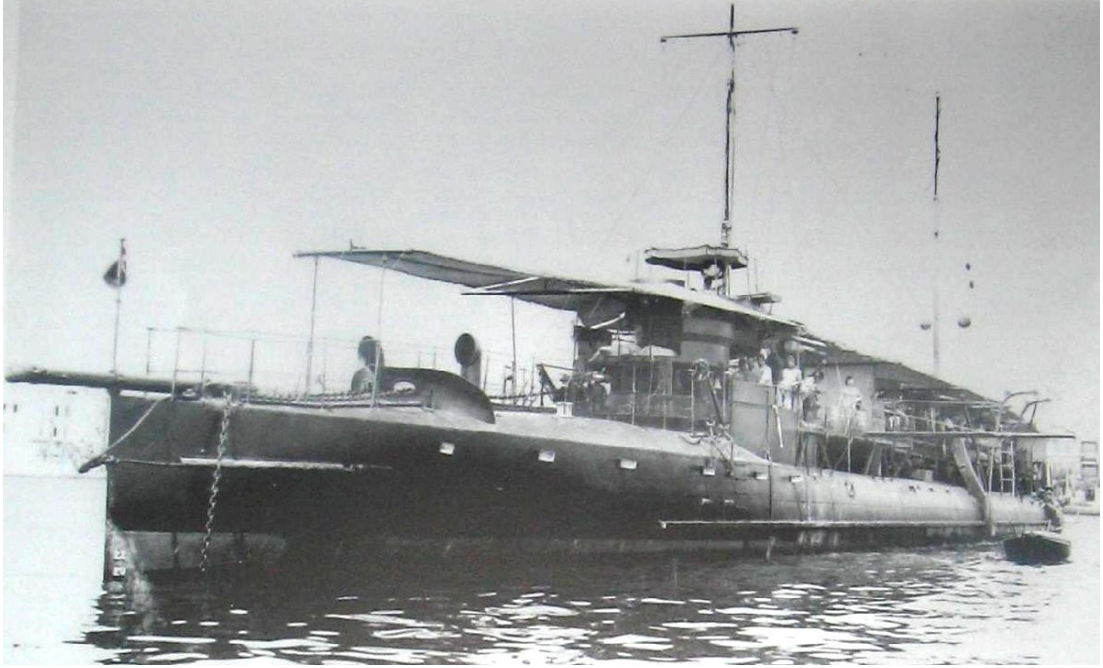
¹³⁶ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 30.

¹³⁷ Ahmet Gülerüz, **a.g.e.**, s. 182.

¹³⁸ Erdoğan M. Satici, "Çanakkale Zaferi'nde Türk Deniz Kuvvetleri", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Milli Eğitim Basımevi, sayı 39, İstanbul 1990, s. 43.

¹³⁹ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 31.

¹⁴⁰ Ahmet Gülerüz, **a.g.m.**, s. 176.

Resim 57: Yarhisar Muhribi¹⁴¹.

Sultanhisar Torpidobotu:

Tonajı 97 ton, sürati ise 27 mil idi. Bir ikiz kovan mevcuttu. 1906 yılında Fransa'da yaptırıldı. 1907 sonunda donanmaya katıldı. Marmara'da denizaltı karakolu ve konvoy emniyetinde görev aldı¹⁴². Ayrıca 25 Nisan 1915'te boğazdan girmeyi başaran 800 tonluk AE-2 düşman denizaltısını Marmara Adaları önünde 30 Nisan 1915'te batırarak 32 kişilik mürettebatını esir aldı¹⁴³. Tam boyu 40,2 m genişliği 4,4 m ve derinliği 1,9 m'dir¹⁴⁴.

Demirhisar Torpidobotu:

Tonajı 97 ton, sürati ise 27 mil idi. Bir ikiz kovan mevcuttu. 1906 yılında Fransa'da yaptırıldı. 1907 sonunda donanmaya katıldı. Marmara'da denizaltı karakolu ve konvoy emniyetinde görev aldı¹⁴⁵. Çanakkale Bölgesi'nde ve Ege

¹⁴¹ Ahmet Güteryüz, **a.g.m.**, s. 179.

¹⁴² Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 31.

¹⁴³ Erdoğan M. Satıcı, **a.g.m.**, s. 43.

¹⁴⁴ Ahmet Güteryüz, **a.g.m.**, s. 172.

¹⁴⁵ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 31.

Denizi'ndeki düşman deniz nakliyatını baltalamak maksadıyla 7 Mart 1915 akşamı düşmanın karakol gemilerinden sıyrılarak boğazdan çıkmaya muvaffak olan 97 tonluk bu küçük gemi, İzmir Limanı'nı üs olarak kullanmak suretiyle 16 Nisana kadar bu bölgede faaliyette bulunarak Ern Rikmers adlı İngiliz uçak gemisini yaraladı. Daha sonra makinalari bozulan gemi, Sakız adasının Kalamiti koyunda baştankara mürettebatı tarafından karaya oturtulmuş ve tahrip edilmiştir¹⁴⁶. Tam boyu 40,2 m genişliği 4,4 m ve derinliği 1,9 m olan gemi 1915 yılında 32 Osmanlı askeri 4'te Alman askeri olmak üzere toplam 36 mürettebata sahipti¹⁴⁷.

Sivrihisar Torpidobotu:

Tonajı 97 ton, sürati ise 27 mil idi. Bir ikiz kovan mevcuttu. 1906 yılında Fransa'da yaptırıldı. 1907 sonunda donanmaya katıldı. Sivrihisar Çanakkale'de mayın hizmetinde bulundu. Marmara'da denizaltı karakolu ve konvoy emniyetinde görev aldı¹⁴⁸. Tam boyu 40,2 m genişliği 4,4 m ve derinliği 1,9 m'dir¹⁴⁹.

Draç, Kütahya, Akhisar ve Mesut Torpidobotları:

Tonajı 167 ton ve sürati 23 mil idi. 2 adet 3.7 cm'lik top, 1 adet 45 cm'lik kovan mevcuttu. 1914-1918 yılları arasında Çanakkale'de, keşif ve gözlem hizmetinde bulundular. Marmara'da denizaltı karakolu ve konvoy emniyeti hizmetlerinde de bulundular¹⁵⁰.

Pelengiderya Gambotu:

Tonajı 585 ton ve sürati 18 mil idi. 1890 yılında inşa edilmiştir. 3 adet 7,5 ve 4 adet 4.7 cm'lik top mevcuttu. 2 adet torpido kovanı vardı. Uzunluğu 75 m, genişliği 8,2 m ve derinliği de 5 m idi. I. Dünya Savaşı'nda, Marmara'da denizaltı karakolu hizmetinde bulundu. 22 Mayıs 1915 Bakırköy önlerinde E-11 denizaltısı tarafından batırıldı¹⁵¹.

¹⁴⁶ Erdoğan M. Saticı, **a.g.m.**, s. 41.

¹⁴⁷ Ahmet Güteryüz, **a.g.m.**, s. 172.

¹⁴⁸ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 31.

¹⁴⁹ Ahmet Güteryüz, **a.g.m.**, s. 172.

¹⁵⁰ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 33.

¹⁵¹ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, cilt III, Bkz. Ek-10.

Preveze, Aydınreis, Sakız ve Burakreis Gambotları:

Tonajları 510 ton ve süratleri ise 14 mil idi. 2 adet 10 ve 2 adet 4,7 cm'lik topları vardı. 1913 Fransa'da yaptırıldılar. 1914'te donanmaya katıldılar. 1914-1918 Çanakkale ve Marmara'da denizaltı karakolu ve konvoy emniyeti hizmetinde bulundular¹⁵².

Kemalreis, İsareis ve Hızırreis Gambotları:

Tonajları 420 ton ve süratleri ise 14 mil idi. 3 adet 7,5 ve 2 adet 4,7 cm'lik top mevcuttu. 1913'te Fransa'da yaptırıldılar. 1914'te donanmaya katıldılar. Kemalreis'in ilk adı Durakreis idi. Burakreis ile karıştırmamak için sonradan adı değiştirilmişti. I. Dünya Savaşı sırasında Marmara ve Çanakkale'de denizaltı karakolu hizmetinde bulundular. Marmara'da konvoy emniyeti de yapmışlardı¹⁵³.

Nusrat Mayın Gemisi :

Tonajı 365 ton ve sürati ise 15 mil idi. 2 adet 4,7 cm'lik topa sahipti. 40 mayın taşıma kapasiteliydi. 1912'de Almanya'da Kiel'de yaptırıldı. I. Dünya Savaşı sırasında İzmir ve Çanakkale'de mayın hizmetinde bulundu¹⁵⁴. Çanakkale Müstahkem Mevki Kumandanlığı teşkilatındaki mayın gurubunda çalışan Nusrat gemisi 8 Mart gecesi sabaha karşı Erenköy Koyu'na 26 adet mayın döşedi. Martın 12 ve 13. geceleri 2 karakol gemisiyle 7 balıkçı gemisi, 7 muhrip himayesinde Boğaz'a girerek Kepez'e kadar mayın tarayan İngiliz gemileri, Nusrat'ın döktüğü mayınları bulamadılar¹⁵⁵. Bouvet, Ocean ve Irressistible gemileri mayınlara çarparak batmıştı¹⁵⁶.

¹⁵² Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 35.

¹⁵³ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 36.

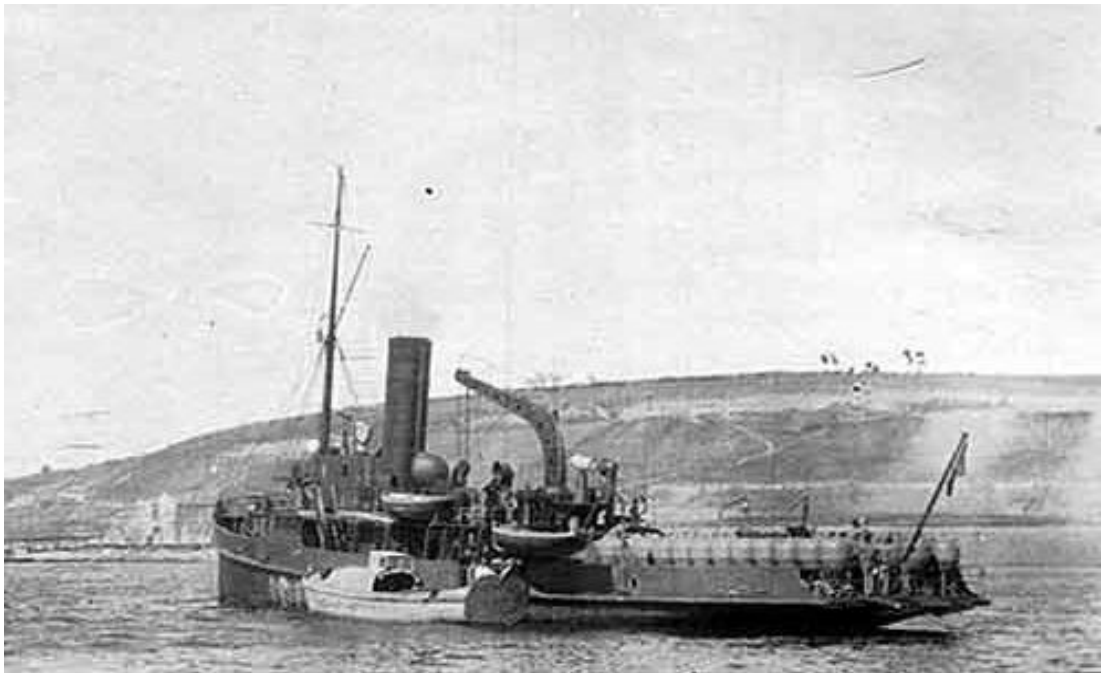
¹⁵⁴ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 37.

¹⁵⁵ Erdoğan M. Satıcı, **a.g.m.**, s. 42.

¹⁵⁶ **BDHTH**, c. V/1, s. 211.

Resim 58: Resimdeki gemi Nusrat mayın gemisinin aslına uygun olarak yapılan ve Çimenlik Kalesi'nde sergilenen maketidir.

Resim 59: Nusrat Mayın Gemisi'nin 1915 yılına ait bir resim.

İntibah (Uyanık) Mayın Gemisi:

Tonajı 616 ton ve sürati 14 mil idi. 1 adet 7,5 ve 2 adet 5,7 cm'lik topa sahipti. 50 mayın taşıma kapasiteliydi. 1886'da İngiltere'de büyük bir kurtarma römorkörü olarak inşa edilen bu gemi sonradan Osmanlı Devleti tarafından satın alınarak mayın gemisi haline getirildi. 1914-1918 Çanakkale ve Karadeniz boğazında mayın hizmetinde bulundu¹⁵⁷.

Selanik Mayın Gemisi:

Tonajı 270 ton ve sürati 12 mil idi. 1 adet 3,7 cm'lik top mevcuttu. 25 mayın taşıma kapasitesine sahipti. İngiliz yapımı olan bu gemi römorkör olup, Osmanlı Devleti tarafından satın alınmıştır. 1914-1918 yılları arasında mayın hizmetinde görev aldı. Çanakkale'de ilk mayın hatlarını döşedi¹⁵⁸.

Giresun Mayın Depo Gemisi:

Tonajı 3056 ton ve sürati 12 mil idi. 200 mayın taşıma kapasitesine sahipti. 1877'de İngiltere'de yapıldı. 1910'da Donanma Cemiyeti tarafından satın alındı. 1914-1918 yılları arasında I. Dünya Savaşı başladığı sırada Çanakkale'de mayın depo gemisi, sonradan nakliyatta da kullanıldı¹⁵⁹.

Ertuğrul Yatı:

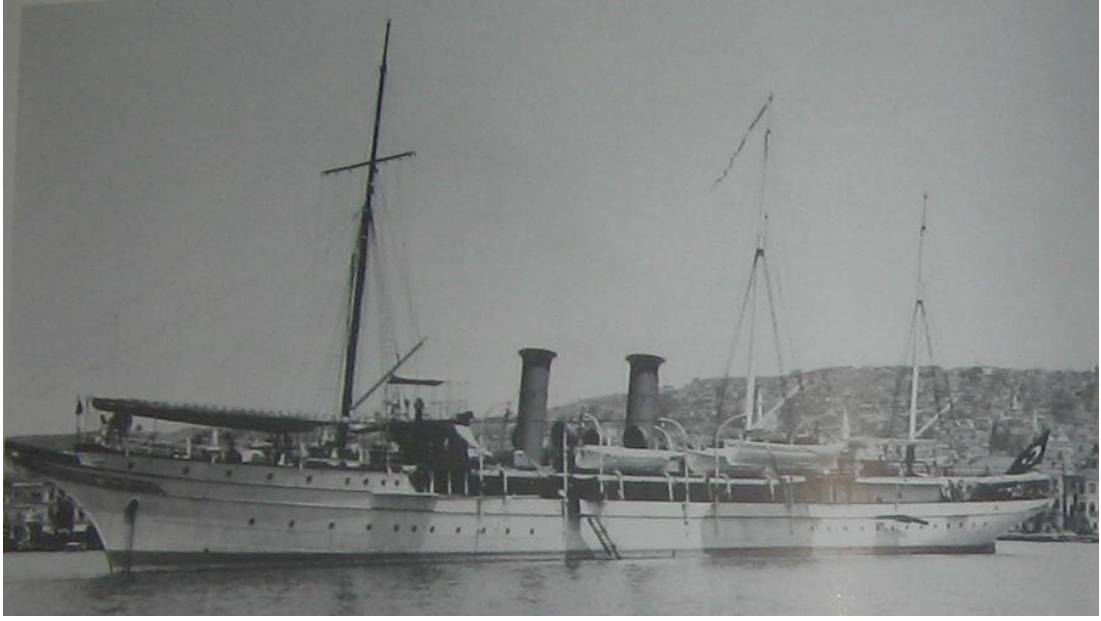
Tonajı 900 ton ve sürati 21 mil idi. 8 adet 4,7 cm'lik topa sahipti. 1903'te İngiltere'de yapıldı. Padişah yatı olan gemi, 31 Aralık 1915'te Çanakkale'ye 120 ton cephane götürmüştü¹⁶⁰.

¹⁵⁷Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 38.

¹⁵⁸Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 39.

¹⁵⁹Saim Besbelli, **a.g.m.**,s. 39.

¹⁶⁰Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 40.

Resim 60: Ertuğrul Yatu¹⁶¹.

Galata Yatu:

Tonajı 140 ton ve sürati 12 mil idi. 1898'de İngiltere'de yapıldı. 1914-1916 yılları arasında Marmara'da denizaltı karakolu görevinde bulundu¹⁶².

1 - 21 No' lu Motorgambotlar:

Tonajı 15 ton Sürat 12 mil idi. 1 adet 3,7 cm'lik topa sahipti. İngiltere'de yapıldılar. 1911'de donanmaya katıldılar. 1914-1918 yılları arasında karakol hizmetinde bulundu. Nâra mania ağında da görev almıştır¹⁶³.

Peyk-i Şevket - Gayret-i Vataniye:

Bazı savaş gemilerimize bile harp malzemesi taşıtılyordu. 1915 yılı 15 Haziran'ında Çanakkale Müstahkem Mevkii, bazı tabyaların cephanelerinin tü-kendiğini bildirmesi üzerine, Yavuz Zırhlısı'ndan alınan 150 adet 150 mm'lik ve 73 adet 88 mm'lik mermiyi yükleyen Peyk-i Şevket Korveti Çanakkale'ye zamanında ulaştırıldı. Nara'ya gerilen ağ engeline rağmen Marmara'ya girmeyi başaran düşman

¹⁶¹ Ahmet Güteryüz, **a.g.m.**, s. 206.

¹⁶² Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 39.

¹⁶³ Saim Besbelli, **a.g.m.**, s. 40.

denizaltılarının avlanabilmesi ve zararsız hale getirilmesi için başta Peyk-i Şevket Korveti olmak üzere Gayret-i Vataniye, Basra, Yarhisar ve Yadigâr-ı Millet görevlendirilmişti. Düşman denizaltı arama işi önce doğudan batıya, sonra batıdan doğuya olarak yapıldı. Düşmanın E-II denizaltısı bu arama sırasında Peyk-i Şevket-i pusuya düşürerek 6 Ağustos akşamı torpillediyse de gemi karaya oturtularak batmaktan kurtarıldı¹⁶⁴.

¹⁶⁴ Erdoğan M. Satıcı, **a.g.m.**, s. 45.

SONUÇ

Osmanlı Devleti bir çok ittifak girişiminde bulunmasına rağmen, ancak I. Dünya Savaşı'nın başladığı ve tüm Avrupa'ya yayıldığı bir sırada, 2 Ağustos 1914'te Almanya ile ittifak imzalayabildi. Balkan yenilgisi sonucu güçsüzlüğü iyice anlaşılan Osmanlı Devleti'ni, İngilizler hiçbir ittifaka sokmayarak topraklarını paylaşmak istemeleri, Almanlara yanaşmasına neden olmuştu. Almanların amacı ise savaş başladıktan sonra Osmanlı Devleti'ni kullanarak yeni cepheler açılmasını sağlamaktı. Böylece Almanya'nın Avrupa'daki yükü hafifleyecekti. Bu nedenle ittifak antlaşması imzalandıktan sonra bir an önce savaşa girmesi için baskı yapıldı. Ancak Osmanlı Devleti seferberlik ilan etmekle yetindi ve savaş için hazırlıklar yapmaya başladı. Çünkü boğazlar savunma gücünden yoksundu.

Çanakkale Boğazı'nın savunulmasından sorumlu Müstahkem Mevki emrinde, savunmasının temelini oluşturan 2. Ağır Topçu Tugayı bulunuyordu. Bu tugayda, 15 Haziran 1914'ten öncesinde 32'si Çanakkale Boğazı'nda, 3'ü de Bolayır mevziinde, Bağımsız Ağır Topçu Taburu olmak üzere, toplam 35 batarya vardı. Almanların planıyla 35 bataryanın 13'ü, kuruluştan çıkarılarak, batarya sayısı 22'ye indirilmek istendiyse de plan uygulamaya konulamadı. 9 Ağustos 1914'te organizasyon emriyle kadro dışı kalan toplardan yararlanma yoluna gidildi. İstanbul'dan yeni toplar getirilerek yeni bataryalar oluşturuldu. Böylece güçlü bir donanmadan yoksun Osmanlı Devleti bu eksikliği getirilen yeni toplarla karada oluşturulan bataryalarla giderdi ve Birleşik Filo'nun boğaza girip İstanbul'a ulaşması, boğaz tahkimatının güçlendirilmesi sonucu engellendi.

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'nın başlamasından üç ay gibi kısa bir süre geçtikten sonra Almanların uyguladıkları başarılı bir plan sonrasında kendini savaşın içinde buluverdi. Alman Amiral Suşon, Osmanlı Donanması'nın başına geçtikten sonra donanmayı alarak, 27 Ekim 1914'te Rus limanlarını bombardımana tutması üzerine, Alman planı başarıya ulaşmış ve Kasım 1914'te Osmanlı Devleti fiilen savaşa girmiş oldu.

Osmanlı Donanması'nın, Rus limanlarını bombardımanın ardından 3 Kasım 1914'te, İngilizler Çanakkale Boğazı giriş tahkimatını bombardımana tuttular. Bu bombardıman, Osmanlı Devleti'ne savaş ilanı anlamına geliyordu. Bu savaş ilanı, Birleşik Filo'nun boğazı geçme girişimlerinin tümünün başarısız olmasının nedeni olarak gösterilebilir. Çünkü, Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığını harekete geçirdi ve boğaz tahkimatının hızlı bir şekilde güçlendirilmesini sağladı. Yeni toplar getirilerek tabyalardaki mevcut topların yeri değiştirildi. Ayrıca Müstahkem Mevkii Komutanlığı, 8 Kasım 1914'te boğazın savunması için bir plan hazırladı ve saldırılara karşı boğaz bölgelere ayrıldı. Boğaz Harbi'nin kazanılmasında büyük katkısı olan yeni bataryalar oluşturuldu. Bu batarya ve tabyalar günümüzde kaderine terk edilmiş şekilde yok olmaya başlamışlardır. Gelibolu'da yer alan tabyalardan Namazgah ve Ertuğrul restore edilmiş diğerleri ise kaderine terk edilmişlerdir.

I. Dünya Harbi sırasında Osmanlı Devleti'nin silah sanayisinin olmaması büyük zorluklar çıkarmıştı. Bu durum Çanakkale Cephesi'ne de yansımıştı. Müstahkem Mevki Topçusu, çağa uygun düzeyde değildi. Çünkü yurt dışından top getirtmek olanaksızlığı ve ağır endüstriden yoksun yurt içinde de top üretilmemesi zorluklar meydana getiriyordu. Modern savaş araçlarına sahip olmayan Osmanlı Devleti'nin birkaç torpidobot hariç donanması da eskiydi. Sarısığlar'a demirleyen ve sabit batarya olarak kullanılması planlanan Mesudiye Zırhlısı, denizatlılara hedef oldu ve 13 Aralık 1914'te batırıldı. Barbaros ve Turgut Reis zırhlısı, 17 Şubat 1915'te Çanakkale'ye gelerek Nara-Gelibolu bölgesinde hareket halinde, Birleşik Filonun boğaz tahkimatına karşı yaptığı girişimler esnasında savaşa hazır, manialar arkasında beklemişlerdi. Boğazdan Birleşik Filo'nun geçebilme olasılığına karşı denizde ilk savunmayı yapacaklardı. Osmanlı donanmasının diğer gemileri ise Marmara Denizi ve İstanbul civarında aynı maksatla göreve hazır durumdaydılar. Osmanlı Donanması'nın Çanakkale'deki faaliyetleri arasında 18 Mart gününe kadar döşenen 11 mayın hattı ve bu mayın hatları içerisinde, Nusrat Mayın Gemisi'nin 8 Mart 1915'te döşediği mayın hattı önemli bir yere sahiptir. Çünkü İrresistible, Ocean ve Bouvet gemilerinin yara alıp topçu ateşleri sayesinde batırılmasını sağladı. Mayın hatlarının yanı sıra donanma, deniz taşımacılığının güvenliğini sağlamak,

cephane ve asker nakliyatı gibi bir çok görevi üstlenmişti. Gemilerden sökülen toplarla da karada bataryalar oluşturulmuştu.

19 Şubat Birleşik Filo'nun boğaza yönelik girişiminden sonra hava şartlarının kötü olması nedeniyle ancak 25 Şubatta tekrar saldırıya geçebildi. Yapılan saldırı sonrasında da giriş tabyaları tamamen susturuldu ve Birleşik Filo boğazda tutunmayı başardı. İtilaf Devletleri Seddülbahir ve Kumkale'ye asker çıkarıp buradaki savunma tertibatını tamamen tahrip ettiler. Giriş tahkimatının tahrip edilmesi, Müstahkem Mevkii'nin öngörüsünü doğruladı ve Merkezi tahkimatın güçlendirilmesine önem verilip uzun menzilli topların merkezde toplanmasının yerinde bir karar olduğunu gösterdi. Giriş tabyaları susturulduktan sonra, 26 Şubat'ta Birleşik Filo Kilitbahir-Çanakkale hattının güneyindeki tabyaları susturmayı ve boğazdaki mayınları temizlemeyi hedefledi. Amaç tabyaları sıkı ve amansız bir ateş altında tutarak susturmak, topları bir bir etkisiz hale getirip boğazdaki mayınları temizleyebilmektir. Fakat mart ayı boyunca devam eden bombardımanlar etkili olamadı. Özellikle Erenköy, Karantina, İntepe ve Tenger'e yerleştirilen obüsler Birleşik Filo'yu zor durumda bıraktı. Kıyılara yerleştirilen gizli ve hareketli sahra bataryalarıyla mayın arama ve tarama gemilerinin işini yapmasını engelliyordu.

18 Mart 1915'te Birleşik Filo'nun boğaza yönelik girişimi Çanakkale Müstahkem Mevkii Topçusunun başarılı savunması ve Karanlık Liman civarındaki mayınların da katkısıyla Birleşik Filo'nun ağır kayıplarla geri çekilmesini sağladı. Deniz ve kara birliklerinin ortaklaşa yürüttüğü çalışma başarıya dönüşmüş oldu. Böylece İngilizler boğazın yalnız deniz kuvvetiyle zorlanması fikrinden 23 Mart 1915'te vazgeçtiler. 18 Mart 1915 girişiminden sonra Birleşik Filonun ağır kayıplar vermesi üzerine kara birlikleriyle destekli bir plan hazırlanmaya başlandı. 25 Nisan 1915'te hazırlanan plan doğrultusunda Çanakkale'ye çıkarma yapıldı.

BİBLİYOGRAFYA

1- ARŞİV BELGELERİ

Atase Arşivi Klasör no: 35-Dosya no: 19-Fihrist no: 21

Atase Arşivi Klasör no: 15-Dosya no: 7-Fihrist no: 6-8.

Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri I, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.

2- RAPORLAR, KONFERANS METİNLERİ, ANILAR, MAKALELER

Adil, Selahattin., **Harb-i Umumi'de Çanakkale Muharebat-ı Bahriyesi**, Erkan-ı Harbiye Mektebi Matbaası, İstanbul 1336/1920.

Aker, Şefik, Çanakkale-Arıburnu Savaşları ve 27. Alay, **Çanakkale Hatıraları I**, Arma Yayınları, Yay. Haz. Metin Martı, İstanbul 2002.

Besbelli, Saim., “Çanakkale’de Türk Bahriyesi (1914-1918)”, **Donanma Dergisi**, (424 sayılı ektir), Deniz Basımevi, İstanbul 1959.

Bull, Stephen, **Encyclopedia of Military Technology and Innovation**, Columbia Üniversitesi Yayınları, Londra 2004.

Dümer, Vehbi., “Çanakkale Savaşında Türk Bahriyesi” **Deniz Mecmuası** (336 nolu ektir), İstanbul 1935, s. 313-356.

Devid Nicolle-Raffaele Ruggeri, **The Otoman Army 1914-18**, Osprey Yayınları, Londra 1994.

Kurtoğlu, Fevzi., “Çanakkale ve 18 Mart 1915”, **Deniz Mecmuası**, (336 sayılı ektir), Deniz Matbaası, İstanbul 1935.

Sanders, Liman Von., “Çanakkale Hatıraları”, **Çanakkale Hatıraları II**, Arma Yayınları, Yay. Haz. Metin Martı, İstanbul 2002.

Satıcı, Erdoğan M., “Çanakkale Zaferi’nde Türk Deniz Kuvvetleri”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Milli Eğitim Basımevi, sayı 39, İstanbul 1990, s. 39-45.

Sedad Paşa, **Boğazlar Meselesi ve Çanakkale Muharebe-i Bahriyesinde Türk Zaferi**, Askeri Matbaa, Erkân-ı Umumîye Talim ve Terbiye Dairesi Neşriyatı, İstanbul 1927.

Sertoğlu, Midhat., “Dün de Bugün de Çanakkale Geçilmez”, **Yıllar Boyu Tarih**, (sayı 3), İstanbul 1979, s. 4-10.

3- ARAŞTIRMALAR

Armaoğlu, Fahir., **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım yay., 13. baskı Tarihsiz.

Bayur, Yusuf Hikmet., **Türk İnkılabı Tarihi**, cilt II, Kısım IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

Birinci Dünya Harbi’nde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekatı, V/1, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993.

Güleryüz, Ahmet., ve Langensiepen, Bernd., **1828-1923 Osmanlı Donanması**, Denizler Kitapevi, tarih yok, İstanbul.

Görgülü, İsmet., **On Yıllık Harbin Kadrosu (1912-1922)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993.

Ilgar, İhsan., **Çanakkale Savaşları 1915**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1982.

İbrahim İnanç ve diğerleri, **Çanakkale Bölgesi'nde Osmanlılar Devrinde İnşa Edilmiş Kale ve Tabyalar**, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Çanakkale M. Akif Ersoy Kütüphanesi, Demirbaş no: 30810, Tasnif no:9560743 ÇAN.

Karal, E. Ziya., **Osmanlı Tarihi**, C. V, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996.

Kuva-yı Umûmiye-i Bahriye (Bi'l-Cümle Devletlerin Kuvve-i Bahriyesinden Bâhistir), Matbaa-i Bahriye, İstanbul 1329 (rumi), 1913 (miladi).

Milli Savunma Bakanlığı, **Çanakkale 1915**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt, 6. Kısım, 1. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1971.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri I. Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik, Cilt X, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1985.

Uçarol, Rifat., **Siyasi Tarih (1789-1994)**, Filiz Kitapevi, İstanbul 1995.

Wallach, Jehuda L., **Bir Askeri Yardımın Anatomisi**, çev. Fahri Çeliker, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1985.

İntepe Belediye Başkanı Alaattin Özkurnaz (17.03.2007)

<http://en.wikipedia.org/wiki/Howitzer>

http://en.wikipedia.org/wiki/Nordenfelt_Gun